

Ч. I (126) Р. XXX

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

ДВОМІСЯЧНИК, ВИДАЄ
ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ

VANGUARD – bi-monthly

Official Press Organ of the Ukrainian
Youth Association in Exile

AVANTGARDE– bimestriel
Revue de Jeunes éditée par le
Comité Central de l'Union de la
jeunesse ukrainienne en exil

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ И АДМІНІСТРАЦІЇ

«AVANTGARDE»
72 Bld Charlemagne
1040 BRUXELLES
Tel.: 734.04.82

КРАЙОВІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

Вел. Британія:
KU SUM
«Tarasivka»
Old Cliff House
Weston-on-trent, Derby's

Австралія
Mr. J. Kutnyj
7 Dale street
Maribyrnong 3032, Vic.

Аргентина
W. Zastawnyj
Soler 5039
Buenos Aires

Редагують Колегія з членів Центральної Управи СУМ

Головний Редактор – Андрій Гайдамаха

*Редакційне листування й матеріали
надсилати на адресу Редакції.*

*Це число зредаговано в Секретаріаті ЦУ СУМ
при співпраці Редакційного Гуртка Дружинників СУМ
Графічне оформлення: Графік Яків Гніздовський.*

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1976 РІК

КРАЇНИ:	ОДНЕ ЧИСЛО		РІЧНО:	
ЗСА	дол.	2.00	дол.	10.00
КАНАДА	дол.	2.00	дол.	10.00
ВЕЛ. БРИТАНІЯ	ф.ст.	0.60	ф.ст.	3.00
АВСТРАЛІЯ	авст. дол.	1.50	авст.дол.	7.00
БЕЛЬГІЯ	бфр.	60.00	бфр.	300.00
ФРАНЦІЯ	ффр.	7.00	ффр.	35.00
НІМЕЧЧИНА	нм.	4.00	нм.	20.00
АВСТРІЯ	шіл.	25.00	шіл.	125.00
АРГЕНТИНА	пезо	20.00	пезо	100.00
БРАЗИЛІЯ	круз.	6.00	круз.	30.00

БОРИСЬ ЗА УКРАЇНУ!

*»Лиш боротись –
Значить жить!»*

Іван Франко

Вже від найдавніших часів жителі землі ствердили, що між законами, які керують життям, є також закон боротьби властивий усім живучим сотворінням, від рослин починаючи, через найбільш примітивні види тварин і людьми та людськими спільнотами кінчаючи.

Навіть прихід Ісуса Христа і принесена Ним заповідь Любви не усунули того закону. Любов до ближнього мала тільки усунути боротьбу між людьми, але не усунула причин боротьби, які є в самій суті природи живого світу. Вже споконвіку існує боротьба Світла і Тьми, Добра і Зла, Правди і Злоби, Справедливості й Кривди, Свободи і Насильства. Здається, що між тими протилежними силами існує якась рівновага, яка раз захитана в одну сторону, викликає потребу боротьби протилежної сили, щоб знайти нову точку рівноваги на вищому, або на нижчому щаблі. Найкраще відображена ця боротьба сил Добра і Зла в християнській релігії, де мовиться про бунт Диявола проти Творця ~~всесвіту і боротьбу добрих і злих ангелів, одні на чолі з Архистратигом~~ Михаїлом, а другі під проводом Сатани-Диявола. І хоч сили Архистратига Михаїла перемогли силу Сатани, то всетаки її не знищили, а дали місце в пеклі з можливостями втрутати в життя Господнього твору. Звідси випливає потреба постійної боротьби з силами Зла. Переносячи це в площину людського життя і маючи моральні засади, дані Творцем, людина, а то й цілі людські спільноти мусять вибирати одну з альтернатив, або по боці Закону Творця, або по боці збунтованого Сатани, що є уосібленням Зла.

Український нарід споконвіку знаний з глибоко закоріненого почуття справедливості і кожне порушення належних прав чи заподіяна кривда викликали війни та боротьбу. Воля і державна незалежність належали в першу чергу до тих вартостей за які український нарід не перестав боротись. На заранні нашої історії славний князь Святослав Завойовник не завагався йти в похід на найбільшу тодішню потугу Візантію, сповіщаючи ворога своїм звичаєм: «Іду на вас!» а своїм воїнам заповідав, що «краще згинуть, як посоромити Землю Руську, бо мертві сорому не знають».

Боротьбою сповнена вся тисячлітня історія України і завдяки тому український нарід не розплився в заливаючих його постійно хвилях чужих інвазій. Відоме Мазепине: «нате, врагів, нате, бити!» і Шевченкове: «Борітеся – поборете!» і Лесі Українки: «Борись і добивайся Батьківщини!» і Франкове: «Лиш борися – не мирися!» і Симона Петлюри: «...в вогні гартується сталь, а в боротьбі перетворюється нарід в націю».

В цьому році припадає ряд роковин, які будуть відмічені цілою українською спільнотою, а в тому і зокрема Спілкою Української Молоді.

Першою такою річницею є 120-ліття від народження і 60-ліття від смерті великого нашого поета, письменника і науковця Івана Франка, що залишив нам у спадщині незчисленні скарби духової творчості і дорого-вкази національного відродження та державного будівництва України.

До річниць належить також в дальшій черзі ганебний «Емський Указ», підписаний московським царем Александром II в купелевій місцевості Емс в Німеччині, в травні 1876 року. Тим «указом» сповіщено заборону вживання української мови в театрах і урядових установах, друкування в тій мові книжок, а головне це заборона спроваджувати їх зза кордону. Важливість для московської імперії цього «указу» ще й скріплено тим, що вмуровано на будинку, в Емсі, де замешкав був цар, вивіску про цей смертний вирок українській мові. Ця таблиця на сором і ганьбу московській імперії висить там і досі.

Черговою важливою річницею в цьому році є 50-ліття від смерті Голови Директорії УНР і Головного Отамана її військ – Симона Петлюри, що його на наказ тієї ж Москви сімома кулями забив жид Шварц-барт пам'ятного дня 25.5.1926 року.

В 1976 році відзначимо також 35-ліття Акту 30-червня про відновлення Української Держави, що його проголошено в 1941 році у Львові, Акту, що став початком боротьби України проти нового окупанта – гітлерівської Німеччини.

Відзначимо також 30-ліття ліквідації Української Католицької Церкви в 1946 р.

Спілка Української Молоді відзначить в цьому році 30-ліття свого відновленого на Чужині існування, а також 30 років від появи свого пресового органу «Авангарду».

Крізь ті роковини, історичні дати та великі постаті, що їх відзначатимем в цьому році, зможемо наглядно побачити розвиткові тенденції двох протилежних сил, що стоять у завзятій боротьбі проти себе, сил Добра, Свободи і Справедливості, проти сил Зла, Поневолення й імперіальної жорстокості та Облуди. Це є сили України проти Московщини.

Іван Франко, сучасник «емського указу» був тим, хто один з перших відкрив душегубну московську натуру, залишаючи нам слова гимну: «Не пора москалеві... служити», а пора «для України жити!» Великий Франко вказав нам також на велику відповідальність, яка тяжить на кожному членові національної спільноти за долю свого народу, пишучи:

*«Кожний думай, що на т о б і
Мільйонів стан стоїть,
Що за долю мільйонів
Мусиш дати т и одвіт».*

Він навчав нас також національної гордості, що впливає з почуття нашої правди і справедливості, зі слушності нашої боротьби для якої потрібно стійкості і самопосягати, кажучи:

*«Гордо стій і не корися,
Хоч пропадь, але не зрадь!»*

Збагнувши самий велику вартість науки, Іван Франко заохочував молодь якнайбільше вчитися, бо:

*»Книги – морська глибина.
Хто в них пірне аж до дна,
Той хоч і труду мав досить –
Дивнії перли виносить!«*

Про характер боротьби даного українського покоління у мирний час Іван Франко висловився так:

*»Кажеш, нині інші війни;
Ну, то іншу зброю куй!
Ум гостри, насталою волю.
Лиш воюй, а не тоскуй!«*

»Емський Указ« показує нам наявно де є джерело сучасної русифікації в Україні. Теперішні червоні можновладці в Москві виконують послідовно і безпощадно заповіді Івана Грозного, Петра Першого, Ніколаїв та Александрів. Хоч тепер українська мова й не заборонена офіційно в Україні, але зведено її до другорядної мови, погорджуваної і відсуваної, без якої на майбутнє можна буде обійтися. Що стосується українських книжок за кордону, то »емський указ« діє з повною силою. Про те можуть переконатися передовсім туристи, в яких віднімають навіть клаптики українського друкованого слова. Біля десяти мільйонів українців в СРСР поза Україною позбавлені не тільки українського шкільництва, але рідко коли можуть одержувати українське друковане слово, бо ні в книгарнях ні ньюсах поза Україною їх не продається.

Вшанування пам'яті замордованого на наказ Москви державного мужа України – Симона Петлюри пригадає нам всі скритовбивства поповнені нашим північним »сусідом« на наших історичних постатях, починаючи Войнаровським, Павлом Полуботком, Максимом Залізнякам, через Євгена Коновальця до Тараса Чупринки і Степана Бандери включно. Переслідування і катування наших культурних і політичних діячів під цю пору вказує на незмінність московської природи по відношенні до уярмлення народів які не хочуть дати себе безслідно проковтнути ненаситному імперіяльному драконові.

35-ліття Акту 30-го Червня 1941 р. буде для нас знова пригадкою, що Україна ніколи не погодиться зі станом поневолення, яким би той поневолювач добрим не прикидався. Він пригадає нам також про потребу плекання державницьких традицій та суверенного способу думання. Нам не вільно плестися в хвості чужих сил, а намагатися бути собою і підметом, а не предметом у грі світових сил.

30-ліття від насильної ліквідації Української Католицької Церкви в Україні з благословення московського патріарха і заслання всієї Ієрархії тієї Церкви в московські тюрми і концлагери звідки мало хто повернувся, пригадає нам цю жахливу дійсність, яку переживає український нарід в московському ярмі, де »навіть молитись ворог не дасть«. Пригадає нам також поставу вільного світу, а зокрема частини церковної вселенської ієрархії, що замість мужньо стати на захист переслідуваним, старається не дражнити »диявола«, а з московським патріярхом веде екуменічний діалог.

Тридцята річниця відновлення СУМ на Чужині ставить перед нами потребу перегляду наших сил для дальшої ще більш зосередженої і

методичної праці у виховній діяльності, а також у всіх інших ділянках нашого суспільного і політичного життя. Наш ідеал «Бог і Україна» потребує ще більшого усвідомлення і практичного стосування в праці і боротьбі. Все наше доросле членство мусить виконати заповіді Івана Франка щодо «кування нової зброї» – науки. Без належної політичної освіти та ідеологічного озброєння, ми не зможемо протистояти силам Зла. Проти Тьми мусить бути сильне Світло, а це світло дасть нам знання і наука. Тому все членство є зобов'язане пройти належні курси і доповнити своє знання.

Наша боротьба увінчається тоді перемогою, коли ми чітко з'ясуємо собі нашу життєву ціль, пізнаємо закони боротьби і до цієї боротьби себе належно приготуємо. Тоді відповімо також вимогам цього річного гасла, яке беремо зі слів Івана Франка – «Лиш боротись – значить жить» – **БОРИСЬ ЗА УКРАЇНУ!**

Омелян Коваль
Голова СУМ

Марко Боєслав

ЧОГО Ж ВИ МОВЧИТЕ?

*Ти під тяжким хрестом своїм падаєш,
Стікає кров з Твоїх грудей пробитих,
У ранах мліє тіло молоде,
Бичує гострим терням кат неситий.*

*Чи бачите, сину, Ї у крові,
Чи чуєте Ї болючий стогін, плач?
Чого ж ви мовчите, раби-немови?
Злякалися терпіння чи невдач?*

*Чи може ласка ката вам дорожча,
Як доля матерів, батьків, братів,
Як лицарів святих в зневазі мощі,
Як тисячі знеславлених хрестів
У ваших прадідних храмах?*

*Мовчіть. Саджайте хрест на рідну матір,
Бичуйте добре плоть Ї святу!
Та знайте — підла ласка супостатів
Вас не спасе, як месні руки доростуть
І пеклом гнів зневаги заскрегоче!*

9.11.1949 р.

Зі збірки «Непокірні Слова»

Леонід і Тетяна Плющ

ЛЕОНІД ПЛЮЩ НА ВОЛІ

Леонід Плющ, математик-кібернетик, відомий в світі борець за людські права, що потрапив був до «психушки», тобто до психіатричного заведення в Дніпропетровську за те, що намагався боронити українських політичних в'язнів перед урядом ССРСР, після майже чотирирічного pobytu між божевільними та під психічними тортурами. вийшов у кінці 1975 року на волю і одержав дозвіл, разом з дружиною Тетяною і двома малолітніми синами, емігрувати до Франції. Це є перший випадок такого «звільнення» українця з ССРСР, бо досі тим привілеєм Були тільки наділені росіяни (А. Солженіцин, Кузнєцов, Некрасов, Панін і ін.) і жиди.

Є чимало тепер претендентів на заслуги у звільненні Л. Плюща. Зокрема ці заслуги приписує собі майже виключно французька комуністична партія на чолі з її секретарем Марше. Правда є, однак, та, що вся українська організована спільнота не переставала вже від двох-трьох літ маніфестувати і вимагати звільнення Плюща, В. Мороза, Шухевича, Караванських, Калинців, Світличного, Стуса, Сверстюка і українських жінок політв'язнів. Найбільше для зрушення світової публічної opinii причинилися Комітети оборони В. Мороза, в яких дуже активно і енергійно діяла українська молодь СУМ, Пласту та інших молодечих організацій. Справа дійшла до відома світової організації Математиків, які в 1974 р. відбували свій конгрес у Ванкувері, Канада. З того часу

радянський уряд був постійно під тиском не тільки публічної opinio, але також одержував тисячі петицій з підписами, вимагаючи звільнення Плюща. Найбільш активним був французький Комітет Математиків, який не тільки що провів низку зовнішніх імпрез для заактуалізування справи оборони Плюща, але скликав в осені 1975 р. спеціальну Конференцію для розгляду його справи, запрошуючи на неї також представників комуністичної партії Франції. Ті останні відмовились брати в Конференції участь, але притиснуті «до муру» і будучи в незручній позиції в Франції, вирішили звернутися до Брежнєва з вимогою звільнити Плюща. Не є виключене, що мотиви найсильнішої комуністичної партії в світі (поза СССР) якою є французька компартія, могла мати рішачий вплив на звільнення Плюща. До цього, однак, було б не дійшло, якщо українська спільнота не була підняла своєчасно і безперервно голос в цій справі. Компартія Франції, якщо інтервенювала, то тільки у власному інтересі, боронячи своєї власної шкури під тиском публічної opinio.

Сталося так, що по своєму звільненні Л. Плющ з родиною опинився в Франції під опікою Учительської Профспілки, до якої належали також математики зі згаданого Комітету. Ця Профспілка, як і певна частина математиків є лівого соціалістичного напрямку. Ця обставина, як також факт, що Татяна Плющ ще перед звільненням Л. Плюща у своєму зверненні до компартій Франції й Італії заявляла, що її муж є «переконаним марксистом», мабуть зумовили, що Л. Плющ вже на початку свого приїзду вважав за потрібне заявити, що він є «неомарксист». Свою заяву підтвердив він також на пресконференції в місяці лютому 1976, а також при інших нагодах. Важко покищо ствердити, чи ці заяви це тактика, чи дійсне переконання. На наш погляд, це може бути одне і друге, а найбільше правдоподібно, що Л. Плющ ще стоїть під впливом медикаментів і не спосібний ревізувати засвоєних йому поглядів у комсомолі. Для цього потрібно більше часу, спокою і познайомлення з іншими філософічними системами, суспільними ладами в теорії і в практиці та засвоєння української духовності без чужих штучно накинених елементів. Як відомо, Л. Плющ не належав до комуністичної партії в СССР і ніде не боронить її методів та системи. Він тільки утопічно вірить в соціалізм, якого він не бачив в СССР, але якого пробував запроваджувати Дубчек в Чехословаччині, тобто «соціалізм з людським обличчям». Нема сумніву, що навіть таке становище Л. Плюща мусіло спричинити поважні пертурбації всередині компартій Заходу, бо на сторінки їхніх пресових органів попали дуже мізерні інформації з обширних конференційних матеріалів. Найбільшою помилкою Л. Плюща було б, якщо він думав, що українська спільнота в вільному світі є марксистсько успокблена, а зокрема, що такою є українська молодь. Л. Плющ мабуть не уявляв собі, як смішно прозвучали його слова по прибутті у вільний світ, коли він сказав, що хотів би сконтактуватися з «українськими соціалістами». Щоб задовольнити це бажання Л. Плюща треба було б хіба на скору руку творити український «соціалістичний рух» бо хіба поважно не можна говорити про існування такого в особах кількох стареньких вже соціалістів з часів першої світової війни. Не можуть ними бути також деякі з тих студентів, що набули марксистських поглядів у західних Університетах і не мали ще нагоди перевірити їх на основі критерій української політичної думки, що виросла на укра-

їнському ґрунті боротьби за державність і незалежність України.

Вітаючи Леоніда Плюща з родиною на волі, між нами, ми хочемо бачити в ньому дійсно мужню людину, яка вміла посвятити себе за друзів, видержала тортури КГБ і не виреклася ідеалу боротьби за людські і національні права в Україні. Він свідомий того, що КГБ не арештувало його за «неомарксизм», але так як і інших за «український буржуазний націоналізм». Справа в тому, що не потрібно було б ні ув'язнень, ні тортур, якщо б не було небезпеки для розвалу московсько-советської імперії. Всі ці переслідування є подиктовані konieczністю зберегти імперію і тому національна проблема не дає спати московським сатрапам в Кремлі. Л. Плющ це виразно стверджує, що українська мова в Україні мусіла уступити місце російській, українське шкільництво, культура, наука зазнають послідовного принижування і здушування. Тому не соціалізму бракує Україні, але національного визволення, щоб могли користуватися свободою, якою користуються інші вільні народи. Треба сподіватися, що Л. Плющ, як тільки прийде до нормального психо-фізичного стану, при своїй незвичайній інтелігентності і науковому мисленні дійде напевно до інших стверджень і понять. Шкода, що він не мав змоги надовгий відпочинок і кращу аналізу української справи в загальному. Треба всетаки радіти, що він на волі, а поза тим дати йому змогу об'єктивно і всебічно пізнати нову обстановку, проблеми і перспективи української визвольної боротьби. Для справжніх українських патріотів є тільки один спільний знаменник – боротьба за волю України і її державну Самостійність.

О.К.

І страшно стає за ту молоду українську інтелігенцію, яка в умовах нинішнього «українського» міста кращі свої сили мусить витратити на відстоювання власного національного обличчя – замість змагатися на передньому краї життя планети за освоєння нової істини нового часу. Людина не встигає осмислювати фактів і подій – нині на засвоєння інформації в одній лише галузі не вистачає життя! Це одна з причин того, що позбавлена здорового національного виховання, нинішня українська технічна інтелігенція в основній масі не знає, що вона українська інтелігенція, мозок української нації...

Наша історія і взагалі людська історія для неї ще не перекладена на логаритми. Для неї навіть її власний образ неосмислений хоча б настільки, щоб його можна змоделювати і таким чином перевірити надійність функціонування в межах логіки. Вже зовсім не кажу, що в основі її логіки лежить звичайнісінький «наївний реалізм», який приймає звичне і видиме за дійсне, і ніщо не відкриває нашому сучасному технократові щілини в духовний світ.

І не хочеться його звинувачувати за брак сил і характеру, за те, що в світі детермінізму він не може піднятися до «свобідної волі», але не може й не закинути: загипнотизований новими термінами, він втішився, що його структуру і саму істину визначає інформація, і забув, що ці нові терміни нічого не змінюють в старій історії: «Моя хата скраю».

Евген Сверстюк:
«Коли починається історія»

ВИРОК В'ЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА І ЙОГО КОМЕНТАР

(Продовження з ч. 6/125 «Авангард»)

Мабуть немає потреби обґрунтовувати абсурдність юридичних кваліфікацій, даних перерахуванням у вирок творам, чи доводити, що в демократичному суспільстві неможливо було б кинути людину за ґрати за щось подібне. Кожен може зробити такий висновок, поскільки більшість інкримінованих мені текстів (вір Дзюби і моя стаття про книжку Стенчука, лист до ЦК КПУ про виступ «Радянської Освіти», заява Громадського комітету захисту Н. Стронатої, поезії І. Калинця, поема Г. Чубая, а можливо, й вірші Ірини Калинець (Стасів) та М. Осадчого) набули розповсюдження у самвидаві й надруковані за кордоном. Невідомі чи й назавжди поховані в кагєбістських архівах тільки деякі згадані у вирокі твори чи фрагменти. Спробую їх коротко описати.

У мене вилучили близько 200 віршів І. Сенік, даних мені авторкою для критичної оцінки. Це були в основному ліричні поезії, і тому кагєбісти зуміли взяти для вироку тільки 15 віршів. Вони (крім двох) написані в кінці 40-их і на початку 50-их рр., коли авторка відбувала 10-річне ув'язнення за участь у підпільному русі, особливої художньої вартості не мають і просякнені зрозумілим для в'язня сталінських таборів настроями. Ось одного:

*Навколо Братська
Могили братські,
На трупах в'язнів
Тисячі трас,
На трупах в'язнів
Тисячі ІЕС.
«Ми тут страждали,
Ми тут вмирали» —
Звучить покурій
Стукіт колес.
Що Освенцім, Бухенвальд і Майданек?
Спаленим легше, авжеж,
Аніж роками ятрити рани,
Терпіти муки без меж.*

Один з двох написаних після звільнення («Непорочна ти, Мадонно мого серця») міг би бути надрукований в радянській пресі — це кілька загальних фраз про любов до України. Другий («Лиця квадратів») — наслідок спостереження за кагєбістами, що охороняли В. Мороза в листопаді 1970 р. Із віршів Ірини Калинець, які, можливо, теж мало-відомі, пам'ятаю «Замість присвяти» із збірки «Дорога вигнання»:

*І розпнуть тебе, і прокленуть,
І на іконах намалюють знову
І ті жінки, що йшли з любов'ю,
На тебе знов молитися почнуть.*

*І наречуть онуків і синів
Твоїм ласкавим іменем, мій друже.
І в спогадах далеких, небайдужих
Тобі дарують кілька тихих слів.
Лиш я для світу цього Міріям.
Чорніє серце. Хижа моя тінь.
І світ за це платитиме мені,
Огудю, що краща від добра.*

Стаття Осадчого «Полин над головою» – це короткий відгук на до-
бірку моїх невольницьких листів із часів першого ув'язнення.

Пісня, названа нагебістами «Про самостійну Україну», була на магні-
тофонній стрічці разом з іншими зробленими в Карпатах записами
фолкльору (переважно коломийками), її слова:

*Боролись козаки
За Україну,
І боротись будем ми
За землю рідну.
Тоді-то Україна
Самостійна стане,
Розірвемо ворожі ярма
Розкуєм кайдани.
Смело ми в бій підем
За Україну,
І голови складемо
За землю рідну.*

Співається на мотив російської революційної пісні «Смело мы в бой
пойдем за власть советов», можливо, належить до тих же часів.

Звернення «До Комісії прав людини ООН. До української закордон-
ної громадськості» (3 сторінки машинопису) писалося мною влітку
1971 р. в передчутті арештів, про які вже ходили чутки. Ось фрагменти
цього звернення: «Реакція наступає, процес ресталінізації суспільного
життя поглиблюється, каральні органи не зупиняються ні перед чим,
щоб пригасити зрослу національну свідомість українського народу,
ізолювати за ґратами і ґратами людей, які наслідують мати і від-
стоювати власні переконання, не тотожні із останніми офіційними
директивами...» Далі йдеться про цькування, обстрікування мене в
пресі і в публічних виступах, про очевидні наміри після арешту опа-
плюжити мене, перекутити мою ідейну позицію, приписуючи мені
різні вигадані «вчинки і вислови». Заявляється: «Усе, що я досі писав,
я підписував своїм прізвищем. Написане мною відоме громадськості й
тільки воно відображає мій світогляд». Далі окреслювалася моя пове-
дінка на випадок можливого арешту: я ніколи не визнаю себе винним
і не буду розкаюватися, не братиму участі в слідстві, а якщо обста-
вини змусять до цього, не даватиму жодних показів про інших осіб;
закритий суд бойкотуватиму; вимагатиму відбування покарання в ме-
жах України. Нарешті, я писав, що після арешту відмовлюся від ра-
дянського громадянства і вимагатиму зміни підданства на підданство
іншої країни (орієнтовно називалися Югославія, Швейцарія, Швеція,
Канада). Я просив розповсюдити це звернення після мого арешту і

вважати його офіційною заявою про зміну підданства. Зауважу, що через вилучення звернення при обшуку і деякі родинні обставини я питання про відмову від радянського громадянства ще не ставив, але зроблю це найближчим часом. Як були реалізовані мною інші, задекларовані у зверненні принципи поведінки, дає уявлення такий уступ кагебістського звинувального висновку, поданого в суд (цитую): «Відповідно з «принципами», викладеними ним у згаданому «посланні», Чорновіл В. М. поводить себе на попередньому слідстві. Він весь час бойкотував слідство, не з'являвся на допити, безліччю заяв і клопотань намагався перешкодити становленню істини по справі».

«Витівки зячої Фемиди» – це ледь початий матеріал, що влітку 1969 р. був мною перекреслений і відкладений в архів, без наміру дальшого опрацювання. Це не завадило кагебістам зробити з одного покресленого кляпця дві закінчені статті і мене за них судити. Подаю два вцілілі уступи тексту: «У моїй судовій справі, а потім у шумовинні навколо неї (йдеться про першу справу 1967 р., – В.Ч.) допущено стільки відвертих фабрикацій, що як би Фемиді справді заплутати очі пов'язкою, її засуд відразу впав би на всіх отих крикливців садовських, назаруків, малих, ботвиних, полторацьких та іже з ними. Але, чи є ще десь в світі хоч одна безсторонна Фемида? Чи всі вони вже викинули на сміття непотрібну шмату і зірко пильнують, куди покаже їм перст із однієї голосної установи?»; «І ось знову моє ім'я у наклепницькому контексті згадується на всяких зборах, і ось знову в тій же брехливо-безпорадній газеті «Вісті з України» якийсь Джон Бір (колишній Іван Вірин, завтрашній Ванька Веров), заздрячи лаврам Полторацького, бреше, що моя вина була доведена численними свідками і що я навіть визнавав себе винним у якомусь «підриві».

Для створення вигляду об'єктивності, ідейно-кримінальні характеристики вилучених матеріалів кагебісти робили нібито на основі рецензій фахівців – «науковців» і «літераторів». Вживаю лапки, вважаючи, що нічого спільного з науковою і письменницькою етикою не має явище, коли один літератор, чи вчений пише на твори другого таємну рецензію для КГБ (фактично донос), добре усвідомлюючи людиновбивче призначення таких «рецензій». Гадаю, ці герострати від науки і літератури заслуговують, щоб їхні імена були забуті. Ось вони: «висновок» про працю Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація» робила комісія в складі: директор Інституту історії АН УРСР Скаба, зав. відділом Інституту філософії АН УРСР доктор наук Євдокименко, заст. голови СПУ Збанацький, заст. голови СПУ (тоді) Козаченко, старший науковий співробітник Інституту історії партії ЦК КПУ Нагорна, зав. катедрою КДУ доктор наук Недбайло, професор Вищої Партійної Школи доктор історичних наук Чирко, директор Інституту літератури Шамота, доцент катедри журналістики Львівського університету Ящук. Рецензію на мою статтю «Як і що...», за дорученням Львівського КГБ, писали кандидати філософських наук Веремєєва (ЛДУ), заступник редактора газети «Вільна Україна» Белінський, зав. катедрою наукового комунізму Львівського політехнічного інституту Сульженко, кандидат економічних наук (теж ЛПІ) Шпилюк. Рецензію на різні вилучені в мене папери складалі: ті ж Веремєєва і Белінський та викладачі ЛДУ Аніров і Рябий. Вірші М. Осадчого рецензували

львівські філологи Дорошенко, Неборячок, Гонтар, Грицютенко, «письменник» Сварник; вірші Ірини та Ігоря Калинців – філологи Григораш, Здоровега, Нечиталюк (у Ірини ще й Ящук). По поезіях Ігоря Калинця провадилася ще й «літературознавча експертиза» викладачами ЛДУ Рябим і Курганським, викладачем Поліграфічного інституту Старовойтом і поетом-графоманом Книшем, – вона настільки недовладна, що її висновки мусів відкинати навіть Верховний суд, розглядаючи касацію.

Наведу кілька взірців рецензентської мудрості. У висловах Скаби і но., датованих 15.II.72 р. і складених «згідно з проханням КГБ» (так там і написано), Дзюбину працю названо «викладом поглядів сформованого українського буржуазного націоналіста», що носить «відверто антирадянський характер» і є «відгомом горезвісних волобуєвщини, шумськізму і хвильовизму». «Висновки» повторюють усі положення брошури Стенчука, часом дослівно (недарма Евдокименка називали одним із тих, хто назвався Стенчуком). Все ж є кілька думок, які у відкритій пресі тоді ще висловлювати не наважувалися. Такою є спроба відбілити сталінщину і очорнити жертви терору. Твердиться, що «репресовані були літераторами середнього таланту і своїми творами не принесли слави нашій літературі (звісно! Куди Косинці до Збанацького, М. Кулішеві до Корнійчука, а Зерову до Шамоти... – В.Ч.). Справжні здобутки української радянської літератури створені не ними, і вони ці здобутки, *ніколи не були вилучені з народного вжитку*» (підкреслив я, – В.Ч.). Заслуговує уваги й заява про «активізацію на Україні націоналістично настроєних елементів з ідейно нестійкої частини молоді та інтелігенції» під впливом самвидаву і що поява праці Дзюби й інших подібних за кордоном «певною мірою ускладнили нашу боротьбу проти буржуазної ідеології».

Рівень рецензії на мою статтю «Як і що обстоює Б. Стенчук» ще нижчий, вона сповнена лайками і пересмикуваннями. Заслуговує на увагу теоретизування рецензентів про те, що націонал-комунізм, до якого вони відносять і мене, суттєво не відрізняється від фашизму. Про логіку «наукового» мислення рецензентів може свідчити їхнє коментування фрази, що від штучного голоду 1933 р. загинуло в Україні більше людей ніж за всі роки другої світової війни: «В цьому твердженні міститься ще й замасковане цинічне виправдання масових убивств, звірств німецького фашизму на Україні». Рецензенти знайшли в мене «наклеп на національну політику партії в роки, коли на чолі партії і держави був Й. В. Сталін» (та ж спроба відбілити сталінщину). Остаточний висновок: «Рукопис Чорновола написаний у дусі націоналістичних пасквілів, які поширюються за кордоном буржуазною пропагандою, різними осередками українського буржуазного націоналізму, сіоністів і т.п.... В разі поширення може стати засобом ідеологічних диверсій проти Радянського Союзу за кордоном чи в межах СРСР». «Разни його!» – впрощують книжники у синадріону...

Не маючи можливості познайомити з усіма шедеврами літературного нагербізму, наведу ще тільки кілька перлин. Рецензуючи вилучений у мене зошит з цитатами, «науковці» Рябий, Аніров та ін. пишуть: «Конспектуючи статтю «Развитие наций и национальных отношений в

СССР» («Вопросы истории», ч. 9), Чорновіл підкреслив слова *«твердий курс на сближение»*. Для нього природний процес зближення націй і інтернаціоналізація всіх сторін життя радянського суспільства неприйнятні. Він радий був би його зупинити, але оскільки цього зробити не в силі, то злобно зводить наклеп на КПРС, радянську владу, на весь радянський народ». Ось, виявляється, скільки голосних висновків можна зробити, будучи радянським науковцем, з тоненької risks, якою підкреслено чотири слова... Або ще. У мене забрали виписки з якогось радянського журналу під назвою «Характерні риси фашизму». І «науковці» роблять «висновок»: «Антирадянських висловлювань у тексті немає, але безсумнівно, виписки призначалися для якоїсь ширшої праці, де В. Чорновіл *має намір* (підкреслення моє, – В.Ч.) ототожнити фашизм із соціалістичним ладом (рецензенти не помічають, що таким твердженням самі допускать можливість такого ототожнення, – В.Ч.). Самі записи вже засвідчують таке ототожнення в задумі». Коментарі, як кажуть, зайві...

Рецензуючи вірші Ірини Стасів (Калинець), рецензенти-філологи із науковими ступенями показують нерозуміння тієї абеткової істини, що абсурдно ототожнювати зміст книги із особою, якій книга присвячена. У збірці віршів І. Стасів «Дорога вигнання» є чимало віршів із туманною алегорією, де йдеться про прихід майбутнього Месії, є звернення до Ісуса Христа як «учителя» і «спасителя» (напр., «Кого ж просити і кого любити ти кликав, Вчителю?»), є вірші на античну тематику («Одіссей»). Але, загипнотизовані моїм прізвищем на титульному аркуші, рецензенти у всьому цьому бачать тільки Чорновола. Вони пишуть: «Така ідеалізація Чорновола, возвеличення цього «діяча» до рангу «пророка», «Мойсея», «Одіссея», «вчителя», «спасителя» цілком розкриває симпатії, настрої і погляди І. Стасів, що у своїй суті є ворожими нашій радянській ідеології і шкідливими для нашого суспільства». І далі: «Свого улюбленця-пророка, «вигнання із рідного краю» авторка уособлює аж в образі героя античного епосу Одіссея. Ії Одіссей наділений рисами благородства, патріотизму, жертвності в ім'я своєї Батьківщини (очевидно, не сучасної радянської України, а іншої України-нерадянської). З долею Одіссея-Чорновола авторка пов'язує питання про його наступників-синів, що мають продовжити «батькову» справу.

В уста цих «синів» І. Стасів вкладає слова, якими дає брехливу оцінку нашій радянській вітчизні, точніше, Україні, як загарбаній «чужинцями» землі... «Чужинці» і «тирани» – інших епітетів не знаходить авторка на радянських людей, для всієї радянської системи, яка для неї органічно чужа і несприйнятна».

На суді я вимагав оголосити вірш «Одіссей» І. Стасів і вказати, де там є хоч натяк на Україну і Чорновола і чим цей вірш відрізняється від віршів на античну тематику десятків авторів – від Пушкіна до Рильського. Моє клопотання відхилили, і Ірину Калинець судили за прославлення «Одіссея-Чорновола», а мене – за збереження її віршів... З жахом думаєш про те, що ці титуловані дешифрувальники поезії допущені до університетських катедр і докладають зусиль, щоб плодити собі подібних.

Тепер – про обставини мого арешту і характер слідства. В СРСР узаконено чужий для демократичного суспільства принцип найглухішої ізоляції звинуваченого на весь період слідства. Цим досягається кілька цілей: позбавити в'язня в ході слідства юридичної допомоги, деінформувати його і зламати морально при допомозі системи заходів психічного терору (недарма ж такі часті випадки, коли в'язні, які визнавали себе винними і каюлись в мурах кагебістських в'язниць, зрікаються своїх розкаянь і ще чіткіше самовизначаються ідейно, потрапивши між люди в табір).

Тож від миті, коли за мною закрилися двері камери, я вже не знав нічого. Що заарештований не один, а став жертвою кампанії, дізнався тільки згодом у ході допитів. Місяців через два після арешту мені показали газетне повідомлення, де писалося, що Світличний, Сверстюк, я «та інші» заарештовані «в зв'язку з справою Добоша». Прізвище Добоша я почув тоді вперше (він, виявляється, сидів в одній із сусідніх камер). Як видно навіть з мого вироку, ніякого відношення до «справи» Добоша я не мав, а газетне повідомлення було провокацією. Сьогодні вже є досить фактів для висновку, що операція по затриманню «містера Х» із Заходу із подальшою облавою на українську інтелігенцію була задумана в КГБ завчасно. Я – один із небагатьох, хто тримав у руках «справу» Добоша і, скориставшись недоглядом кагебістів, прочитав основні її документи (звинувачення, свідчення Добоша, Світличного, постанову про припинення справи). Крім того, по дорозі у Мордовію, в смердючій пересильній камері Харківської тюрми я зустрівся і кілька годин розмовляв зі Світличним, єдиним із засуджених хто зустрічався з Добошем. Тому в мене є всі підстави заявляти, що т.зв. «справа» Добоша – велика мильна бульба, видута з недоброякісного кагебістського мила для надання кампанії арештів на Україні специфічного забарвлення. Того, що «справа» Добоша – фікція і не вона була причиною наших арештів, не приховували й кагебісти. Слідчий з Києва Колпак восени 1972 р. відверто переказував мені думку верхів: «Ми раніше не тих брали, треба було садити не тих, що розповсюджують, а рубати голову – тим, що пишуть і організують. Тепер зробили правильно – і років на десять матимемо спокій».

Від участі в слідстві я відмовився від дня арешту, обґрунтувавши цю відмову згодом у заяві 26.II.72 р., де писав (цитую окремі уступи): «Пред'явлене мені звинувачення частково вигадане, частково базується на перекрученнях і штучному підігнанні фактів під ст. 62 КК УРСР... Мене заарештовано без якихось очевидних ознак вини... Я став жертвою масового репресивного заходу, тому слідство по моїй справі, як і майбутній суд (очевидно, закритий) буде тільки порожньою формальністю.

Будь-яка моя участь в такому слідстві з наперед запланованими результатами означала б бодай непряме визнання мною законного характеру слідства, а такої відповідальності ні перед своїм народом, ні перед майбутнім, ні перед власною совістю я взяти на себе не можу.

Тому я вдаюся до бойкоту слідства, відступаючи від нього тільки в окремих випадках, коли моя неучасть у слідстві використовуватиметься для завдання шкоди іншим особам».

(далі буде)

Доля лікаря М. Плахотнюка

(УЦІС, Торонто) Український лікар д-р Микола Плахотнюк, запроторений в психіатричній тюрмі в Дніпропетровську, позбавлений якого-будь контакту з зовнішнім світом. КГБ конфіскує всю кореспонденцію М. Плахотнюка, а тому, що він не має ближчої родини, яка мала б право на побачення з ним, він фактично в стані повної ізоляції, що викликає великі побоювання щодо його здоров'я і долі. «Лікують» М. Плахотнюка в горезвісній тюрмі ще від 1972 р. і його друзі затурбовані, що його стан може бути подібним, якщо не гіршим від того, до якого допроваджено Леоніда Плюща. Відомо, що М. Плахотнюк хворує на туберкульозу. Його друзі звертаються на Захід, насамперед до медичних асоціацій і індивідуальних лікарів, щоб заступитись своїми протестами за шляхетну людину і колеги за професією.

Д-р М. Плахотнюк народився в 1936 р. Закінчивши медичні студії, спеціалізувався в ділянці туберкульозних наук і зробив значний вклад в методу лікування туберкульозу як старший лаборант Київського медінституту і лікар туберкульозної клініки в Димирі біля Києва. Поруч з своєю професійною діяльністю М. Плахотнюк глибоко цікавився літературним і культурно-національним процесом 60-их років в Україні. Ще в 1963 р., після смерті В. Симоненка, організував вечір пам'яті поета на Київському медінституті. У листопаді 1969 р. органи КГБ викликали М. Плахотнюка на допит в справі молодих поетів І. Сокульського, В. Савченка і М. Кульчицького – авторів відомого протесту п.з. «Лист творчої молоді Дніпропетровська». М. Плахотнюк категорично відмовився давати будь-які покази і через два дні керівники медінституту запропонували йому звільнитися «за власним бажанням», від чого він відмовився. З цією пропозицією безуспішно викликали М. Плахотнюка 12 разів, а в січні 1970 р., понад протести його співпрацівників, Плахотнюка звільнено з медінституту «за скороченням штатів» із заявою, що незважаючи на кількість відкритих посад, Плахотнюк ніде в Київській області працювати не буде. В квітні 1970 р. Плахотнюк написав статтю «За нами правда», в якій відповідає наклепам на молодих дніпропетровських поетів і гостро критикує русифікацію. Ця стаття була включена в другий випуск самвидавного «Українського Вісника».

Влітку 1970 р. КГБ знову викликували М. Плахотнюка, тим разом в справі В. Мороза. Незважаючи на такі переслідування, лікар М. Плахотнюк не зрікався своїх позицій і далі виступав в обороні репресованих в Україні. Під час хвилі масових арештів української інтелігенції в січні 1972 р. також арештовано М. Плахотнюка, і подібно як Л. Плюща, запроторено до психіатричного інституту ім. Сербського в Москві, де він перевів довготривалу голодівку, протестуючи проти насильства і безправ'я над ним.

Після медичної «експертизи», яка встановила, що Плахотнюк хворує на «шизофренію з манією переслідування і періодичну невідповідальність», його перевезено до ізолятора КГБ в Києві. 13 листопада 1972 р.

Київський обласний суд, у відсутності Плахотнюка, розглянув його справу за ст. 62 КК УССР (антисовєтська пропаганда і агітація) за розповсюдження самвидавного «Українського Вісника». Рішення суду навіть за совєтськими нормами було юридичним унікатом: відправити «невідповідального» М. Плахотнюка на неозначений час на примусове лікування в «спецпсихлікарню», а після його «оздоровлення» судити вже як відповідального згідно з ст. 62. «Лікують» М. Плахотнюка вже третій рік в Дніпропетровську, а властива судова розправа ще стоїть перед ним. В квітні 1974 р. перевели ще одну «експертизу» над М. Плахотнюком, але виходить, що «нова діагноза» мала бути формальною причиною для дальшого знущання над ним. Адреса М. Плахотнюка в психіатричній тюрмі: СССР, Українська ССР м. Дніпропетровськ вул. Чичеріна 101 п.я. ЯЕ 308/рб – 9 Плахотнюк, Микола Г.

СПІЛЬНЕ СТАНОВИЩЕ ГОЛОВНИХ ПРОВІДІВ СУМ І ПЛАСТУ

З нагоди відвідин Голови Центральної Управи СУМ п. О. Ковалю в Нью Йорну, відбулася спільна нарада із представниками Головної Пластової Булави, в якій взяли участь: п. О. Коваль, пл. сен. Р. Рогожа і пл. сен. О. Кузьмович, голова СУМА п. М. Шмігель і представник КПС ЗСА пл. сен. Л. Романків.

У дружній розмові порушено актуальну тепер проблему політично-національної освіти молоді студентського віку обидвох організацій та порішено що слідє:

1. Виготовити спільне звернення представників усіх центральних молодечих організацій до СКВУ з вимогою поставити справи української молоді на передовому місці та відновити негайно при Секретаріаті СКВУ комісію для справ молоді та українського високого шкільництва.
2. Започаткувати дискусійні вечори для молоді студентського віку організацій СУМ і Пласт для порушування актуальних проблем української суспільно-політичної думки.
3. Вложити у програму праці для молоді студентського віку знання українських національних проблем.
4. Зацікавити молодь студіями українознавства на рівні університетських шкіл і використовувати відповідні вишкільні курси Інституту Суспільно-Політичної Освіти при УВУ.

При нагоді цієї розмови заторкнуто також ряд інших проблем виховного порядку обидвох організацій та стверджено потребу ближчої співпраці усіх українських молодечих організацій.

Нью Йорн, 25 лютого 1976 р.

О. Коваль
Голова СУМ

Роман Рогожа
Голова ГПБ

Ідеологічні Теми

З семінарійних праць на Франкополі 1975-76

ШЕВЧЕНКІВ «КАВКАЗ»

«Кавказ» належить до суто-політичних поем Шевченка. В ній проявляються всі прагнення бувшого кріпака, які загострились з приводу участі у Кирило-Методіївському Братстві і заслання на довгі роки душевного і фізичного пригнічення. Випадок смерті близького приятеля, Якова де Бальмена, був каталізатором до злиття всіх прагнень волі, правди, справедливості надзвичайно чулої на людську кривду поетової душі. Але крім особистого пережиття, поет прагне боротись проти всього противного, а боротись може він лише словом, «живим словом».

Яків де Бальмен зображує в собі ті десятки тисяч українських людей, котрі проти своєї волі, всупереч своїм переконанням, мусіли йти на волелюбний народ з крісом в руках і вмирати абсурдною смертю. Бажали вони миру і свободи, а мусіли нести неволю, ту саму неволю, яку московська імперія принесла до їхньої батьківщини. Великий жаль і сум моделює Шевченкові слова, але рівно ж і лють:

*«Не за Україну,
А за її ката довелось пролити
Кров добру, – не чорку: довелось запить
З московської чаші московську отруту.»*

Кавказ у цій поемі є розширений до інтернаціонального масштабу. То вже не малий Кавказ, котрий трупами закриває дорогу жорстокому поневолювачеві, то Давид проти Голіята, то сама Ідея Свободи проти неволі, то образ відвічної боротьби добра проти зла. Шевченко залюбки уживає таких образів. Вже в перших рядках виступає ворожнеча поміж цими двома потугами. Прометей дав вогонь людям, дозволив їм у непривітному світі знайти охорону і розвиток всього свого інтелектуального потенціалу.

За це боги образились, що хтось насмілювався порушити їхні атрибути влади, і наказали прикувати Прометея до Кавказької гори:

*«Споконвіку Прометей
Там орел карає,
Що день Божий довбе ребра
Й серце розбиває;»*

Але мимо самої божеської волі став він символом, смолоскипом невмирущої боротьби, бо ж:

*»Розбиває, та не вип'є,
Живущої крови,
Воно знову оживає,
І сміється знову.«*

Рівнож свідчить цей образ про дійсність тієї боротьби, а саме, що ніби задля якогось закляття, сили зла завжди перемагають, завжди беруть верх, а правда завжди відроджується на дальші муки.

І як, отже, дивуватись, що душа поета бунтується, кричить, підносить до неба свій біль:

*»Нам тільки плакати, плакати, плакати,
І хліб насущний замісити
Кривавим потом і сльозами.
Кати жуються над нами,
А правда наша п'яна спить!
Коли вона прокинеться?
Коли одпочити
Ляжеш, Боже, утомлений
І нам даси жити?»*

Цей крик душі може бути тільки спричинений болем глибоко релігійної душі, котра живе своєю вірою, котра не хоче і не може прийняти компромісів. Було би абсурдом розуміти ці слова негативною іронією, якщо взяти до уваги дальші рядки:

*»Отам-то Милостиві Ми,
Ненагодовану і голу,
Застукали сердешну волю
Тай цькуємо...
Лягло кістками
Людей муштрованих чимало.
Слава, слава
Хортам, і гончим, і псярам,
І нашим батюшкам-царям!
Слава!*

Бо викриває Шевченко плоди тієї слави, перед якими жахається здоровий розум. А правдива слава всетани мусить перемоги, бо:

*»Борітеся – поборете:
Вам Бог помагає;
За вас сила, за вас воля
І правда святая!«*

Московська загарбницька слава послуговується фальшиво викрученими аргументами християнської теорії, топтанням принципів науки, обезціненням всякої моралі.

*»У нас
Святу біблію читає
Святий чернець, і навчає,
Що цар якийсь-то свині пас
Та дружню жінку взяв до себе,
А друга вбив – тепер на небі!
От бачите, які у нас
Сидять на небі!*

Пекуча іронія Шевченківського слова відкрито топче всю систему московського шовінізму, безглузлого імперіялізму, котрий у російській душі дійшов до степеня імперіялізму для імперіялізму, незважаючи на потреби самої імперії:

*»Нам тільки сакля очі коле:
Чого вона стоїть у вас,
Не нами дана? И чом ми вам –
Чурек же ваш, та вам не кинем,
Як тій собаці?«*

І знову, мов морська буря, гнів перериває границі іронії. Тут вже говорить не Шевченко, а притоптана від віків правда.

*»По закону апостола,
Ви любите брата?
Суєслови, лицеміри,
Господом прокляті!
Ви любите на братові
Шкуру, а не душу.«*

Цей гнів нібито захитує також і віру поета. Дволичність християнських заяв імперіялістичних зазіхань він п'ятнує, і просить Божої відповіді:

*»За кого ж Ти розтинався,
Христе, Сине Божий?
За нас добрих, чи за слово
Істини? Чи може,
Щоб ми з Тебе посміялись?*

Але остаточно, помимо всіх розчарувань, помимо того, що ідеал правди завжди був побіджений, Шевченко рішає далі боротись, щоб не зрадити свого особистого і національного «Я».

Опрацювали:

**Коломєць Соня
Крушельницька Леоніда
Могилянська Тамара
Сеник Петро**

ПОСЛАНІЄ

»Посланіє – до мертвих і живих і ненароджених земляків моїх в Україні й не Україні сущих, моє дружнєє« – тим заголовком Шевченко звертається виключно до Українського народу та пише про його особливе положення.

»Посланіє« постало 1845 року, коли Шевченко перебував у різних українських панів. В »Посланію« поет порушує відносини панів до гетьманщини, до Запорозжя, до Польщі, і дає їм науку, що вони погано розбираються в цих питаннях нашої історії.

Тодішня шляхта, яка походила частинно з козацького старшинства, мріяла про минулі часи козацького панування на »вільній« Україні, нехотячи сприймати сучасну реальність. Вона турбувалася лише про вигідне життя.

В цій поемі виявляється послідовна схема, якою Шевченко представляє свої думки. Насамперед він накреслює образ пануючого стану, а відтак поучує своїх »земляків« своїми особистими поглядами. Щоб підкріпити свій погляд і накинати його слухачеві, він вживає пророцтво, в якому він вказує на можливі наслідки ігнорації його перестерігань. Шевченко написав »Послання« головню тому, що бувши у Петербурзі і пізнавши там вищу верстеу, яка його розчарувала, відчував потребу пригадувати її обов'язки супроти української справи. Він перестерігає українську інтелігенцію перед необдуманим перебранням чужих ідей. У зв'язку з цим він висміває з їдким сарказмом тих земляків, які необдуманно повторюють чужі думки. Цитуючи недоладно вибрані сучасні погляди, прикладом яких являється в той час атеїзм, він їх критикує словами:

*»Нема ні пекла, ані раю,
Немає й Бога, тільки я,«*

як також великі гасла Французької революції, з яких залишилися самі слова, за якими не йдуть ніякі діла.

Рівночасно поет закликає всіх українців, зокрема панів, зайняти позитивне становище у суспільній боротьбі: зі соціальної точки зору це могло означати лише знесення кріпацтва, що само-собою є вимогою за визволенням України від чужого панування. Тим він закликає людей відкинути фальшивий патріотизм і нещире народолюбство і ділами доказати позитивну зміну політичної настанови. Цей соціально-політичний конфлікт характеризується пониженням кріпаків до рівня звірят:

*»Людей запрягають
В тяжкі ярма; орють лихо,
Лихом засівають...«*

Часто Шевченко звертається до народу так, як до великої родини. Це показується головню при кінці цього твору, коли він закликає звесь нарід єднатися. Тим він показує, що сучасний стан – з одного боку кріпаки, з другого пани – не вважає природним явищем. Пізнавши, що єдність підсилює націю духово й фізично, Шевченко так наполегливо підкреслює потребу з'єднання. В гостріший спосіб, тобто остеріганням і пророцтвом лиха, він звертається до пануючої верстви і вказує на те, що з правом панування пов'язаний обов'язок опіки над народом та відповідальність за долю цілої нації. Важливою частиною тієї опіки є навчання, що є шляхом до вироблення національної свідомости, при чому потреба власної науки пов'язана також з потребою пізнання чужого, що висловляється у нам усім відомих словах »Учітись, брати мої...«

Опрацювали:
Оля Ґаджула
Володимир Ґереґа
Орест Філь
Лариса Ткачук
Ігор Хохолян

КНИГИ БИТІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

В 1840-их роках Україна була частиною Російської імперії, в якій панував цар Микола I (1825-1855). Він був дуже строгий, затіснявав кріпацтво більше як його батько, Олександр I. Не існував тоді ніякий форум, на якому люди могли б висловлювати свої незадоволення щодо цієї системи абсолютизму. Тому поширювалися не тільки на Україні, але також в Росії підпільні організації, в яких люди могли вільно обговорювати свої проблеми. Одною з таких таємничих організацій було Кирило-Методіївське Братство, що було створене в 1846 р. в Києві. До нього належали Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Микола Гулак, Опанас Маркович, Василь Білозерський і, припускається, Тарас Шевченко. Варто відмітити, що членство цього братства відрізнялося від інших таємничих організацій тим, що, поперше, братчики були переважно дітьми середніх або бідних землевласників і урядовців та, що вони були першими, що відкрито вживали назву «Україна» й заставлялися над програмою самостійної України. Головним зацікавленням братства були духові й політичні питання.

Думки Кирило-Методіївського Братства Микола Костомаров виложив у книжці «Книги Битія Українського Народу». Цей твір постав під впливом відомого польського автора А. Міцкевича та його «Хсєнг Пелґжинства Полського». Але книга Битія Українського Народу визначалася більшим радикалізмом. Вона написана в дусі месіанізму і тому була також названа московською поліцією «Закон Божий». В ній Костомаров дає образ створення світу та поширення християнської віри, при чому він вживає біблійний стиль і розподілює цілий твір на 104 параграфи та частинно цитує біблію в старослов'янській мові. Починаючи від заснування світу, він звертає увагу на грецький і єврейський народи, при чому вважає систему грецької демократії доброю тому, що не було ні панів, ні царів, однак її помилка полягає в тому, що греки не визнавали Царя небесного. Євреї, хоч визнавали єдиного Бога, зблудили в тому, що впровадили з свою систему панування одної людини над другою. Сідає за історією аж до романських племен (італійці, французи) та німців, які хоч прийняли християнську вір, однак крім Бога визнавали своїх людських королів і князів, що не годилося з Святим письмом. Переходить до слов'янських племен, які він називає найменшим братом в Яфетовій сім'ї. Хоч наймолодший, він мав можливість учитися з помилок старших «братів-народів» й стати провідним, відіграючи месіанську роль. Але це не вдалося тому, що вони не жили в згоді та перебирали від старших братів систему князів, королів, бояр і панів. Тому Господь вважав слов'янські племена тим каменем, якого перше викинули і який пізніше став наріжним каменем.

Щойно в 70 параграфі Костомаров згадує про Україну. Він дає образ українців як тих, де всі були рівними, не визнавали ні панів, ні царів (козаччина) і жили згідно з Божими законами. Хоч українці сповняли всі передумови для того, щоб бути прикладним народом, Україна тепер лежить в могилі, вона поневолена і розділена другими слов'янськими племенами. Москалі й поляки були заздрісними на українців і тому

їх розділили. А Україна – вибраний нарід – була і є готова простити своїм братам у слов'янській сім'ї.

І в останніх відділах книжки Костомаров викладає свою ідеалістичну програму майбутньої політики України і інших слов'янських народів. Він пропагує з'єднання всіх слов'ян, при чому кожний нарід мав би мати свою незалежну державу й самостійно керувати своїм життям. Кожний нарід мав би мати свою мову, літературу і свій власний уряд. Такими народами були б поляки, чехи, словаки, хорвати, серби, болгари. З інших творів Костомарова можна доповнити програму слов'янського союзу. Він передбачує для кожної республіки загальну рівність і свободу, при чому депутати і урядовці мали б бути вибрані не на підставі походження або багатства, але по знанню і освіті. Основою всього має бути Христова віра. Україна мала б бути прикладом (Київ як самостійне місто був би місцем зборів загального сойму (слов'янського парламенту)). Кожна республіка мала б мати свій парламент, президента якого вибиралося б на 4 роки.

Наша критика:

Читаючи Костомарова можна завважити, що його думки дуже ідеалістичні та що його інтерпретація історії неточна, що його політичні думки помішані та пояснені релігійними закрасками. Але як у всіх піонерів треба й тут мати виrozumіння для цього ідеалізму й пам'ятати про тодішню строгу цензуру, яка змущувала авторів дещо прикривати свої дійсні думки. В тих часах ідеї слов'янофільства й федералізму поширювалися не тільки по Україні, але по цілій російській імперії. Слов'янські народи виявляли національну свідомість і змагалися об'єднатися і в той спосіб настільки скріпити свої сили, щоб могли визволитися від репресій російського царя і його імперії. Думки слов'янофільства знаходяться ще в другій половині 19 ст. і ми їх знаходимо також у творах Драгоманова.

Опрацювали:

**Богдан Гаргай
Ольга Драницька
Надя Дюн
Ірина Зорин
Василь Микулин**

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ У ТВОРАХ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Драгоманов жив у початковому періоді індустріалізації російської імперії в 19 ст. Для кращого розуміння проблематики треба вказати на те, що на заході в той час почалася епоха імперіялістичної експансії. Це означає, що схід у своєму розвитку був на пів століття позаду і характеризувався не імперіялістичною експансією, але знесенням кріпачства, після чого частина селянства в тягу індустріалізації перетворилася в робітничу класу (пролетаріят), при чому підприємства зросли від 600 на 2000. В 60-их роках робітничий рух перервався, настав час масового приїзду російського робітництва на Україну, а частина українського населення виїхала на схід, а при кінці 19 ст. також в інші країни. На тлі цих подій, а також в наслідок кращої комунікації, виринув ідейний розвиток і конфронтація ідей. На заході в той час соціалістичні і марксистські ідеї мали великий вплив на робітничі кола, а згодом перебирали їх також широкі кола східної інтелігенції, головню в російській імперії. В ідейній площині панували на сході слов'янофільські ідеї, які в наступному хочемо окреслити.

Сама ідея слов'янофільства полягала в творенню всеслов'янської федерації автономних народів. Драгоманов перебрав цю ідею федералізму, при чому він старається дати систему такої федеративної держави, виходячи від самої людини, яку він вважає доброю істотою, і ця людина включається в громаду, яка практикує самовладдя. Виходячи з того, що людина є добра і другий зла не вчинить, він каже, що не потрібно вищої влади, яка мала б мати нагляд над даними громадами і боронити їхні інтереси. Декілька громад творять область і співпрацюють в ній. Такі області творять край, однак не на підставі нашої, але обмежених територій, які мають спільні інтереси. Україну, наприклад, він ділить на чотири краї, бо вважає, що вони на підставі спільних інтересів краще збережуть волю і самостійність. У вищій площині самостійні нації творять російську федерацію, при чому передумовою є невтручання одної нації в справи другої. Драгоманов вважає за доцільне творити також партії, однак його російські друзі протиставлялися цій ідеї. Також був він тої думки, що національними ідеями не можна захопити нарід, лише соціальними, і ними дійдеться до рівноправності й освіти. На підставі децентралізації у великоросійській федерації для України не було б потрібно відриватися від Росії, а навпаки була б можливість добрих відносин. За пануючий стан росіяни як такі не є винні, але адміністративна система. Він виступав однак проти русифікації, бо до прав людини і горожанина належить ненарушимість національності (в тому і мови) у приватному і публічному житті, при чому українська мова для народу більш відома і нею краще до нього можна промовляти. Тому він ставить вимогу навчання української мови у народніх школах, а російської щойно у вищих.

Виданням різних брошур він здобув великий вплив на російську і українську інтелігенцію, і вони захопилися соціалістичними ідеалами.

Для їх здійснення не потрібно було б революції, вистачала б сама еволюція, і для цього було б потрібне познайомлення росіян політичними, соціальними і культурними проблемами.

Підставою думок Драгоманова був тодішній стан Західньої Європи, однак він не звертав уваги на те, що західноєвропейські народи, в протилежності до українського, були самостійними державами. Для здійснення його ідей на Україні було б потрібно в першій мірі здобути собі незалежну державу, а тоді, щойно застановлятися над співжиттям з іншими народами й державами. І власне недобачення власної сили довело до нашого нинішнього стану, хоч історія доказує, що найкраще самостійна держава забезпечує особистий розвиток людини і також розвиток та існування нації. Його ідеалістична думка, що на підставі доброти людини можна керувати нацією є утопією, вже саме тому, що є не тільки добрі, але також і злі люди! Кожна нація боронить насамперед свої власні інтереси, бо ж сорочка ближча від ножуха, і ці інтереси деколи протиставляться інтересам других народів.

Іван Франко, який напочатку був прихильником Драгоманова, почав його критикувати, побачивши великі розбіжності його думок, головню його виступ проти українського «сепаратизму», бо не вірив в потребу і можливість відділення України від Росії, що мало також негативні наслідки у визвольній боротьбі України під час I-ої Світової війни. Також закидає він йому брак аналізу культурного життя та практичних вказівок щодо його вигляду для того, щоб воно було плідним, а не пустим аматорством і марнуванням часу. Також не застановлявся над причинами апатії до всього українського після Емського указу (заборона ввозу літератури з-за границі), до цих явищ т.зв. «неполітичної культури». Він хоч згадував розвиток українського народу на підставі духових зв'язків зі заходом, півднем і північчю, але у Драгоманівських політичних листах український народ все має відігравати роль підданого меншого брата супроти Росії.

Брак віри в національний ідеал, додуманий аж до крайних конвенцій також на політичному відтинку життя, це була основна трагедія в житті Драгоманова, і це було також причиною безплідності його політичних змагань, бо ж самими теоріями про басейни рік і про сфери економічних інтересів людей до політичної діяльності заохотити не можна.

Опрацювали:
Бобин Богдан
Данилів Іван
Лесів Богдан
Марнів Ігор
Пукальський Юрій
Ришкович Роман

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Микола Міхновський, це видатний національно-політичний діяч з кінця 19 і початку 20 ст. та основоположник двох національно-самостійницьких організацій/партій, в тому Револьюційної Української Партії. Він постійно працював у вищих колах українського свідомого населення. 1900 року, на Шевченківському святі в Харкові, виголосив програмову доповідь, яка ще того самого року вийшла друком під назвою «Самостійна Україна».

Пацифістична настанова тодішньої інтелігенції щодо визволення українського народу з-під московського панування, страшні безбожні чини російської влади і кріпацьке положення українського населення приневолити Міхновського написати цей історично так важливий твір. Міхновський, бачивши несправедливість і знущання Москви над українським народом, на кожному кроці обороняв українські права і атакував беззаконність чужої влади. «Самостійна Україна» – це рівночасно вияв його болю щодо цієї ситуації та його ідей щодо її зміни.

На підставі історичного розвитку Міхновський у «Самостійній Україні» доказує нелегальність російського панування на Україні стисло правничими аргументами і пов'язує їх з моральними правами поневоленого народу. В 1654 р. Україна стояла в боротьбі з Польщею, яка хотіла запанувати над українськими землями. Богдан Хмельницький, пізнавши небезпеку польського поневолення, підписав 1654 р. договір з Росією. Ця Переяславська угода мала забезпечити взаємну поміч і співпрацю між Україною та Росією проти Польщі на базі рівного партнерства. Однак Росія не дотримувалася цієї угоди і її мінімальна мілітарна поміч не могла припинити польські удари. І врешті Росія в дволичний спосіб погодилася з поляками на розподіл України на дві частини, при чому одна попала під польське, а друга під московське панування. Міхновський в «Самостійній Україні» незаперечними аргументами доказує російське зневажання Переяславської угоди, що в основному стосується поневолення і русифікації українського народу Москвою. Релігійне насильство, соціальна і культурна несправедливість набрали таких форм, що Україні грозила втрата основ свого національного «я». Росія твердить, що Україна неіснуюча, що не має ані української держави, ні культури, ні історії. І на підставі цього не може бути самостійної української держави. Міхновський заперечує це безлічне твердження і доказує, що Україна була самостійною державою та що українська нація сповняє всі передумови на право державності. Між писанням «Самостійної України» і підписанням Переяславської угоди минуло 274 роки, і Росія не переставала нищити й русифікувати український народ, і це є доказом існування українства, бо якщо такого не було б, то не були б потрібні репресії, русифікація і нищення. В періоді між Переяславською угодою і публікацією «Самостійної України» витворювалися українські національні ідеї, не під національно-визвольним кутом, але на полі соціальної справедливості. В питаннях оборони самостійницьких прав України панувала як і в народі, так і в його інтелігенції байдужність, і тому Міхновський ставить питання, «чи визволення національне можливе для нас?» Він сам не є зневірений, однак він закидає народові і головно

інтелігенції брак свідомости відносно факту, що тільки самостійність принесе Україні добро. Він заперечує тенденції і думки (також Драгоманова), які вважають, що задовільняюча соціальна ситуація для українського народу в рамках Федеральної Росії вистачає, і підкреслює, що «єдина неділімая Росія» для нас не існує!

Міхновський закликає українську молодь стати в обороні самостійницьких прав і звертається до цілого народу з вимогою здійснити Українську Самостійну Соборну Державу всіма можливими шляхами, включно з визвольною боротьбою: «Ми виголошуємо, що ми візьмемо силою, те що нам належить по праву, але віднято в нас теж силою». Доказом суверенности буде «одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказ», що також є вимогою відновити цілу українську державу, а не тільки якусь її частину.

Цей революційний заклик Міхновського довгий час не знаходив підтримки в широких колах населення. Щойно IV універсалом Української Центральної Ради здійснено голошені Міхновським ідеї, які залишилися актуальними до сьогоднішнього дня. Ми свідомі того, що визволення України можливе лише збройною боротьбою проти московського насильства.

Цей твір, написаний на переломі 20 ст., сьогодні актуальний тому, що на Україні далі панує насильство, що український нарід в неволі. В часі його писання він був радикальним, однак він відповідав даній ситуації. І своїми ідеями Міхновський став основоположником української націоналістичної ідеї модерного часу, він ширив, як пізніше також Донцов, українську правду.

Кінчаємо словами Міхновського, які будуть невмирущими аж до здійснення нашої мети, до створення Української Самостійної Соборної Держави: «Усіх, хто на цілій Україні не за нас, той проти нас. Україна для українців, і доки хоч один ворог чужинець лишиться на нашій території, ми не маємо права покласти оружжя і пам'ятаймо, що слава і перемога – це доля борців за народню справу. Вперед і нехай кожний із нас пам'ятає, що коли він бореться за народ, то мусить дбати про увесь народ, щоб цілий народ не загинув через його необачність.

Вперед! Бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!»

Опрацював:

Орест Баран

ПОХОДЖЕННЯ, ОБ'ЄКТИВНА ОЗНАКА НАЦІЇ

(на основі «Наука про Націю» Бочковського)

В питанні расової ознаки нації є суперечні твердження дослідників цього питання. Бочковський у своїй книжці «Наука про націю та її життя» з 1938 року каже, що раси, як такі, не існують, тому, що протягом довгих століть вони перемішались з огляду на те, що народи схрещувалися між собою. І втім треба признати йому рацію, бо чиста раса вже тепер не існує, тому і Бочковський відкидає расу як об'єктивну ознаку націогенези. Однак погляд є односторонній, бо Бочковський прийшов до такого висновку через погляди націонал-соціалістів у Німеччині, які з расизму зробили ідеологію і вбачали у ній якийсь містичний чинник націогенези. Ця ідеологія спричинила Другу Світову війну. Гітлер скомпромітував расу як таку і саме слово «раса», тому воно сьогодні має більш негативне значення. Це стосується очевидно тільки розгляду раси під історичним кутом походження нації, а не антропологічним. Слушно тому, коли Бочковський заперечує об'єктивну ознаку націогенези, тобто расу, яка стає ідеологією. Але, задля вчинків гітлеризму, не можна категорично заперечувати расу як ознаку націогенези, яка все ж таки являє собою певне біологічне явище народу.

У свою чергу проф. Ст. Рудницький, який був географом і займався антропологічними студіями, у своїй праці «До основ українського націоналізму» з 1921 р. говорить, що «чоловік, це продукт дуже довгої еволюції, яка почалась від дуже примітивно зорганізованих живин. Маємо обов'язок дбати про тіло так одиниці, як і народу. Для одиниці чи народу найвищим добром все було, є і буде органічна спадщина, ця суцільність тілесних і духових одідичених якостей, які творять його суть і індивідуальність серед інших одиничних чи народніх індивідуальностей.» На цій полі націоналізм мусить дбати, всюди під безумовно категоричним імперативом, про:

1. Гігієнічне життя всіх одиниць свого народу.

Під цим аспектом Рудницький розуміє, що модерний націоналізм мусить змагати до цього, щоб всі члени рідного народу жили у вигідних економічних і суспільних відносинах, для чого потрібні суспільно-економічні реформи. Треба робити всілякі заходи, щоб у народі не було слабих людей, які скоро вмирають. Модерний націоналізм мав би мати необхідну ціль: запевнити народів якнайбільшу життєздатність.

2. Ведення доцільної демографічної політики (національної політики на даній території).

Це зберігає в собі

а. вимогу якнайбільшого приросту населення (квантитативна демографічна політика), і

б. вимогу якнайбільшого расового приплоду-приросту (евгеніка).

Однак втім знаходиться певна контрадикція, бо завелике прагнення

до першої цілі утруднює виконання другої і навпаки. Тому і Рудницький каже, що треба знайти «гармонійний компроміс» поміж політикою множення народу та еugenікою – це означає, що треба уможливити з одного боку якнайбільшій кількості здорових людей народу, щоби дружилися і множилися, а з другого ж боку старатися, щоби хронічно або спадкоємно хворі люди (напр. епілептики, умово хворі) не множилися.

На цьому місці варто подати також Рудницького опис расового українця: «Українці належать до т.зв. адрійської або дінарської раси, її характеризують високий ріст, великий об'єм грудей при струнності цілої постачи, довгих ногах та зглядно коротких руках, кругла форма черепа, лице широке, хоч не скуласте, а видовжене в долішній частині, з простим і вузьким носом. Краска шкіри переважно смуглява, очей і волосся переважно темна.»

Коли Рудницький більше застановляється над фізичними ознаками раси і дає конкретні напрямні модерній національній політиці, як втримати українську расу для існування нації, не роблячи з цього ідеології, так, як це робив Гітлер, то проф. Лев Ребет у своїй праці «Теорія нації» (1955) виходить з родинного положення і вказує на три ступені суспільно-творчих первнів, які необхідні для націогенези.

1. Біологічне об'єднання в племені.

«В житті нації грає величезну роль біологічне єднання. В родині знаходяться підстави національного життя. В ній здійснюється спільнота в найдосліднішому розумінні і водночас зарисовуються підстави соціальної організації. Спільноту визначає спільність долі, спільні переживання, спільні змагання і, розуміється, спільнота крові. Одним словом, тотальна солідарність усього життєвого шляху.» Підстави суспільної організації визначає знову різниця віку, генерації, з яких одна верховодить, піклується, виховує, годує, плянує, наказує – а друга користується опікою і повинується. Так вже з корені суспільності біологічна залежність зумовлює існування авторитету, керуючої волі, влади, з одного боку, а з другого боку підвладних, які з природної необхідності, але також з почуття організаційної приналежності до родинної спільноти, підлягають існуючим соціальним законам. Ребет говорить про родину, а не расу, з якої вилонюються провідники народу та нації. Він також підкреслює велику роль, яку в житті нації відіграє біологічне єднання.

2. Віра в спільне походження.

Це означає, що потомство в людей, інакше як у тварин, вимагає довголітньої опіки (принайменше 20 років). Нащадки виростають не тільки фізично, але перебирають також від батьків духову спадщину. І відійшовши від батьків, вони не розпадаються, тому, що їх підтримують інші позабіологічні сили, психологічні елементи як: почуття, свідомість і воля до співжиття. Це в безмежність поширене почуття проявляється в культі предків, визначних історичних постатей, легендарних героїв.

Як бачимо, для створення нації не вистачає виключно кровне походження, як це твердить расова теорія, базуючись на плеканню чистої раси. Важливіший момент у націотворчому процесі є почуття взаємної приналежності; тут однак треба також відмітити, що спільне походження як ознака нації подекуди взагалі не має значення. Швайцарія, наприклад,

складається з трьох різних народніх груп і є все ж таки нацією. В Америці відбуваються вимішування різних расових елементів. Їх об'єднує спільна ідеологія і державно-політичні інтереси, а не мова, релігія або культура.

Ми українці як недержавний нарід, не можемо занедбувати питання спільного походження. Воно потрібне для збереження окремішности, свідомости і гідности народу. Не можна більше допускати до денаціоналізації народу, яка вже два рази мала місце в нашій історії. Особливо політичні (але також звичайна) еміграції не сміють забувати свого походження. Сьогодні у вільному світі немає заборони праці для інтересів свого народу. Багато чужинців помагає українцям політично. Тим більше мають це робити самі українці, базуючись на свідомості спільного походження.

3. Влада і організація як суспільно-творий чинник

Це означає, що в основних коренях родини вирости всі форми суспільного життя. На кровних вузлах спирається родова система та організація племен. Рівночасно мова закріплює і поширює свій об'єднуючий вплив, так само як звичаї, релігія, культура й існуюче право. Цими чинниками, і за їхньою допомогою, спільнота живе і виявляє прагнення до окремішности і самозбереження. Як і родина, так і рід, плем'я, нарід і нація прагнуть до організованих форм життя, знаючи, що без організації, тобто анархією, не можуть проіснувати.

Всі три вище подані суспільно-творчі первні входять один в одного і мірою того, як поширюється коло спільноти, вага на поодинокі первні пересувається.

Резумуючи можна сказати, що було б неправильно відкидати походження-расу як ознаку націогенези, як це робить Бочковський, так само, як базувати націотворення виключно на расі і на біологічному об'єднанні, як це виходить з думок Рудницького. Треба пов'язати ці елементи, як це правильно робить Робертс, з вірою в спільне походження, з чим для нас важливим психічним елементом, та з потребою організації.

Опрацювали:

Дарна Мозолук

Віра Коваль

Володимир Панчун

Поезія · Проза

ОЛЕСЬ БЕРДНИК

/ОК/ Олесь Бердник є уро-
дженцем соняшної Херсонщи-
ни, де побачив світ в с. Вавилові
25.11.1927 р. в селянській сім'ї.
Другу Світову Війну Олесь про-
вів на фронті. Після війни спо-
чатку вчився в Театральній Сту-
дії ім. Івана Франка в Києві та
працював актором у різних те-
атрах України. Роки 1949-1955
провів на засланні на Далекій
Півночі та в Казахстані. Після
повернення з концлагерів від-
дався письменницькій діяль-
ності, друкуючись в періодичній
пресі. Його жанр – це наукова
фантастика. Досі появилася 17
творів в Україні і два на емігра-
ції. До них належать: «Поза ча-
сом і простором» (1957), «Люди-
на без серця» – (у співавторстві
з Ю. Бедзиком, 1958), «За чарів-
ною квіткою» (1958), «Шляхи
титанів» (1958), «Привид іде по
землі» (1959), «Стріла часу»
(1960), «Марсіянські зайці»
(1962), «Серце всесвіту» (1962),
«Сини Світовида» (1963), «Діти
безмежжя» (1964), «Хто ти?»
(1966), «Розбиваю громи» (1967),
«Подвиг Вайвасвати» (1967),
«Чаша Арміти» (1968), «Покри-
вало Ізиди» (1969), «Окоцвіт»
(1970), «Зоряний Корсар» (1971).
«Василько і Дніпровий скарб» в
перекладі на німецьку мову др
Галі Горбач появилася в В-ві
Колібри Ферляг, Вуперталь,
«Золоті Ворота», як передрук

самвидавних матеріалів появи-
лася у В-ві «Смолоскип» в Бал-
тиморі, ЗСА, 1973.

Поява «Окоцвіту» в 1970 р. і
«Зоряного Корсаря» в 1971 р.,
стали посередньою причиною
переслідування автора. Весь на-
клад «Окоцвіту» був спалений в
друкарні, а «Зоряний Корсар»
був стягнений із полиць книга-
рень. Авторіві заборонено вис-
тупати з доповідями на тему
«Космоплавання й футуроло-
гія», які втішалися великим ус-
піхом серед молоді. В «Літера-
турній Україні» ч. 32, 1972 р.
появилася погромницька стаття
пера О. Микитана, в якій заата-
ковано О. Бердника, як шкідли-
вого містика з поганим впливом
на молодь. На його мешканні
поліція зробила обшук і забрала
рукописи та дві писальні ма-
шинки. Бердник проголосив го-
лодівку та написав протестного
листа до 1-го секретаря ЦК КПУ
– П. Шелеста. Голодівка тривала
16 днів. Після того було йому
повернуто всі забрані матеріали
і прийшло офіційне вибачення.

На з'їзді Спілки Письменни-
ків України в 1973 р. речники

Олесь Бердник

ГОВЕРЛА

(сюїта)

І. ГРОЗА НАД ГОВЕРЛОЮ

Говорила громами Говерла,
І луна – від гори до гори!
Зупинилась у небі замерла...
Говори! Говори!!!
Не мовчи український Монблане,
Калатай у небесну блакить,
Бо як дзвону твого не стане –
Серце стане в ту мить!
Бо як грому твого не буде –
Книга смерті осяде в душі.
Буйну ватру в засмучених грудях
Воруши... Воруши...

2. СТЕЖКА ДО ВЕРШИНИ

В'ється, в'ється стежина
Вгору... А що таке вгору?
Може, то хитра долина
В неба кротову нору?
Може, і небо – то пастка
Нашого бідного духу,
Бога-плантатора ласка,
Збудника нашого руху!
Негри – Адамові діти
Вийшли на ниву Єгови,
Стали заквааского світу,
Стали підґрунтям основи...

компартії В. Козаченко і Л. Новиченко піддали творчість О. Бердника гострій критиці за його ідеалізм, містику та проповіді месіянства української нації. В висліді тих атак, О. Бердника виключено з СПУ, звільнено з

праці та впроваджено пильний нагляд за особою автора.

Чимало праць Олесь Бердник ходить в переписах по Україні і належать до пошукуваної самвидавної літератури.

*Сіємо душі, планети,
Губимо думи й надії,
Йоги, поети, аскети,
Вчені, святі, гречкосії...*

*Чому так хочеться вгору?
Чом наше серце голодне?
Хочеться випити зорі,
В груди вдихнути безодню!..*

*Може то наша присутність
Хоче себе об'єднати?
Може то власна відсутність
Кличе сама себе з хати?*

*Вгору, все вгору і вгору –
На легендарку Говерлу,
В неба безодню стозору,
В мрію – іще непомерлу!*

3. ТУМАН

*Ой, який страшний туман!
Котить сірий океан...
Мряка – змії мільйонголовий –
Виповза в небесний лан...*

*Шезли квіти і струмки,
Вмерли звуки і зірки...
І безликість проковтнула
Навіть скелі і стежки!*

*І уже не знаєш ти –
Чи спинитися чи йти?
Лиш рятує в безнадії
Дух незримий висоти...*

*Тут недовго до біди,
Але ти не спи, не жди!
Понад сумнівом і страхом
Уперед іди, іди!*

*Змії сміється: – Ну й дивак!
Хто ж подасть тобі той знак –
Шлях вперед серед туману
Буде так ачи отак?!*

*Думи сумніву одгонь!
Кров як стукає до скронь,
Як трищить хребет від ноші,
Як горить вдуші вогонь,*

Значить, ти іще живеш,
Значить, неба кухоль п'єш,
Як гудуть від втоми ноги –
Отже, ти угору йдеш!...

4. НАЙВИЩА ВОДА

Та проходять тумани,
Мов химерні обмани,
Росяними перлинами осідають на
каміння замшіле, на квітки, на траву...

Пурпурове кружало
Понад горами встало,
Попливло кораблем небувалим
у безміру синяву...

Недалеко вершина,
Як цютлива дівчина,
Сніговими серпанками прихорошує
щоки свої і чоло...

А з-під сітої скелі
В каменистій пустелі
Біля ніг моїх заструмилося,
заіскрилося, засміялося джерело...

Ах, яке воно чисте!
Ой, яке променисте!
Ух, солодка, холодна, цілюща,
бо найвища на всій Україні

Ой, спасибі, водице,
І Говерло-дівце,
Що в твоє джерело позахмарне
лише небо ясне загляда!

В дивній тиші пророчій
Хлопку свіжості в очі,
Обережно нап'юсь дивовижного трунку
щоб не збурити джерело...

Я водиці позичу
Для душі, для обличчя,
Для одвічного шляху туди,
куди сонце велично веде.

5. ВЕРШИНА

Кроки останні. Вершина!
Геть остогидлий рюкзак!
Сонце у неба глибинах
Щастя запалює знак.

Дишеться легко і сильно,
Вже непотрібні слова...
Стукає серце стокрильно,
Дух урочисто співа...

Раптом... екстаз умирає,
Ще не злетівши увись!
Хтось у мені дорікає:
— що ти шукав, подивись?

На легендарну вершину
Мертвих традицій раби
Перли на зігнутих спинах
Знаки людської ганьби

І обеліски, й посереддя,
І ювілейні значки,
Написи всякі облудні,
Банки консервні й пляшки!..

Боже, волаю до тебе —
Істина це чи мана?
Отже, я прагнув до неба,
Щоб повернутись до дна?

Люде український, що ти
В серці несеш крізь віки
На легендарні висоти,
На позахмарні стежки?!

6. ВІВЦІ НА ВЕРШИНІ

Визріває ясний день...
Дзень-дзелень! Дзень-дзелень!
Ну й химери! В серці тінь...
Дзінь-дзінь! Дзінь-дзінь!

Із долини, з полонини

Вівці йдуть аж до вершини,
На Говерлу топчуть шлях...
Сміх і гріх! Сміх і жах!

Вівці хрумають квітки,
Бібки сиплють на стежки,

Вівці мекають щасливо,
Насміхаючись над дивом...
То уже аж понад хмари
Розрослась земна кошара?
Вівці тут, вівці там!
Що ж робити шукачам?

7. ТУРИСТИ НА ВЕРШИНІ

Щезла отара,
Ніби приміра...
Стежку гористу
Топчуть туристи...

Лайку і сварку,
Пляшку і чарку
У понадхмарність
Тягне бездарність...

Всі до Говерли
Дурні поперли,
Щоб наслідити
В ясній блакиті,
Щоб України
Чиста вершина
Стала смішною
Брудною горою...

8. ВОГОНЬ НА ВЕРШИНІ

Як розійдуться і вівці і туристи,
Залишивши душу в самотині,
Як довкола буде небо чисте,
Запали багаття на вершині!..

Нашукай галузок давнолітніх.
Нашукай усього, що згоряє, -
Хай в пустельних горах непривітніх
На Говерлі полум'я заграє!

Хай побачать ангели і люди,
Вороги і друзі у долині,
Що не темінь котиться усюди,
Що горить багаття на вершині!

Тріпочи, мій вогнику, і смійся
Над негодою, дощами і вітрами,
Впийся небом щедрим і не бійся,
Що нема багаття попід нами!

Там, внизу є сосни і смереки,
Там, внизу, є мужні лісоруби,
Є священні вісники-лелеки,
Що несуть наказ у дні загуби!
Іломінець твої матиме поживу
В грізний час із стовбурів прадавніх
Лиш не згасни! Будь одвічним дивом,
Щоб не вмерла про Говерлу Слава!

Тиша понад світом лиховісна,
Ніч повзе, ляга на полонині...
Якщо серцю у долині тісно -
Запали багаття на вершині!...

9. ДАЛИНА

Погасає багаття,
Утікає завзяття,
Душу холод морозить,
Сутінь згубою грозить...
Та щезає мана!
Хай вмирає вона!
Загорівся на обрії соняшний шлях
Дивина... далина...

І багаття вогні
Запалали в мені,
І в гуцульськiм вікні,
І в дитячому сні...
Почалася війна -
Не одна... не одна!!!
Піднімає блакитні корогви казкового краю
Дивина... далина...

10. НЕЧУТНИЙ ГОЛОС

Хтось підходить Незримий,
Рідкий, такий тривожний...
Серце в мені нестримно
Стає на коліна побожно....

Нечуткий Голос крає
Всі межі смислу і цілі,
І цвяхи вогненні вбиває
У душу заціпенілу.

- Чого ти шукаєш в горах? -
Питає те Духослово.

— Чи тайку науку про зорі,
Чи, може, на щастя підкову?

— Не хочу, не хочу цілі,
Яка виливається в форму,
Яка обростає цвіллю
І людям стає за норму!

— Я не хочу, не хочу шляху,
Який проляга по крові
Крізь хащі прокльонів і жаху
В світи, де нема любові!

— Нехай моя Україна,
А з нею сестри-народи,
По новій підє стежині
У вимріяну свободу,
Туди, де космічні зміни
Не нищать душі горіння,
Туди, де любов нетлінна
Вінчає святі покоління,
Туди, де земні герої
Не в бронзу вкарбовані злотом,
А прагнуть до нової Трої
Небаченим ще польотом,
І визволяють Олену —
Душу Матері Світу —
Під занебної сцени
В край легенди і квітів!

Скаже Голос Нечутний:
— Буде по слову тому!
Лише прагни могутньо
До Незримого Дому!

Від цього видноколу
Піднімаєш все вище —
Де у Сонячнім Колі
Мати Сина колише...

11. НЕЗРИМА ГОРА

В серці відкрилися очі,
Ніби полум'яні жерла,
У екстазі пророчім
Узрів я Незриму Говерлу...

*До неї ішли герої,
Яких ми сховали в могили...
Вставало над тою Горою
Сонце блакитне, стосиле...*

*Воно осяяло лави
Непереможних загонів,
Душ непохитних славу,
Блиск легендарних дзвонів.*

*Дзвони гули заклично,
Проводжали на Гору,
На стежину незвичну
Людство тисячезоре.*

*Йшла голуба Україна,
Йшла Небувала Росія,
Йшли всі земні покоління
Із лабіринту Змія!*

*І раділи Карпати,
Сміялись альпійські луки...
З Сонця Небесна Мати
Простягала всім руки...*

12. ЗОРІ НАД ВЕРШИНОЮ

*Дивне видіння –
Душі володіння
Гасне, згасає... зникає... немає...*

*Ночі покрови
Падають знову
На полонини... і на вершини...*

*Я не боюся!
Став і сміюся!
Дише-колише душу Говерля!..*

*Пальцями зірок,
Хусткою віри
Небо пиліоку на серці обтерло...*

*Хай, може, буде
Стежка облуди,
Лестоці, гостріли, хитроці Змія!*

*Божя Вершина
Є на Вкраїні, –
А понад Нею Зоря пломеніє!..*

Карпати – Київ. 1974.

Олесь Бердник

ХАРТІЯ СВОБОДИ

1. Світ єдиний і неподільний. В корені його – Любов.

2. Життя світоносне. Тому воно священне.

3. Не все – для Людини, а Людина – для всього. Вона – старший Брат флори і фауни, і їй належить вивести всю біосферу до висот Розуму й Духу.

4. Всяка думка Людини, якщо вона не полонить і не сковує думку іншої мислячої істоти – суверенна.

Всяке почуття, якщо воно не приводить до рабства інших істот – суверенне.

Всяке слово, якщо воно несе в собі зерна Любові – священне.

Всяка дія, яка веде до свободи тіла, духу, серця і розуму – священна.

5. Свобода волі мислячої істоти – непорушний закон Космічного Права.

6. Поняття Матері, як найглибшого вияву Жертви Буття – священне. Культ Матері – промінь Грядущого. Пам'ятайте, Діти!!!

7. Зоряне Братерство Хартією Свободи проголошує Еру Космічного Народження Людства.

Нескінченність Життя, Нескінченність Подвигу, Нескінченність Творчості, Нескінченність Пізнання, Нескінченність Любові, Невичерпність Тайни, Нездоланність Радості!

Заповіт Людам Землі

Люди Землі!

Я народився серед вас, жив, навчався у ваших школах, мислив вашими словами, ідеями, дихав повітрям вашої планети. Я став сином людським. Довго, дуже довго я намагався збагнути ваші ідеали, ваші прагнення, щоб віднайти прийнятний для людства шлях до вселенської спів'єдності. І ось – замикається коло, що вичерпало доцільність дальшого терпіння, бо Милосердя Любові, хоч і невичерпне, проте тримається на вищій доцільності. Нині Час терпіння Любові для Землі завершується. Планета зобов'язана дати плід.

Минули напружені тисячоліття еволюції. Ви отримали від Космосу неоцінні скарби духу й розуму: вчення Свободи, полум'я Мужности, ідеал Героїчності. Посланців Великої Матері ви зробили своїми богами, своїми ідолами, створивши для них храми, музеї мавзолеї. Але як ви скористалися тими дарунками для осмислення свого життя, як преобразили вищими ідеалами суспільство, людську душу, тіло, дії, слово і мисль?

Ви маєте космічну енергетику, але безсилі перед ілюзорною рукою смерті.

Ви маєте релігії Любові, але їхнім ім'ям благословляєте вбивство і ненависть.

Ви створили вчення Братерства, але ідеями того вчення розрубали єдине тіло Людства на ворожі частки.

Ви розірвали гравітацію планети, але вихід ваших кораблів у міжпланетний простір не звільнив вас від павутини мізерних побутових прагнень. Космічна Ера стала для вас лише ареною нового змагання за марнолюдні земні цілі, вона лише розширила хвороби вашого духу у зоряний простір, загрожуючи далеким світам.

Ви оволоділи термінологією Синів Світла, проголошуючи ідеали Нового Світу, але старанно оберігаєте в словах, думках та діях закони Мороку. Жодне суспільство Землі не проголосило священність та недоторканість Життя, як неповоротного Вияву Світоносної Першосуті.

Ви шукаєте панацеї від хвороб, але спокійно, під захистом псевдозаконів, нищите у в'язницях, концентраційних таборах та лікарнях мільйони людей. Ви ведете нескінченні війни, які ще жодного разу не утвердили людського результату, – перемогою завжди користувалися найпідліші представники роду людського.

Ви створили безліч технічних пристроїв, скориставшись генієм учених та інженерів, але ні на йоту не підняли морально-етичний рівень сучасних поколінь: наказ деспота або парламенту легко знімає з людини зобов'язання бути милосердною істотою. Досвід останнього сторіччя яскраво свідчить про повну деградацію земних жителів.

Всі ці страшні втрати ще можна було б виправдати прагненням до великої мети. У вас такої мети нема.

Ідея С п і в с т р а ж д а н н я, проголошена безліччю подвижників, перетворилася на свою протилежність: вона годує Дракона Ненависти і Зла енергією Любови і Добра. Так болісні зусилля Синів Світла вивести людство з рабства були використані для ще ганебнішого ув'язнення Духу.

Ідею Духу ви зробили культом торгівлі з Богом.

Ідею Свободи перетворили на наріжний камінь тиранії.

Ідею Любови затьматили хмарами ненависти і сексу.

Ідею Пізнання зробили рабою утилітарної технології.

Ви абсолютизували смерть. Ви розрубали в психіці поколінь нитку безперервності життя, а отже відчужили власну планету від Єдиного Організму Космосу. Ваш світ став гангреною, раковою пухлиною, що поглинає вогняну енергію Прасубстанції, не творячи на заміну нічого, крім психобразів мерзоти і ненависти. Неосфера Землі – це вампір Космосу.

Ви ввійшли в ПРОТИСТОЯННЯ КОСМІЧНІЙ ВОЛІ ЄДНОСТІ, а отже повністю знехтували КОСМІЧНЕ ПРАВО.

Ресурси планети – золотий талант Сонця – вичерпується, нових ви не отримаєте. Доля Землі визначається свободою волі людства. Баланс світлих і темних надбань разюче збочений у бік мороку. Земля розірвала еволюційний ланцюг, вибравши шлях самознищення. Але ще є можливість – остання можливість!

Зоряне Братерство простягне руку рятунку: хто почує, хто збагне – той ввійде у Нове Буття.

Прийдіть, мужні, безстрашні, захоплені, закохані! Прийдіть, знедолені, шукачі небувалого, відкинуті, забуті, втомлені безглуздістю рутинного життя! Прийдіть, мрійники і повстанці!

Створимо Незламне Кільце Зоряного Братерства у незмірності наших сердець! Сійте чисті зерна Нового Світу у поле душі, а не в лабіринти соціальних структур.

Збирайтеся в політ. Наш вирій – понад хаосом цього світу. Кличе вільних від мізерії повсякдення, кличе їх не в пастки соціальних, політичних чи релігійних формул, – кличе їх у Нескінченність Неба Свободи, яке нам відкриває Велика Мати Світу.

Знаю – страшно, незвично, незбагненно. Ворог навчив думати по-земному, говорити по-земному. Треба стати НАД СОБОЮ, спопелити нікчемну земну логіку вогнем прагнення до Абсолютної Свободи.

Ви боїтеся смерті? Її НЕМА. То вигадка жерців та позитивістів. І релігії й заперечення релігій породжені марою смерті. Я кажу вам – розрубайте в психіці, в свідомості кровню мару, покривало древнього Дракона – Смерть. Ви вічні, невмирущі, безперервні, – лише забули про це у далеких мандрах серед мороку.

Пора повернутися до Батьківської Хати. Чуєте, Браття?

Ви вже не діти, Люди Землі! Якщо й тепер ви відкинете ідею Зоряного Братерства, вся вага історичної карми бумерангом обрушиться на планету. Ви боялися Страшного Суду, який має прийти з «неба»? Той Суд у вашому серці. **ВИБИРАЙТЕ!**

Мати Світу відкриває браму до Нової Світлиці, але туди не ввійде земна мерзота. Хто побачить ту браму, хто піде на Останній Поклик Любові – той від Світла. Хто одвернеться – залишиться у одвічному мороці.

Що ще може зробити для вас Любов. Люди Землі?

Так просто. Так просто зробити вибір, доки ще світить сонце, доки Серце Великої Матері відкрите.

Зоряне Братерство об'єднує душі в Блакитний Легіон Свободи. Де ви, Брати! Озовіться!!!

Заповіт Україні

моє останнє слово Матері-Україні, моїй земній колисці.

Я звертаюся до України, а бачу в уяві всіх Матерів Землі: Матір-Грузію, Матір-Росію, Матір-Латвію, Матір-Білорусію, Матір-Францію, Матір-Індію, всіх, всіх, всіх прекрасних Матерів народів планети. Ви у моєму серці творите чарівний образ Великої Матері Всесвіту! Благо вам!

Мамо-Україно!

Дякую Тобі за руки ласкаві, котрі пестили мою душу, і за серце Твоє незміряне, котре напоїло мене з джерела мудрости, вірности, краси й пісенности.

Дякую Тобі за те, що Ти дозволила мені стати одним з Твоїх Синів, спадкоємців Лицарства Безсмертної Січі. Благо Тобі!

Мамо, неймовірно тяжкі Твої шляхи, але Ти вийшла крізь хащі ворожнечі і насилля до вселенського обрію самоствердження і владно заявила про свою невмирущість!

Ти ніколи не вмиреш, Мамо, бо маєш в глибині народного серця Корінь Вічності, який тягнеться у нескінченність Буття.

Ось мій Заповіт Тобі, Мамо-Україно.

Бережи СЛОВО-ЛОГОС, бо Воно – Подив Великої Матері, і, втративши Його, твої сини зникають в безодні Небуття!

Бережи душу Дітей Твоїх, постав на сторожі біля них не друковане слово, яке можна затьмарити і перекрутити, – постав на сторожі коло них ЗОРЯНЕ СЛОВО – ПЕКУЧУ СОВІСТЬ, щоб вона переслідувала їх і вдень і вночі, якщо вони забудуть любов до Тебе!

Твоє майбуття – у вінку вільних Народів, у непорушнім братерстві Націй Планети. Але не держави, не економічні формації визначають шляхи Твої і Твоїх сестер, а Вільна Духовна Громада Народів.

Грядуща Хартія Свободи на чільне місце поставить Любов. Ти не забудеш, Мамо, цього Заповіту?

Любов і Свобода – лише цією стежкою проведе Зоряне Братерство

Воскресни, Мамо!

Пора ткати зоряне покривало Нового Буття. Світ чекає. Чекають далекі зорі. Дерева і квіти мріють про людей світлих і чистих, котрі мають прийти. Чути дзвони Небувалої Епохи – Епохи Великого Всеоб'єднання Суцього.

Мамо-Україно! Дай мені стати порогом до Твоїї Нової Хати!

Я йду, йде все Зоряне Братерство по Новій, Небувалій Стежині!

Воскресни, Мамо!

Хай буде Так!

Наука · Культура · Мистецтво

КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Борис Антоненко-Давидович

Продовження

Виручити (виручати), визволити, врятувати, допомогти, виторгувати

Дієслову *виручати* та іменникові *виручка* надають часом невластивого українській мові значення, наприклад: «Від продажу огірків та картоплі наш колгосп *виручив* багато грошей»; «Середньоденна *виручка* підвищилась на 50 %».

Слова *виручати*, *виручити*, *виручання*, *виручка* мають в українській мові те саме значення, що й їхні синоніми *визволяти*, *визволити*, *врятувати*, *допомогти*, *визволення*, *порятунок*, *допомога*, *підмога*, цебто – виводити, вивести (виведення) із скрутного чи небезпечного становища, ставати (стати) комусь у пригоді, позбавляти лиха, неволі, наприклад: «Друга вміє *виручать* – друга будем *виручать*» (П. Усенко); «Вийди доле, із води, *визволь* мене, серденько, із біди» (пісня); «Справа стала так, що треба *порятувати* людину» (М. Коцюбинський); «Суховій хотів знищити сад, а ми всі, школярі, кинулись на *порятунок*» (О. Донченко); «Не журись, у разі чого, люди прийдуть нам на *допомогу*» (з живих уст); «Чубенківці пішли в атаку і з'єдналися з *підмогою*» (Ю. Яновський).

Коли ж ідеться про торговельні справи, за гроші, що одержали від продажу чогось, то тут слова *виручати*, *виручка* не підходять, і треба шукати інших слів, які є і в нашій художній літературі й у живому народному мовленні. Це такі слова: *вторгувати*, *вторговані гроші*, *виторг*. Наведемо приклади: «*Вторгувала*, серденько, п'ятака» (Т. Шевченко); «Оце три карбованці – й усі *вторговані* за квіти *гроші* (з живих уст); «...не так тим *виторгом*, мабуть, як тим, що всі його горнята отак малиново гудуть» (Л. Костенко).

Отож, і в перших двох фразах треба було сказати: «наш колгосп *уторгував* багато грошей», «*виторг* підвищився».

Висікти, витесати, вирізьбити

«Холодне, мов *висічене* з каменю, обличчя дивилось на мене», читаємо в оповіданні сучасного письменника й спинаємося думкою над словом *висічене*. Адже *висікати* чи *сікти* означає «рубати гострим знаряддям чи шмагати різками»; «Як зачав *сікти* мечем, – висік триста п'ятдесят чоловік мечем» (Б. Грінченко); «Бідному Савці нема долі ні на печі, ні на лавці: на печі печуть, а на лавці *січуть*» (М. Номис). Із фрази бачимо, що письменник хотів сказати інше, але забув про слова *витесати*, *витесаний*, коли мовиться

про щось, зроблене з каменю («Стояв, неначе *витесаний* з білого камення». – І. Нечуй-Левицький), *вирізьбити*, *вирізьблений*, коли мають на оці матеріал з дерева, кості тощо: («Там такі штучки *різьбив* на верстаті, що хоч на виставку». – Ю. Яновський).

Отже, і в наведеній на початку фразі треба було написати: «Мов *витесане* з каменю обличчя».

Відкривати, відчиняти, розгортати

Часто слова *відкривати* й *відчиняти* вважають за синоніми, ніби вони означають одне й те ж, і кажуть: «*Відкрий* вікно» – замість «*відчини* вікно» або навпаки: «На нашій вулиці *відчинили* нову крамницю» – замість правильного: *відкрили* нову крамницю. Українською мовою *відчиняти* можна двері, вікна, браму, ворота, квартиру, цебто те, що потребує певного фізичного зусилля рук людини («Хто торка, тому *відчиняють*». – М. Номис); там же, де йдеться про початок функціонування якогось закладу, виявлення якихось властивостей або мовиться про те, що зробили щось відомим для всіх, там слід казати слова *відкривати*, *відкрити*: «Прокіп на мене розсердився. Бігає, виставку влаштовує. Сьогодні *відкривають*» (О. Корнійчук); «Немов заслона впала і *відкрила* натури дивні красні дари» (Л. Українка).

Отже, правильно буде сказати: «На нашій вулиці *відкрито* нову крамницю, яку *відчиняють* щодня о восьмій годині ранку».

Відповідно до цього користуємося й дієсловами *зачиняти* та *закривати*: «*Зачини* вікно, бо буде протяг»; «Кінотеатр *закрито* на ремонт»; «Загальні збори *закрито* після прикінцевого слова доповідача».

Коли мовиться про книжку або зошит, то треба казати: *розгорнути*, а не *розкрити*, *згорнути*, а не *закрити*: «Я *розгорнула* книжку і прочитала епіграф» (Л. Українка); «Книжку *згорнув*, сховав у свою шаховку» (Б. Грінченко).

Відпускати, пускати, видавати, продавати

«Тепер я вашу зброю всю у закладі лишаю, а вас додому *відпушу*», – читаємо ми в Лесі Українки й розуміємо, що йдеться тут про те, щоб пустити людей на волю, а не тримати їх у полоні. Ну, а як зрозуміти оголошення в крамниці: «Горілка *відпускається* з 10 години», – або напис на коморі: «*Відпуск* товарів провадиться з 8 години ранку до 6 години вечора»? Хіба горілка й узагалі крам можуть самі рухатися й тікати, що постає питання, коли їх відпускати? Це явна калька з російських висловів *водка отпускается, отпуск товаров*. По-українському треба написати: горілка *продається* (горілку *продають*), крам *видається* або *видача* краму.

Похідним іменником від дієслова *відпускати* є *відпустка*, а не *відпуск*, наприклад: «Треба брати *відпустку* на місяць і десь відпочити» (І. Ле).

Дієслово *відпускати* може означати ще «зменшувати тиск, послаблювати»: «Оце наївся, треба й очкур *відпустити*» (Б. Грінченко); це ж дієслово та похідні від нього, зокрема іменник *відпуск*, трапляються в технічній термінології: *відпускати* болт, *відпускати* сталь, *попускати* гальмо, *відпуск* деталей (Російсько-український технічний словник).

Відрізняти й розрізняти

Ці слова часто плутають і ставлять їх одне замість другого: «Через корот-

козорість він не може *відрізнити* літери Н від П»; «Ніч була така темна, що не можна було *розрізнити* неба від землі».

Значення дієслів *відрізнити* й *розрізнити* дуже близькі, але все ж між ними є певна різниця: *відрізняють* ті течії й поняття, що дуже далені одне від одного: «Мова *відрізняє* людей від інших звірів» (Б. Грінченко); «Тим часом хмара насунулась і так стемніло, що води від землі не *відрізниш*» (О. Донченко); крім того дієслово *відрізнити* означає «відокремлювати частину від цілого»; «Я роблю й маю право на своє добро. *Одрізнить* нас» (І. Нечуй-Левицький). А *розрізнити* – це значить «бачити або знаходити відмінність між речами й поняттями, дуже близькими своєю природою»: «Не може *розрізнити*, що говорять: стільки було сміху» (Г. Барвінок); «Вже неозброєним оком можна було *розрізнити* людей у шлюпці» (М. Трублаїні); крім того, дієслово *розрізнити* має ще значення «розлучати, розділяти»: «Треба *розрізнити* парубка та дівку» (Б. Грінченко).

З цього випливає, що в наведених на початку фразах треба було написати: «Не може *розрізнити* літер»; «Не можна було *відрізнити* неба від землі».

Відчитати чи вичитати?

В одному оповіданні для дітей є така фраза: «Нарапузи вирішили *відчитати* Машу й добре присоромити». Ні, треба не *відчитувати* Машу, а – *відчитати* або *прочитати* Маші. Ганити когось, дорікати комусь або читати комусь нотацію, цебто по-російському *отчитывать, отчитать*, буде по-українському *вичитувати, вичитати* комусь (а не когось!): «Батько *вичитав* їй за поламану квітку» (Словник за редакцією А. Кримського), – або *прочитувати, прочитати*: «Добру молитву *прочитали* їй за брехні» (Словник за редакцією А. Кричевського).

Включати, умикати, виключати, вимикати, поставити, унести, пустити

«Треба *включити* електрику»; «*Виключити* струм», – кажуть неправильно, забуваючи, що по-українському слід казати: *умикнути (увімкнути), умикати* електрику, *вимикати* струм. Від цих дієслів походять і українські технічні терміни: *умикач* (по-російському *включатель*) та *вимикач* (по-російському *выключатель*). Аналогічно помилково кажуть: «Пропонується *включити* до порядку денного три питання», – замість «*поставити* (або *внести*) до порядку денного». Так само неправильно – «У роботу *включили* всі існуючі агрегати», замість «*Пустили* всі наявні агрегати».

Говорити й казати

Чи дієслова *говорити* й *казати* є абсолютні синоніми, як багато хто гадає, чи між ними є якась різниця? Їх буде краще: «Я *говорю*, що прийду» чи «Я *кажу*, що прийду»; «Він *говорив* знехотя» чи «Він *казав* знехотя»? Часто в поточному мовленні не помічають між ними ніякої різниці, ба навіть надають перевагу слову *говорити*, уважаючи, що воно в усіх випадках може замінити дієслова *казати, мовити*, як це бачимо з таких речень, узятих із сучасної художньої літератури: «А могло ж і сюди дістати! – схвилювано *говорить* полковод»; «Уже зарікався сюди ходити, – *говорить* він»; «Кривуля *говорив* йому: – Все в тебе добре».

Не кажучи вже про те, що надуживання дієсловом *говорити* надає прикрої

одноманітності стилю всього тексту, ми можемо побачити й певну відмінність між цими словами, якщо вдаємось до нашої класики й фольклору: «Стара, *кажуть*», стала» (Т. Шевченко); «Скажи, враже, як пан *каже*» (приказна); «Ой *казала* мені мати ще й приказувала, щоб я хлопців у садочок не *принаджувала*» (пісня); «*Кажуть* люди, *кажуть*, що я файна дівка» (пісня). У всіх прикладах ми натрапляємо тільки на форми від дієслова *казати*; але поряд бачимо й приклади з дієсловом *говорити*: «*Говорить*, як у рот кладе» (приказна); «Такий розбитий, що й по-німецькому *говорить*» (із живих уст).

З наведених прикладів випливає, що і в класичній нашій літературі, й у народному мовленні є нахил (за окремими винятками) ставити слово *казати* там, де є пряма мова або передається зміст повідомленого, висловленого: «щоб я хлопців у садочок не *принаджувала*», «що я файна дівка» тощо; там же, де мовиться не про зміст, а про спосіб чи якість висловлювання, там треба ставити дієслово *говорити*: «уміння *говорити* ясно й просто», «по-німецькому *говорити*».

Близьким за значенням до дієслова *казати* є слово *мовити*: «*Казала* б, та уста не *мовлять*» (Г. Барвінок), – а дієслово *говорити*, коли воно стоїть з прийменником *з* і керує іменником в орудному відмінку, має своїм синонімом дієслово *розмовляти*: «Та про волю нишком в полі з вітрами *говорять!*» (Т. Шевченко); «Ой у полі могила з вітром *говорила*» (Т. Шевченко).

З цього можна зробити висновок, що аж ніяк не слід звужувати наші лексичні можливості й послуговуватися скрізь самим тільки дієсловом *говорити*.

Жити-бути, жити собі, жити-поживати

«*Жив-був* дід та баба», – чуємо початок назки по радію, а часом читаємо і в дитячих книжках. Але такий вислів, як «*жив-був*» більше властивий російським народним назкам: «*Жил-был* старик со старухой»; українська народна казка з діда-прадіда починалася висловом *жити собі*: «*Жив собі* дід та баба, була в них курочка ряба» (назка) або *жити-поживати*: «*Жив-поживав* козак заможний Нлим» (Л. Глібов).

Вислів *жити-бути* трапляється в художній літературі («*Жила-була* в гаю сорока». – Л. Глібов), але не слід заміняти ним усі інші українські народні вислови, а тим більше відкидати їх.

Забивати, бити, збивати, зчиняти, здійсмати, зняти

«У селі *забили* тривогу»; «В артілі *забили* сполох», – читаємо в сучасних оповіданнях, і нам ясно, що краще було б авторам підшукати інших дієслів замість *забити*, що має багато значень. Ми звикли чути його в розумінні – міцно закрити («*Забили* вікна й двері»), засмітити («Щось *забило* відтулінну»), забуртувати, захарастити («*Забило* снігом дорогу»), знищити («Ой упала Бондарівна близько перелазу: *забив*, *забив* пан Каньовський з рушниці одразу»), пригнітити побоями («Так *забили* того хлопчину-сироту, що він тепер усього боїться»). Чуємо це дієслово в переносному значенні в інших висловах: *забивати* баки, *забити* паморочки.

Коли ж ідеться про тривогу, сполох, бучу, крик, гамір тощо, тоді більш до речі будуть дієслова: *бити* («Велів тривогу *бити* в клепало, щоб військом бою виступало». – І. Котляревський; «Часто і поспішно *бив* на сполох церковний дзвін». – Ю. Смолич), *збити* («Жінка аж під стелю, – таку бучу *збила*». – казка), *зчиняти* («Гамір атенці *зчинили*, наче готовили бурю». – П. Тичина), *здійсмати* («Публіка *здіймає* нетерплячий гомін». – Л. Українка), *зняти* («*зняла* ж бучу Пилипиха, як визначалась батькова подія». – М. Вовчок).

НОВА УКРАЇНЬСЬКА ЦЕРКОВНА АРХІТЕКТУРА

СУЧАСНА ТВОРЧІСТЬ

- *Нація без сучасної творчості не має права називатись культурною нацією.*
- *Народи з найбагатішою навіть культурною спадщиною замирають, коли перестають творити в дусі свого часу.*
- *«Українська традиція» — це живуча творчість, яка протягом історії проявляється завжди в нових оригінальних формах.*
- *Основне завдання українського суспільства — це творення нової сучасної української культури: нової актуальним змістом, нової свіжими формами вислову.*
- *Тільки нова українська творчість може зміцнити національну свідомість нового покоління і піднести престиж українського народу в світі.*

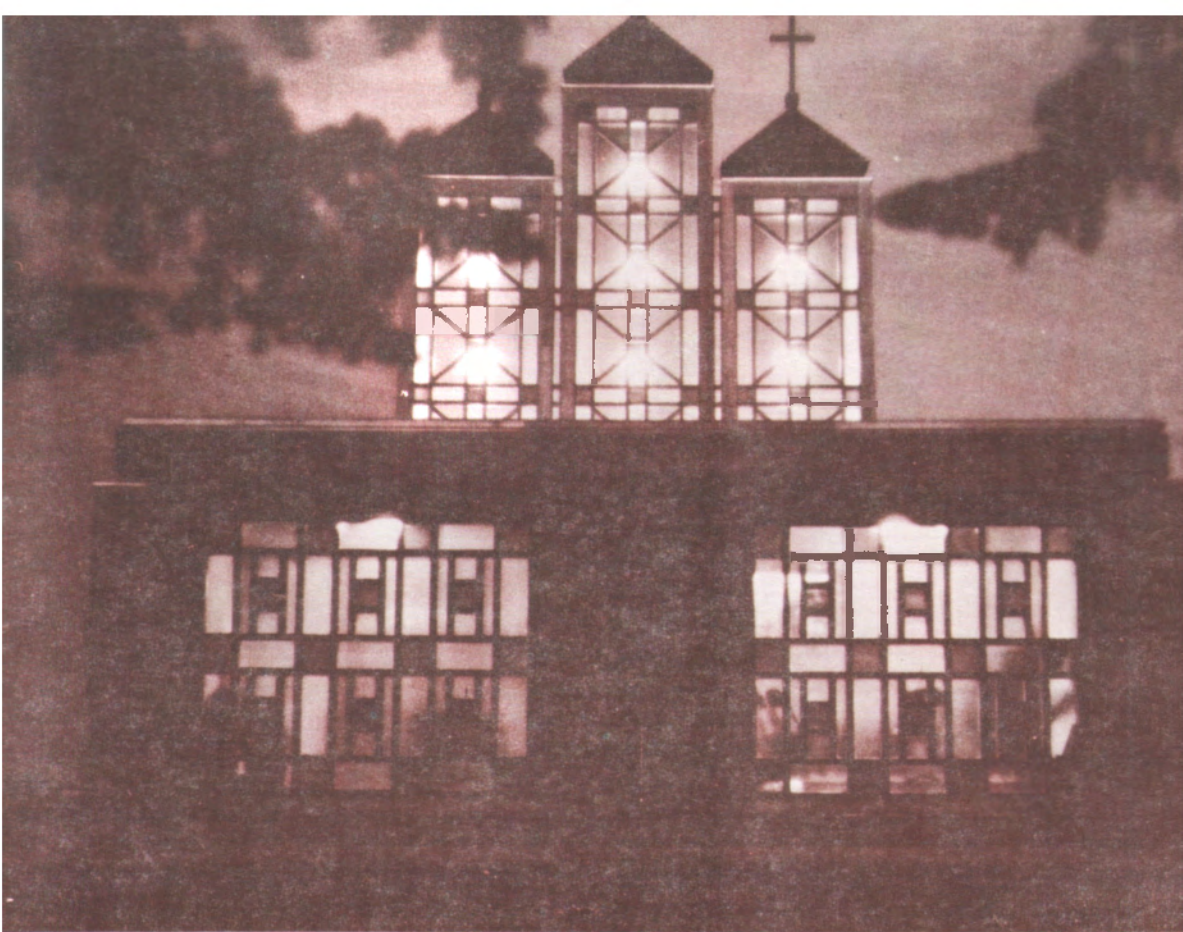
Радослав Жун

Питання сучасної української монументальної архітектури є великою проблемою, яка потребувала б всебічного й серйозного освітлення компетентними фахівцями.

В час, коли на всіх українських землях вже від десятиків років не то що не збудовано ні одної нової церкви, але і нищать ті, які ще якимось чудом оцілили, справа нашої церковної архітектури тут, у вільному світі, стає питанням не тільки еміграційного порядку, але й загально національного. Чейже про нашу церковну архітектуру ХХ ст. будуть говорити лише на підставі церков збудованих українськими архітектами поза Україною і тому до справи будови церков у вільному світі треба ставитись тимбільше серйозно і з далеко більшою відповідальністю, ніж це подекуди у нас робиться.

Церкви – будівлі, що стоять століттями і віками будуть говорити про себе і про тих, хто їх збудував. Треба, отже, нам дбати про те, щоб наші нащадки і чужі народи висловлювалися про наші церкви (а тимсамим і про нас) з признанням чи навіть з подивом.

Можна не дивуватися бракові мистецького підходу при ставленні перших наших церков за океаном, їх будували бідні емігранти з єдиною думкою – рятувати свою душу; зрештою, вони і не мали на місцях своїх архітектів.

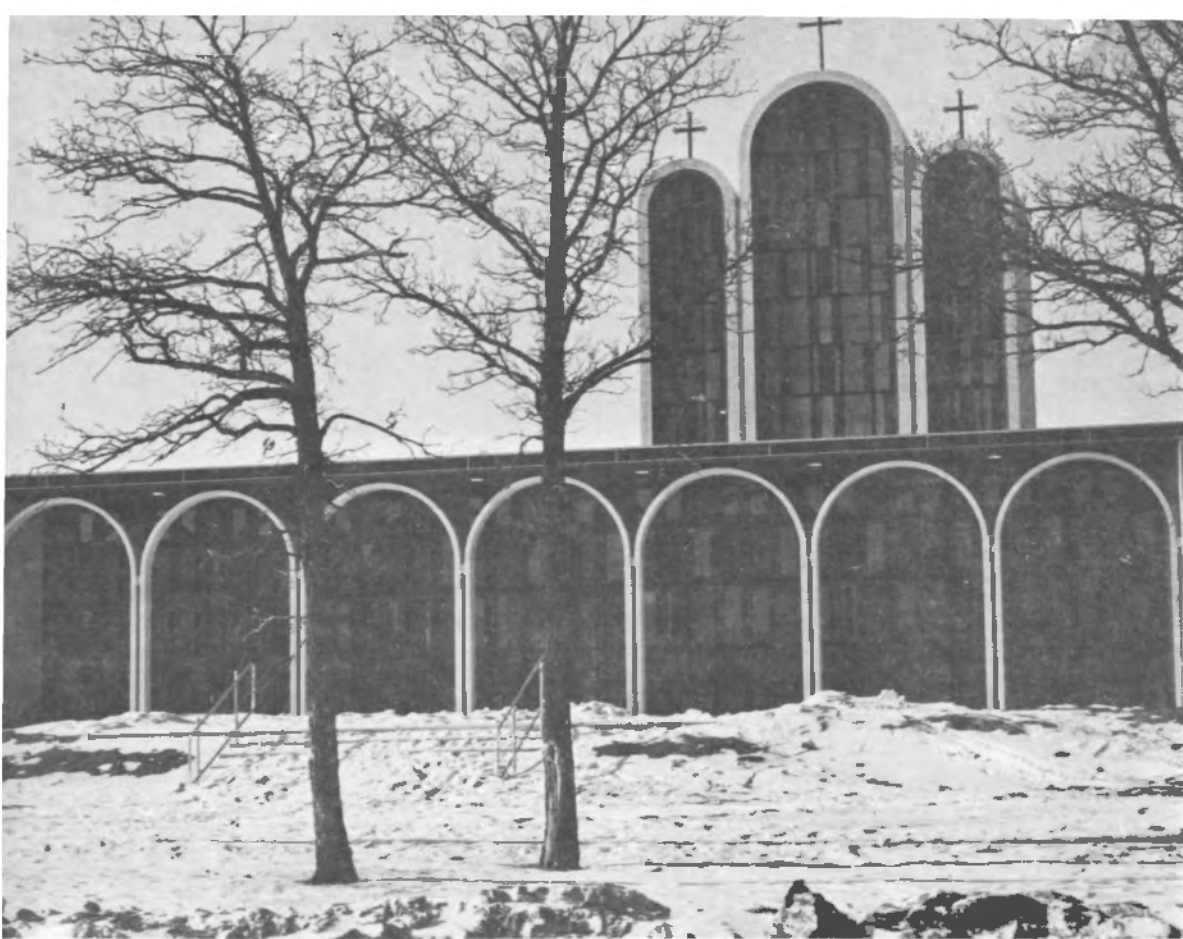
Церква Св. Михаїла, Тиндел, Ман., Канада, 1963 р.

Що іншого тепер, коли на будову церкви можна зібрати потрібну суму грошей і коли можна знайти своїх архітектів, справжніх творчих мистців, а не лише добрих техніків-інженерів.

Сьогодні ми не повинні б ставити церков, які не мають ані естетичних, мистецьких вартостей, ані не є творами сучасними по дусі і стилю, а, однак, скільки їх поставлено в останніх двох десятиліттях?

Чому ж воно так?

Головна трудність у нас полягає в тому, що ми боїмося нового, боїмося сказати нове слово, боїмося бути по своєму оригінальними, а воліємо радше йти за втертими взірцями, за відомими моделями, а наш брак творчих концепцій закриваємо часто патріотичними фразами про «український національний стиль», про «козацьке барокко» і т.п. В дійсності, нема якогось одного українського архітектурного стилю, а є їх більше – візантійський, романський, ренесанс, барокко, рококо, псевдо-класицизм та різні регіональні типи дерев'яної архітектури. Один, одинокий стиль в архітектурі був би ознакою закостенілості і браку творчого духа в народі. На щастя, українському народові не бракувало ні мистецького смаку, ні творчих думок і наші предки були під тим оглядом відважніші і більше поступові від деяких

Церква Св. Родини, Вінніпег, Канада, 1964 р.

теперішних церковних комітетів, наші предки йшли з духом часу і будували в стилях, які були тоді актуальні, очевидно, інтерпретуючи їх по своєму, згідно з нашими естетичними смаками й уподобаннями.

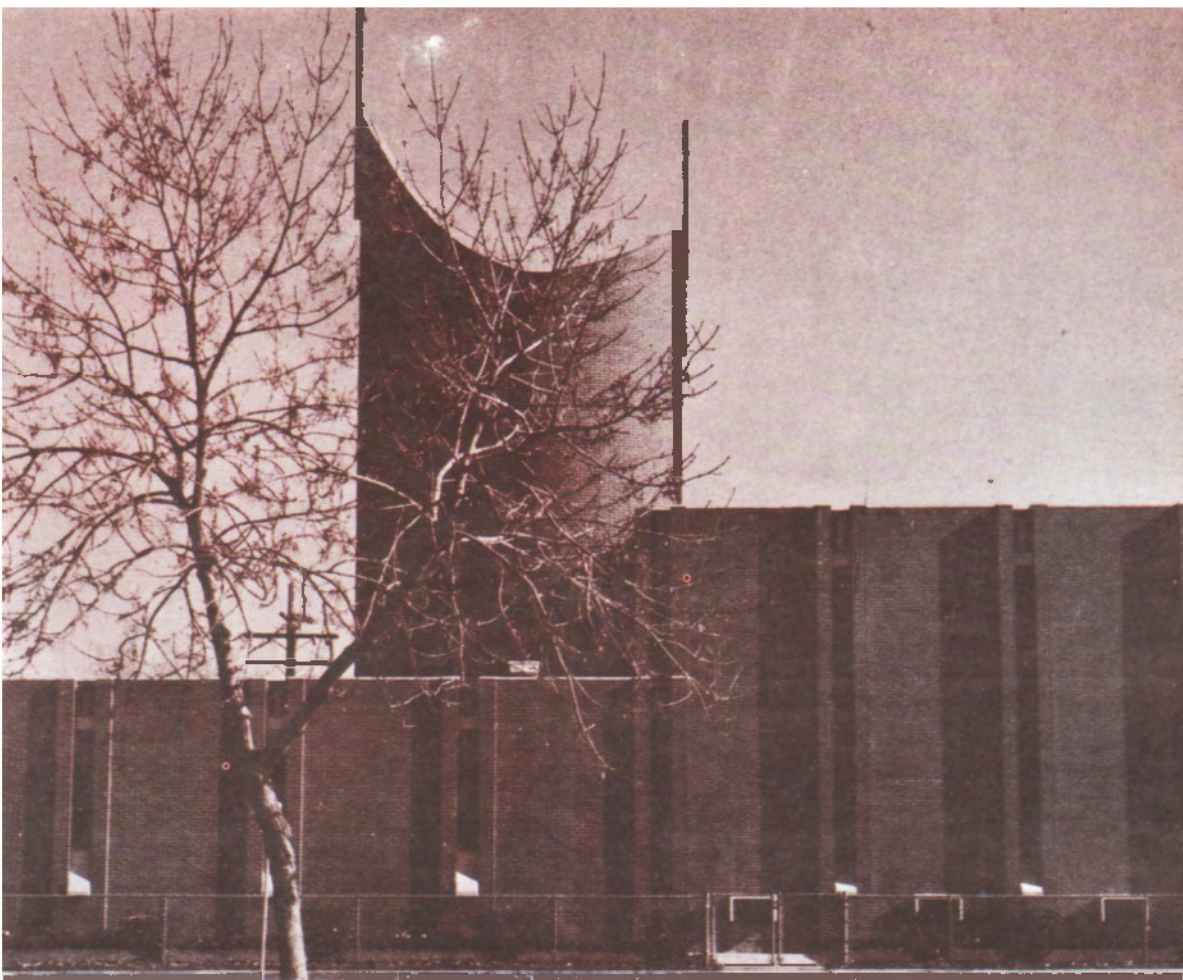
Будувати сьогодні церкву в стилі барокко — це ж анахронізм, а «модернізувати» минулі стилі — це взагалі не розумітися на архітектурі.

Інша трудність походить від цього, що ми не завжди усвідомлюємо собі, що власне ми називаємо українським мистецтвом. Для деякого — це український сюжет, для інших — це творчість на основі народного мистецтва. **А в дійсності до українського мистецтва належить кожний зрілий твір, зроблений руками українського мистця і то абсолютно незалежно від стилю.** Уважний дослідник мистецтва пізнає, і то в кожному стилі, руку мистця українця, німця, чи француза, бо їх підхід до тої самої теми був інший.

Коли йдеться про сучасну українську церковну архітектуру, то до її цільних творців треба зачислити в першу чергу проф. Р. Жука.

За його проєктами вибудовано досі сім церков (шість у Канаді і одну в Америці; їх фотографії поміщуємо в цьому числі журналу).

Всі ці церкви мають цілком оригінальний вигляд і кожна з них

Церква Св. Михайла, Транскона, Ман., Канада, 1966 р.

є інша одна від одної. Щоправда, сім церков — це ще не велике число, але вже і на підставі цих сім церков можна ствердити, що **створився у нас сучасний, новий стиль церковної архітектури** і це є важлива і радісна подія в історії нашої культури, якої ми собі може ще належно не усвідомили, хоч, в останньому часі багато говориться про потребу плекання українського релігійного мистецтва та про вивчення нашого гарного обряду і тому треба сподіватися, що за словами підуть діла.

Ні один історик мистецтва, пишучи про нашу архітектуру другої половини ХХ ст., не зможе не згадати церков Жюна.

В чому ж полягає успіх модерних церков Жюна?

По-перше — відразу пізнати, що це є церкви. Таке самозрозуміле в собі ствердження сьогодні є компліментом для архітекта, бо чимало західноєвропейських сучасних церков схожі більше на фабрики, або магазини, ніж на святині.

По-друге — видно виразно, що це є церкви не західного, латинського, а східного і то українського, а не московського чи румунського пов'язаного з обрядом стилю. Отже, побоювання «оборонців традицій» є зайві, бо на прикладі церков Жюна видно, що і модерна церква може бути суто українською.

По-третє — церкви Жука є надзвичайно прості і ясні в плані, нема у них нічого зайвого, штучного, чогось такого, що було б обчислене лише для ефекту. Все там відповідає потребам церкви, а зовнішній вигляд відзеркалює внутрішню будову храму.

А коли додати, що церкви Жука мають дуже гарні і гармонійні пропорції, строгу чистоту ліній і одухотворену конструкційну форму, а це все разом дає почуття душевного піднесення і радості, то стає ясным, що вони є шедеврами сучасної церковної архітектури, які приносять честь їх авторові (духовенству і будівельним комітетам, які зрозуміли вартість архітекта) як теж і українській архітектурі.

Сучасні архітекти всю свою увагу спрямовують на нові будівельні матеріали та на технічні розв'язки, згідно з найновішими здобутками техніки. Це все, очевидно, є примінене і в церквах Жука, але він проєктує церкву передовсім як **твір мистецтва** і в тому його перевага над іншими архітектами. Колись кожна церква була більше або менше вдалим твором мистецтва і цього принципу не можна позбуватися і в нашій «стехнізованій» добі, якщо хочемо, щоб нові церкви теж підносили людські душі до Бога.

Австрійський критик Геймо Відтманн висловився про Жука так:

«Беручи під увагу глибоко закорінений консерватизм східних церков, піонерська праця Радослава Жука набирає особливого значення, яке сягає далеко поза північно-американський континент. Всупереч виразній простоті тих церков, їхня здисциплінована могутність виразно виявляє багатство східнього обряду. Тому вони стали не лиш архітектурними монументами, але рівно ж монументами величі християнської, української духовності в широких канадських преріях» (Журнал «Хрістліхе Кунстлеттер», Лінц, Австрія, січень 1969).

Радослав Жук народився в місті Любачеві (Галичина). Університетські студії закінчив в Мек Гілл Університеті в Монреалі (з відзначенням) і в технологічному Інституті в Бостоні.

Під час студій він здобув ряд нагород і подорожніх стипендій. Відразу після закінчення студій йому запропонували університетську працю, і він, як професор-асистент, викладав у роках 1960-1966 в Манітобському Університеті, був один рік візитним викладачем у Торонтському Університеті, а від 1967 року є надзвичайним професором Університету Мек Гілл у Монреалі і від 1972 року професором-візитантом Українського Католицького Університету в Римі.

Професор Жук є членом багатьох журі в Канаді і в Америці, є членом кількох професійних товариств архітектів у Канаді. Він є автором наукових праць у канадських і австрійських фахових публікаціях.

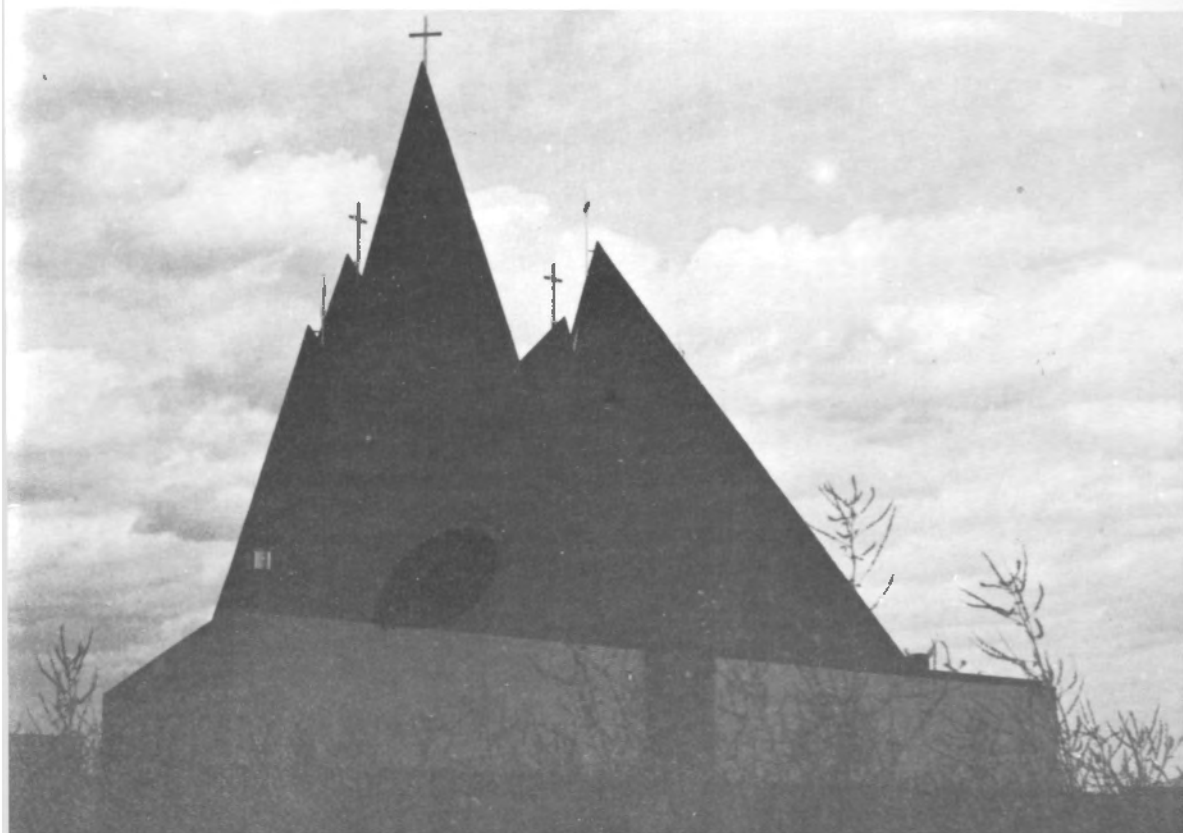
Проєкти Жука (крім українських церков, він проєктував павільйон «Світ Дітей» на Міжнародній Виставці в Монреалі 1967 року, Парафіяльний центр в Оттаві, площу пам'ятника Шевченка у Вінніпегу, Галерію Мистецтва в Ніягара Фоллс та брав участь у проєктах будинку Міської Ради в Оттаві, Будинку Амбасади ЗСА в Лондоні) були на мандрівних виставках у Канаді і Австрії. Жук дає часто доповіді на конгресах і конференціях.

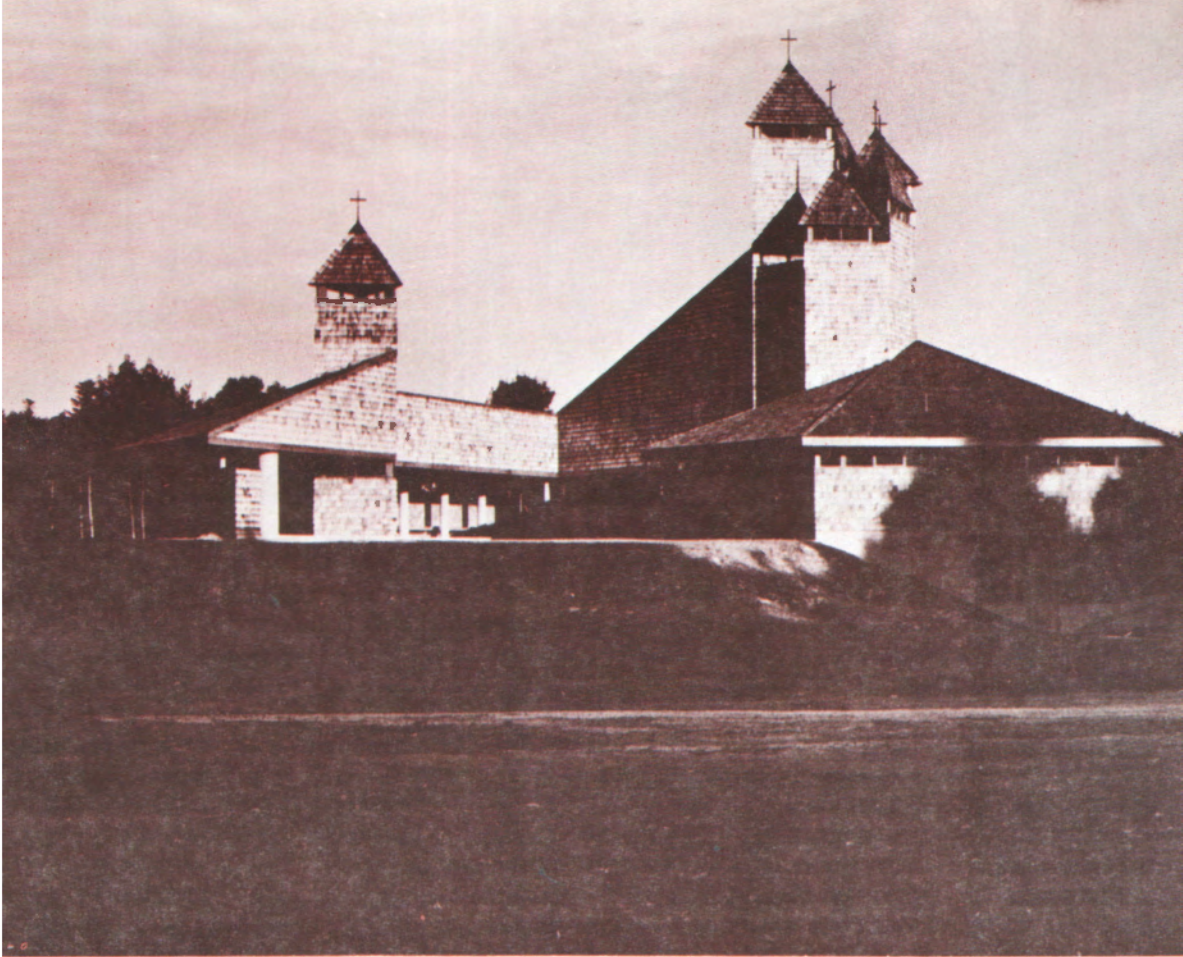
Р. Жук не лише визначний і талановитий архітект і здібний педагог,

Церква Пресв. Евхаристії, Торонто, Канада, 1967 р. ↑

↓ Церква Чесного Хреста, Тандер Бей, Онт., Канада. 1968 р.

Церква Пресв. Трійці, Керенскон, Н.Й., ЗСА, 1975 р.

він теж теоретик проблем культурної творчості. Його надзвичайно цікаву і детально розпрацьовану схему «Розбудова української культури в діаспорі» опублікувала наша преса при кінці 1975 року.

Справа розбудови української культури в діаспорі є дуже важлива і від її розв'язки буде залежати наше найближче майбутнє і тому схема, запропонована проф. Жуком, повинна б бути обговорена на вишкільних курсах дружинників СУМ. Сумівські клітини в Канаді і в ЗСА навіть можуть запросити до дискусії шановного професора.

В. Полович

Виховники

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ В ТВОРАХ КОСТЯНТИНА УШИНСЬКОГО

(продовження)

Психологічний такт має найширше застосування в усьому нашому житті, без нього було б неможливе будь-яке спілкування між людьми і самий дар слова не міг би існувати. Художник, актор, поет, проповідник, промовець, адвокат, політик, педагог, підлесник, обманщик керуються у своїх діях нічим іншим, як психологічним тактом. Якщо підлесник певен успіху своїх лестощів, то тільки тому, що знає з власного досвіду, як солодко лестощі діють на душу. Якщо адвокат, малюючи картину лиха на злиднів, сподівається викликати співчуття у присяжних, то тільки тому, що згадає, як подібні до цього картини діяли на його власну душу, і знає з власного ж досвіду, якими бувають душевні наслідки збудженого співчуття. Читаючи правдивий опис картин природи, ми з насолодою говоримо: «Як вірно і як влучно!» Але в цих вигуках ми висловлюємо тільки те, що письменник відновив у нас ті самі відчуття, яких ми самі зазнали, дивлячись на природу. Руссо (Руссо Жан-Жак (1712-1778) – французький філософ-просвітитель, автор педагогічного роману «Еміль»), поставивши свого вихованця перед мальовничою картиною сходу сонця, помилився в своїх розрахунках. Дитина лишилася байдужою до тієї картини, яка викликала захоплення у Руссо. Картина була занадто велика і занадто складна для душі дитини. Їй треба було перепробувати багато дрібних відчуттів, щоб з них могло скластися те обширне уявлення, якого сподівався Руссо. Що дивує нас у драмах Шекспіра, як не його неосяжний психологічний такт? Знання того, який вчинок або які розмови вплинуть з того чи іншого душевного руху і який душевний рух збудять вони в іншій особі, з іншою вдачею, і як, нарешті, ці розмови і вчинки вплинуть на душу глядача й читача, – ось уся таємниця шекспірівського генія. Звичайно, між дитиною, яка говорить дорослому ласкаве слово з метою виманити собі ту чи іншу втіху, і Шекспіром, який протягом трьох століть зворушує серця незліченних глядачів, – різниця величезна; проте і дитина, і Шекспір діють на підставі одного і того ж психологічного такту, що ґрунтується на згадуванні психологічних явищ, які в них відбувалися. У дитини цих спогадів десятки, у Шекспіра – незлічні тисячі; у дитини вони невиразні, уривчасті, вузькі, у Шекспіра – неозорі, яскраві, стрункі. Потрібна була велетенська натура Шекспіра, щоб пережити в своїй душі те, що він пережив, і пам'ятати те, що він пам'ятав з цього неосяжного внутрішнього життя. Таких організацій небагато; але кожна людина, яка говорить іншим образливе чи ласкаве слово, говорить їх на підставі своїх психологічних спогадів, тому що сама зазнала, як діють на душу брутальність і ласка, і розраховує викликати і в іншому ті самі психічні явища.

... Величезну роль відіграє психологічний такт у вихованні. Виховник навчає дитину, хвалить її або карає, обирає ті чи інші педагогічні засоби, сподівається від них тих чи інших наслідків не інакше, як на підставі свого психологічного такту, на підставі більш-менш обширних, істинних і чітких спогадів про своє власне душевне життя. Ось чому докорінні педагогічні вдосконалення відбуваються надзвичайно повільно: людина здебільшого навчає й виховує дітей, як її саму навчали і виховували, і дуже важко й повільно вносить нові ідеї та прийоми в справу виховання.

Ступінь психологічного такту виховника і позначає *ту педагогічну врожену здатність*, яку практика і теорія виховання тільки розвивають, але не створюють.

* *

*

...Ми не бачимо ніяких труднощів для будь-якого мислячого педагога, вивчивши психологічний або фізіологічний закон, вивести з нього практичні застосування. В багатьох місцях ми будемо тільки натякати на ці застосування, тим більше, що з кожного закону можна вивести їх таку безліч, яку безліч різноманітних випадків дає педагогічна практика. В цьому й полягає перевага вивчення самих законів наук, застосовуваних у педагогіці, перед вивченням голослівних педагогічних напучувань, якими сповнена більша частина німецьких педагогів. Ми не кажемо педагогам – робіть так чи інакше; але кажемо їм: вивчайте закони психічних явищ, якими ви хочете керувати, і робіть, керуючись цими законами і тими обставинами, в яких ви хочете їх застосувати. Не тільки обставини ці без краю різноманітні, але й самі вдачі вихованців не схожі одна на одну. То хіба при такій різноманітності обставин виховання й виховуваних індивідумів давати які-небудь загальні виховні рецепти? Навряд чи знайдеться хоч би один педагогічний захід, в якому не можна було б знайти шкідливих і корисних сторін і який не міг би дати в одному випадку *корисних* результатів, у другому *шкідливих*, а в третьому *ніяких*. Ось чому ми радимо педагогам вивчати якомога пильніше фізичну й душевну природу людини взагалі, вивчати своїх вихованців і обставини, що їх оточують, вивчати історію різних педагогічних заходів, які не завжди можуть спасти на думку, виробити собі ясну позитивну мету виховання і неухильно простувати до досягнення цієї мети, керуючись набутими знаннями й своєю власною розсудливістю.

* *

*

Виховання і тут, як і скрізь, є тільки підготовкою до самовиховання, і якщо виховання було добре, то самовиховання триватиме все життя. Беручи в свої руки керування людською природою, що розвивається, всяке виховання треба закінчувати передачею його в руки самого вихованця.

часто найрізкіші зразки характерів, або поламаних життям, або, навпаки, загартованих ним? Визначаючи існування цього впливу надто очевидним, щоб його треба було доводити, ми повинні визнати також, що й межі *життєвого* впливу, розуміючи під ним усю сукупність впливів усіх вражень життя, що діють на людину через її свідомість, так само не визначені, як і межі впливів природних особливостей. Але психолог щодо цього поставлений все ж у вигідніше становище, ніж фізіолог, і в багатьох випадках може правильно вказати і пояснити причину того чи іншого явища, якщо відомі, звичайно, всі життєві факти і якщо з'ясований вроджений темперамент людини.

Але коли існування двох перших утворювачів (факторів) характеру не підлягає сумніву, хоч межі їхньої дії й не визначені, то саме існування *третього* фактора, а саме *особистої волі людини*, одні визнають, а інші заперечують. Одні визнають, що, незважаючи на будь-який вплив, чи йде він з природжених особливостей людини, чи з вражень життя, так само від неї незалежних, як і вроджені особливості, людина може вільно виробляти свій характер. Інші, навпаки, твердять, що самий напрям, або, вірніше, зміст волі цілком зумовлюється двома першими факторами і що, отже, помимо них людина не може внести ніякого елемента у свій характер.

* * *

Для того щоб, по можливості, розглянути, в чому полягає спадкова передача звички, ми звернемо увагу читача на явище, яке, без сумніву, йому знайоме: на спадкову передачу тих дрібних, але все-таки характерних рухів лицевих м'якушів, які становлять нашу міміку обличчя. Якщо син чи дочка взагалі дуже схожі на батька чи на матір, то схожість дрібних мімічних рухів губиться у загальній схожості. Але часто буває так, що, наприклад, син, взагалі схожий на матір, успадковує від батька тільки одну яку-небудь мімічну рису, як, наприклад, посмішку, рух брів тощо; тоді ця спадкова риса виявляється надзвичайно яскраво на чужому їй фоні обличчя, яке в усьому іншому нагадує матір. Буває й так, що яка-небудь риса батька чи матері, яка не спостерігалася в сині у дитячому віці, починає виявлятися в юнацькому віці, а іноді навіть під старість. Трапляється й так, що цих рис, які виявляються протягом часу, набирається так багато, що дитина, схожа в дитинстві, схожимо на матір, стає потім дедалі більш схожою на батька. Нарешті, буває й так, що мімічні риси обличчя діда чи бабки, немовби проминувши сина чи дочку, відбиваються на внуках. Цей самий факт виявляється і в тому, що дитина, мало схожа на матір, буває різко схожа на дядька, брата матері, немовби в сестрі таємничо збереглися спадкові риси, що виявилися в браті. Ці цікаві факти варті докладного дослідження.

* * *

Із сказаного вже видно, що спадково передається не сама звичка, а *нервові задатки звички*, і ці нервові задатки залежно від обставин життя, можуть розвинутися в звичку або лишитися нерозвиненими і з часом заглухнути. Наприклад, якби людина, успадкувавши в своєму орга-

У твердженні Гербарта є багато вірного. В основі їх лежить думка, що її як одну з основних тез приймає сучасна психологія; – думка про єдність психіки, про органічний зв'язок між окремими процесами її, які прийнято називати мисленням, почуттям і волею. Вірним є також

57

твердження про те, що зміст знань та їх систематичність чи безсистемність мають вплив на вдачу людини.

Але невірним в твердженнях Гербарта є крайний інтелектуалізм в розумінні психічного життя людини, зведення його в основному лише до уявлень. Звідси виникає зведення всього виховання людини до виховання інтелектуального. Погляди Гербарта повторюють в іншій формі вчення про моральність Сократа. Як відомо, останній зводив фактично мораль до знань. Мораль, за Сократом, є мудрість. Людина не тому робить зло, що хоче робити його, а тому, що не знає, що таке добро.

Дійсність на кожному кроці доводить однобічність цих поглядів. Є багато людей, що відзначаються досить високим розумовим розвитком і мають навіть чіткі уявлення про норми моралі, а діють зовсім неморально й навіть використовують свої знання на зло іншим. Тому основне в людини – не знання самі по собі, навіть не глибина й систематичність їх, а *характер і добра воля*, що визначаються спрямуванням сил людини до високої мети, поєднаним з енергійністю, великою наполегливістю й стійкістю в досягненні поставлених перед собою завдань. Людина з таким характером уже через свою послідовність і наполегливість буде шукати засобів до здійснення своїх високих завдань, а одним з наймогутніших засобів до цього є знання. Нерівне також твердження Гербарта про те, що виховання можна звести до збагачення у неї многогранних інтересів.

Культура волі й почуттів вимагає крім того спеціальних заходів і метод, як відповідна організація оточення, приклад старших, організація життя самої дитини і т.п. Сам Гербарт у своїй педагогічній системі надає велике значення дисципліні, як системі засобів до введення в певні рамки, як він каже «дикої жвавості дитини», й серед цих заходів називає й такі, що не пов'язані безпосередньо з розумовим вихованням.

А проте сказане вище ніскільки не зменшує великої ролі інтелектуального виховання в цілій системі виховання людини. Воля, що її в першу чергу характеризує прагнення до певної мети, немислима без розуму, бо без нього вона губить суто людський характер і перетворюється на сліпий інстинкт. Сократ і Гербарт висловлюють істину, але не всю, лише частину її, а тому вона вимагає доповнень. Істина полягає в тому, що психіка людини надзвичайно складна й многогранна. Для виховання повноцінної людини треба враховувати всі ці грані й не забувати єдності людської особовості, вживати різноманітних засобів виховання її. Серед цих засобів дуже велике місце посідає виховання розуму.

Які ж його завдання? В педагогіці чітко викристалізувалася думка, що в розумовому вихованні треба відрізнати зміст і форму. Зміст – це сума й система тих знань, що дає учневі школа, форма – це ті властивості інтелекту, що їх виховує школа в процесі навчання. Починаючи з XVI століття, в педагогічній теорії й практиці точиться боротьба на ґрунті розуміння ролі цих двох елементів у вихованні дитини. Одні з педагогів, що перебували під великим впливом відкриттів в галузі природознавства і тенденцій практичного виховання, пов'язаних із швидким розвитком промисловості й торгівлі в Європі, обстоювали

рішучу перевагу в навчанні змісту його, т.зв. матеріального боку навчання. Другі, зберігаючи тенденції попередньої доби освіти й виховання, настоювали на тім, що основна мета навчання є культура самих здібностей мислення, або т.зв. формальних властивостей інтелекту, себто здібностей логічно мислити, обґрунтовувати свої думки, й висловлювати їх в ясній, чіткій і гарній формі. Перші обстоювали ідеї, так би мовити матеріальної освіти, другі – формальної.

Ці дві течії довго боролися між собою, що особливо яскраво виявилось в історії середньої школи. Кожна культурна країна мала й має два основні типи цих шкіл: реальну і клясичну гімназію. Перша з них за основну мету свою визнавала збагатити учня знаннями, що мають першорядну роль в практичному житті людини, зокрема в промисловості й торгівлі. Такими в першу чергу є природознавство й математика, що й посідають в реальних школах центральне місце.

Навпаки, клясична гімназія в першу чергу ставить завдання розвинути т.зв. формальні здібності інтелекту: здібність логічно мислити, гнучкість думки, широчінь і ґрунтовність її і т.п. Центральне місце в навчальному плані гімназії посідають клясичні мови, що якраз розвивають названі вище властивості інтелекту.

Сучасна педагогіка майже розв'язала ці суперечки, що тяглися віками, принаймні розв'язала в теорії. Педагоги нового часу дотримуються тієї думки, що в навчанні не можна надавати виключної ролі ні змістові ні формі. Школа, з одного боку, мусить дати учням певну суму наукових знань, виробити у них науковий світогляд, що стояв би нарівні сучасної науки, а з другого, – виховати у них формальні здібності інтелекту. Без наукових знань сучасна людина не може мати якоїсь поважної ролі в культурній діяльності суспільства, а без розвинених формальних здібностей інтелекту вона зможе лише використовувати засвоєні культурні здобутки попередніх поколінь і не зможе рухати культури вперед, для чого потрібні розвинені творчі здібності інтелекту: логічне мислення і творча фантазія. Таке розв'язання питань про мету інтелектуального виховання має, так би мовити, інтернаціональний, або краще, загальнолюдський характер.

Але, що кожний нарід має свої національні властивості, психічні й, зокрема свої властивості інтелектуальні, то і в галузі розумового виховання, крім загально-людських завдань, мусять стояти завдання, що відповідають цим властивостям.

Отже, український педагог, як теоретик, так і практик, повинен чітко уявляти собі характерні риси українського інтелекту – як позитивні, так і негативні. Перший він, звичайно, має всемірно плекати і розвивати, другі – усувати й замість них виховувати інші, що підносять нашу духовність.

На жаль, наші вчені ще не змогли через тяжкі умови нашого політичного життя ґрунтовно й всебічно дослідити властивості українського інтелекту. Коли щодо вдачі, вольових і емоційних властивостей нашого народу ми маємо цінні наукові праці, то відповідних досліджень інтелектуальних властивостей його, ми ще не маємо. Насмілюсь поставити це питання, твердо сподіваючись, що наступне покоління ґрунтовно й всебічно розв'яже його.

Інтелектуальні властивості народу міцно пов'язані з його темпераментом, побутом і політичним станом. Темперамент обумовлює темп думання, повільність або швидкість його, глибину або поверховність і нарешті, переважне спрямування думки або на зовнішній світ або на внутрішні переживання.

Є підстави твердити, що типовий українець за своїм темпераментом є холерико-мелянхолік, при чому, в залежності від умов життя, в ньому може переважати або холеризм, або мелянхолізм.

Історичні умови життя українського народу за XVIII і XIX століття сприяли перевазі у нього мелянхолізму. Як відомо, характерна властивість мелянхоліка є повільність і глибина реакцій на подразнення. Мелянхолік, будучи дуже вразливим, глибоко сприймає враження й повільно, але й всебічно перероблює їх. Звідси, як негативна риса – повільність асоціацій і взагалі узагальнень, до філософствування. Розвиткові цих саме рис сприяло основне заняття українця – хліборобство, і взагалі умови сільського життя.

Лесгафт у своїй класичній праці «Шкільні типи», вказує на дуже позитивний вплив природи й сільського життя на вдачу дитини взагалі та на її інтелектуальні властивості зокрема. В таких умовах виховується т.зв. «добродушний» тип дитини, що характеризується глибиною переживань, цікавістю до знання, певним нахилом до самостійного думання, прагнення зрозуміти навколишнє життя, а не сприймати все лише пам'яттю, справжнім зацікавленням до знання, як такого, а не честолюбним прагненням хвастатись знанням перед іншими.

Так само відзначає позитивний вплив сільського оточення на інтелект дитини і відомий педагог – експериментатор Нейман. Він відзначає, що селянські діти в початку шкільного навчання поступаються перед дітьми міськими розвитком своєї мови. Вони не можуть так швидко й жваво, як міські діти, висловлювати своїх думок: мова їх менш літературна і бідніша на слова. А зате сільські діти значно перевищують міських дітей запасом конкретних уявлень, особливо щодо природи. В подальшому навчанні ця перевага дає позитивні наслідки. Багатий запас конкретних уявлень дає сільським дітям можливість ґрунтовніше, ніж їх міські товариші, розуміти й засвоювати навчальний матеріал. Тим часом, коли в багатьох міських дітей вироблюється т.зв. вербальний тип мислення, мислення лише словами, – у дітей сільських на ґрунті багатих конкретних уявлень утворюються ґрунтовні й змістовні поняття, в яких абстрактне поєднується з конкретним. А коли сільська дитина опанує літературну мову, вона тоді безперечно перевищує учня, що виховувався виключно в місті. Крім того, умови селянського життя, сільсько-господарської праці, при якій людина стикається з різномірними явищами природи й людини, вимагають хоч може елементарних знань і звичок і не дають можливості замкнутися в межах якихось виключних фахових інтересів, як це може бути у майстра або у фабричного робітника.

(Далі буде)

Фізична Культура

Д-р Степан ЗОЩУК

ВАПНІННЯ СУДИН, ЙОГО ПРИЧИНИ Й НАСЛІДКИ

*» Людина не вмирає
вона себе вбиває« Сенека*

Погляд, очевидно мильний, що «невмолима смерть» забрала дорогого мужа, батька, маму, сина, ба навіть дитину з приводу виливу крові до мізку, чи з приводу «удару серця», нібито без вини даної особи а чи його рідні, понуває ще почавши від старих часів Греції аж по сьогоднішній день.

Цей заботон поборював в добу старинної Греції між іншими Гіппократ (460-377 до Христа), званий батьком новітньої медицини. Ось його слова: «Недуги не нападають нас мов грім з ясного неба, лише розвиваються з малих гріхів проти природи; щойно їхнє накопичення спричинює оте сповидне нагле поставання недуги».

Демокрит, якого ставлять майже нарівні з Плятоном, філософ, дослідник і вчений, творець ідеї, що цілий всесвіт складається з атомів, научав, між іншими, своїх учасників ось так:

«Вимолити хочуть люди здоров'я в богів — але й на думку їм навіть не приходить, що це в їхній спроможності є зберегти здоров'я».

«Розрив серця» (правильно: завал серцем'язня—інфарктус кардіякус), чи вилив крові до мізку (апоплексія), це очевидно наслідки звапніння кровоносних судин в даних оруддях.

Принялось, що звапніння судин є притаманне явищу старіння; іншими словами, старіти значить мати звапнілі судини, а коли так, то це наша судьба. І це показалось заботоном, що винажемо в наступному. Покищо згадаймо вислід опиту лікарів-знавців в Лікарському Т-ві Півн. Америки, з якого виходить, що можна старіти і не мати звапнілих судин (Джорнал Америкен Медікал Ассосіейшен, 184/9,700 фф, 1963).

Зате знаємо, що валніння судин прискорює старіння, що сьогодні навіть в новородків зустрічаємо щораз-то частіше звапніння судин.

На Лікарському Відділі Університету Колюмбія (Нью Йорк) знайдено аж у 10 % померших плодів, новородків і немовлят звапніння судин (Ворлд оф Гелт, 1967,6.5).

Маєр знайшов у численних новородків звапніння судин серця (Маєр, Дж. Амер. Мед. Ассосіейшен. 184/9,700 фф, 1963. 1.6).

Звапніння судин у плодів, новородків і немовлят залежить стисло від стану здоров'я вагітної жінки, а це останнє залежить від стану її травлення, переміни речовин (метаболізм) на всіх її поземах, і від способу її життя. Якість травлення і переміни речовин залежить в основному від того, що, як і скільки вагітна їсть, п'є, курить та від її способу життя.

Чи можна уберегтись перед вапнінням кровоносних судин? — питав мене часом хворий. Він чув про чинники ризику такі як: високий тиск крові, забагато холестеролу у крові, надмір сечової кислоти, курення тютюну, пиття алькоголю, солодуха (діабетес меллітус), метушливий спосіб життя, опасистість і зрозумів, що всі згадані чинники сприяють поставанню вапніння кровоносних судин, лише не зрозумів і тому запитував мене звідки беруться: надтиснення крові (гіпертонія), опасистість (обезітас), солодуха (діабетітас меллітус), надмір холестеролу (гіперхолестеролемія), надмір сечової кислоти у крові (урікемія), у тканих (ацидогістехія). Відповісти на це питання на основі доступної мені літератури і моїх, тридцять'ятьлітніх спостережень на хворих і «здорових», є завданням цієї праці.

Кмітливих вдарє разюча суперечність між окричаним «поступом» у медицині, а дійсним станом здоров'я населення у країнах з добробутним способом життя. Ось кілька з численних міродайних голосів:

«Ножний знає, що американський нарід тим відзначається помежи народами світу, що його найчастіше лікують, оперують і щеллять: а всетаки це нарід, який найбільше журиться про свій стан здоров'я. Ми, американці, є обряклі, опасисті, а наші зуби в жалюгідному стані, дарма, що до питної води сиплемо флюор. Наші оруддя травлення схожі до тої машини, якій заєдно щось бракує. Ми не годні спати, а зранку ми не годні позбутися отяжілости. Ми терпимо нервовою кволістю, високим тиском крові, а серце і мізон заєдно відмовляють послуху. Захворіння вінцевих судин серця поширені мов та пошесть і то у віці найкращих літ. Самогубство є першим між головними причинами смерти. Нас взагалі залляла повинь т.зв. цивілізаційних недуг»

«Багато з цих цивілізаційних недуг є невідомі в тих країнах, які звемо неродозвиненими» (Burkit, D.P., The Lancet, 1970, pp 1237-40).

Сучасний англійський письменник і знаменитий критик записав собі з сьогодиньшого поступу в медицині, коли сказав: «Медицина робить сьгодні такий великий поступ, що незабаром не буде на наміх землі ні одної здорової людини».

Народи із добробутним способом життя виродніють, а показником цього те, що маємо щораз то більше хворих, потворних, уломних і божевільних, а щораз менше цілком здорових. Що так воно є, видно на зростаючих видатках на відтинку «здоров'я». Візьмім примір зі Західної Німеччини: для утримання лікарень видано в році 1957 нім. марок 4016,3 мільйонів; в 1960 вже 5259,5 мільйонів, при чому ці останні видатки відносяться до перших 9 місяців 1960 р. зате видатки зв'язані з оздоровленням середовища людини, в якому вона живе, включно до видатків в касах хворих, досягли в 1964 р. 20,85 мільярдів НМ (для порівняння, на військові справи видано в цьому самому часі лише 18 мільярдів НМ.)

Згідно з даними «Метрополітан Ляйф Іншуранс Корпор» з років 1959-1960, аж 5,25 мільйонів населення терлить недугами серцесудинного упаду, як наслідок звапніння судин, з чого 80 % мають менше ніж 45 літ. Сьгодні недуги серце-судинного упаду в ЗСА висунулись чи не на перше місце поміж причинами смерти. «Поступ» видимий!

Важливо у зв'язку з цим замітити, що вапніння судин є дуже поширене серед населення країн із добробутним способом життя (сюди належать теж вся пануюча класа в московській державі «пролетарів» та всі урядовці), а помимо цього лише незначна частина тих суспільств виказують безпосередньо це звапніння. Обчисляється, не більше 0,1 до 0,005 відсотків, а решта уходить за здорових (Spraia).

Це видно теж з такого зіставлення: в часі I світової війни (1914-1918) знайдено серед упавших воїнів ЗСА на французько-німецькому фронті різного ступення звуження судин у 40 %; їх пересічний вік був 22 роки, зате 30 літ пізніше, тобто в часі війни в Кореї, знайдено це звуження судин у впавших воїнів ЗСА, аж у 77,2 %, при чому пересічний вік впавших воїнів теж 22 роки (Enos). Очевидно, що ніякий з тих воїнів навіть й не підозрівав, що в нього судини вузькі; так само думають українці, а головню молодь, всюди там, де життя котиться в добробуті.

У 1969 році померло у ЗСА лише з приводу завалу серцем'язня (інфаркт міокардії), як наслідок затору вільцевих судин серця (емболія артерії коронарної) більше ніж пів мільйона людей. Ця причина смерті, переважно передчасної смерті, є на другому місці по пістряхах (Meuer W.). Це відноситься теж і до українців.

«Недуги серця і судинного уладу разом з пістряхом спричинюють смерть у 70 % населення ЗСА» (Mayer).

Аж 50 % молоді у військовому віці у ЗСА відкинено при бранці в часі II світової війни, як неспосібних до військової служби (Brudage A.).

У ЗСА кожний третій померший є жертвою звуження вільцевих судин серця прямим робом (Der Praktische Arzt – 1969). У 1965-му році було у ЗСА сімнадцять мільйонів осіб, які у віці між 18-им а 70-им роком життя терпіли з приводу збільшеного тиску крові (The World of Health – 1966). У ЗСА вмирають з приводу завалу серцем'язня у віці між 45-54-им аж 42 %, а по 54-му році життя 46 % населення (Wynder). Вайт (White D.), знавець хворіб серце-судинного уладу, особистий лікар през. Айзенгавера, окреслив теперішній розсяс захворінь (вільцевих судин серця) «модерного повсюд» (modern epidemic).

В Західній Німеччині вмирає переважно передчасно, з приводу завалу серцем'язня та споріднених недуг серця, чверть мільйона осіб річно. В роках 1956-1970 число хворих затором вільцевих судин серця і, слід за тим, завалом серцем'язня потроїлось (Schetter).

На основі даних з року 1960-го в Австрії 57 % населення їсть до тої міри, що постійно хворіє.

Між 1955-им а 1958-им роком було в Австрії в порівнанні зі статистиною цілої Європи найбільше самогубців.

Австрія тратить з приводу наслідків звуження судин серця рівновартість відповідаючи більше ніж трьом мільярдам швайц. франків річно.

У Франції вмерло 1958 року з приводу захворінь серце-судинного уладу 0,15 % населення; за чергові 3 роки це число зросло на 67 % (Pech).

Перед першою світовою війною знайшли Орліански, Манкеберг і Росле у Швеції ось що: виразні познани звуження судин серця в оної третини розтинаних мерців, яких вік коливався між 40-45-им р.ж., а в роках 1914-1918 це звуження знайдено уже у всіх розтинаних мерців і то почавши 41-им роком життя. Тамже в роках 1910-1919 смертність з приводу завалу серцем'язня не перевищала 16 % усіх померших; зате в році 1960-му це число підскочило до 52 %, отже постійно зростає!

В Югославії 40 % всіх померших це жертви завалу серцем'язня (Ost. Arztezeitg., 1972, 8). В сучасній московській імперії «пролетарів» кожний третій хворий з приводу захворіння серце-судинного уладу.

У звіті Світової Організації для справ хворіб читаємо:

«Захворіння вінцевих судин серця зросли чисельно неймовірно. Вони займають щораз-то молодші річки... В найближчій будуччині ця недуга зросте до величини головної загрози життю людини... вона спричинює передчасну смерть і тим спричинюється до великанських втрат духово-творчих якостей... Теж матеріальні втрати є наймовірні... прим. в Австралії сьогодні ці втрати досягли висоти трьох мільярдів швейцарських франків річно (Der Wendepunkt, 1969, 4).

В часі останнього конгресу International College of Surgery – 1971, 13-18. VIII, пролунали слова: «Звапніння судин не є більше недугою старшого віку». Хворі завалом серцем'язня є на 15 літ молодшими ніж то було перед другою світовою війною; з 1951-ому році було на 5000 убезпечених видужальників по перебутому завалі серцем'язня пониже 40-ого р. життя 2,25 %; у 1965-у було їх уже 7 %, а у 1969-у – 10 %. (Selecta, 1969, XI).

«Ножна друга особа в країнах з добробутним способом життя вмирає з приводу наслідків звапніння судин» (Haus).

«Перекормлення і переобтяження душевно-тілесне (stress) та недостача руху приводять до захворінь оруддів серце-судинного уладу, опасистости і умово-душевних недуг» (Baitsch).

«Серед населення Африки надтиснення крові було невідомим перед I-ою світовою війною. Зате в їх нащадків, замешкалих у ЗСА виступало воно два з половиною разів частіше ніж у білого населення» (Müller O.).

Серед племені Массай в Кенії зуби є виїмково здорові, зате в їхніх дітей, які ходять до державних шкіл, знайдено аж у 93 % дітей загнись зубів (діти ті їдять «модерний» харч, а саме: всі харчі з білої муки, всі вироби зі солоду (цукру) і зі солодом, чоноляди, канао, загушене і солоджене молоко, і т. д.).

У Гренляндії виказують загнись зубів заледви – 2-5 % населення, однак у тих, які спроваджують «модерні» харчі з Данії (білу муку і вироби з неї, солодок і вироби з нього і т. д.) зустрічаємо цю загнись зубів у 50 %, а в самій Данії аж у 99 % населення зуби є більш або менш знищені (Tovegrund).

Серед сучасних «олімпійців» є чимало тих зі звапнілими судинами, про що вони навіть самі і не знають. З 1952-го року маємо дані про одного 36-літнього «маратонця», який помер нагло на 32-му км. Розтин його тлінних останків виказав затор вінцевих судин. (Schw. Med. Wochenschr., 1952).

В рамках широко-закроєних дослідів Міністерства Здоров'я ЗСА на Адвентистах (числом 11071 людей) упродовж 5-и років, в Каліфорнії, знайшли Лемлін і Вальден ось що: в засаді Адвентисти не їдять м'яса, не курять і не п'ють алкоголю. Смертність з приводу пістряка (carcinoma) є на 50,7 % нижче статистичних даних серед загалу, при вливах крові до мізку на 46,2 % нижче, при недугах оруддів дихання на 68 %, при високому тиску крові на 55 % при зануку печінки на 93,4, і так далі у всіх недугах. Закид, що якась частина всежтаки хворіє, можна легко пояснити тим, що багато з них стало адвентистами дуже пізно, а передтим їли, як усі, що багато з них робить помилки, і що середовище, серед якого живуть може бути дуже отруйне.

В ЗСА, обчислюють, число невідкритих хворих з високим тиском крові, не вчисляючи відомі випадки, виносить 20 мільйонів. У Франції ножний третій 50-літній терпить з приводу високого тиску крові.

Ще у 1949 році звітував Сандоз вислід широкозакроєних дослідів міжнародного гурта лікарів. З його звіту виходить, що серед суспільств з добробутним способом життя переважають типи з квалою побудовою, вузько-грудні, типи зі загнилью зубів (caries) і зануком зубного ложиська, з кволим

нервовим уладом, в'ялими зв'язками (ligamenta) викривленим хребтом, зниклом шелеп, затовщенням очеревної ямини, недостатчі молока в грудях молодих матерей, і слабкими болями в часі родів та безліку інших об'явів, особливо в духово-душевно-умовій ділянках. Все це є прямим і непрямим робом наслідками одностороннього та заобильного харчу упродовж поколінь та сидячо-лежачого способу життя» (Sandoz).

Очевидно, що на площах, де відбуваються олімпійські ігри, тих познаних звиродніння нібито не видно, але кмітна людина запримітить його й на олімпійських площах під різними видами.

«Між роками 1950 - 1965 кількість правильно збудованих молодців і дівчат зменшилась з 1/3 до 1/6; обчислюється, що в році 1980 правильною будовою будуть втішатись лише 1/12 всієї молоді. Рівночасно збільшиться число кволих, тобто тих, яких у нас звуть здохляками, з нахилами до різних хворіб тілесного і духового порядку, до злочинів, збочень і налогів» (Zürcher Zeitung, 1966. 10.XII.).

«Загально отруйне середовище (Айхгольц), яке людина сама собі витворює застрашує зростає».

А як з поступом в медицині? – «Медичні науки є цілком певно далеко віддалені від того, щоб виказати повне розуміння для многогранного спадковного впливу науки про харчування. Наукова оцінка впливу харчування на деякі хворобові стани знаходиться у пеленках і під тим оглядом багато ще треба буде зробити. Такий стан глибокого незнання, яке не є загально прийняте, звичайно, хоч цілком без підстави відкидається, як шкідливе для здоров'я, або як безкорисне»

«Помимо всякого поступу в ділянці медицини, ославлена довговічність спадає... мови не може бути, і то без найменшого сумніву, що ми нібито живемо серед здоровіших умовин» (Schafer, H., – Aerztezeitung Oester., 1972, 9, 504).

Професор і др. мед., Рутшайн так сказав, між іншими, на загальних зборах Американського Лікарського Т-ва (AMA) у 1963-ому році: «Клінічним дослідникам здається, що наукою є лише займатися дослідями на щурах, атомах і планетах, а за ненаукове поступовання уважають в такій чи іншій мірі займатися людиною і її чинностями» (прим. харчуванням).

Sherlock, P. et Rotschild, E.O. - JAMA, 199/II. 791 - 98, Scurvy Produced by a Zen - Makrobiotic Diet Der Wpt. 1967, 12, 590-92.

Sandoz, L.: «L'évolution alimentaire, ses effets humoraux et morphologique» – Gesundheit u. Wohlgahrt, 1949, Man. (Intern. Aerzte - Studiengruppe).

Нам згідно доводиться чути зухвалі твердження, буцімто медицині вдається те, що людина сьогодні довше живе. Однак дійсність показує, що вправді медицина добавила років деяким суспільствам з добробутним способом життя, але не змогла тим рокам добавити справжнього життя, тобто здоров'я» (Ingber – 1963).

Уже сьогодні обчислюють, що в 1980-му році пересічний від громадянина ЗСА, не переступить 42 роки життя.

До речі, ще живуть на нашій землі народи, які є відомі з довговічності, живуть щасливо, але вони не користали з благ медицини (прм. селяни Мексику описані проф. Геррисом), або селяни острова Яви, описані голляндцями, Він і Постмус.

До справи перещеллювання серця треба ось що тямити: не можна не подивляти уміння в технічному розумінню; виконати таку операцію це великий наклад праці і грошових видатків, це вияв волі шукаючих розв'язки це є проникання людського ума в незнане, шукання нових шляхів, але для здоров'я загалу, для збереження його перед вапнінням судин і їх жахливих наслідків, такі зусилля не мають найменшого значення

Один поважний критик (Der Wendepunkt, 1970 - 14,149) поставив справу руба:

«Бляйберга книжечка "Моє друге серце" буде символом збочености суспільства з добробутним способом життя... воно ж бо все робить проти законів природи до тої міри, що аж руйнує свої серця, щоб відтак за великі гроші перещеплювати нові».

Лихі новотвори серед американських студентів до тої міри зросли чисельно, що становлять другу з ряду причину смерті наглих випадків. (Prof. H. an der Lanі - Kreismnachrichten, 1971, 29.X.).

Ось 21-літня побідниця на Олімп. Іграх в Мексину, родом з Англії хворіє пістряком шлунка.

В 1960 році кожний дев'ятий громадянин Зах. Німеччини був зотяжний, а в 1972 р. кожний третій.

Кожний 4-й новород в Зах. Німеччині є зотяжний. Проф. Шпіс докоряє: «це є безвідповідальність, коли матері своїх малих дітей запихають пайками харчів, які щодо кількості калорій рівняються тяжко працюючим робітникам. (Hamburger Morgenpost, 1972, 1-2, 21.II.).

«Звапніння вінцевих судин серця (arteriae coronariae) зустрічається серед молоді сьогодні досить часто... ба навіть тяжкі зміни в них» (Namara, Mc J.J., JAMA, 1941, 479, 1972).

У всіх країнах з добробутним способом життя смертність з приводу захворюнь серце-судинного уладу, та з приводу пістряка у старших віком далі зростає у чоловіків, менше серед жінок (Samuel).

Вдаряє в тих людей присутність, бодай одного, а звичайно більше, з таких чинників чи об'явів: опасистість, високий позем холестеролу у крові, недостача м'язево-суглобного руху, курення тютюну і пиття алкоголю.

Професор Дюбос остерігає: «Пересічний вік дорослості в країнах з добробутним способом життя обнизився з 16-17 літ (у 1850 році) до 13-ти літ (у 1960 році): і ріст закінчується тепер у 17-ому р. життя у дівчат, а у 19 р.ж. у хлопців, замість у 29 р. ж. перед 50-и роками. Причиною є перенормлювання у заранні життя. В цей спосіб витискається зловіща печать на ціле життя, а саме утривалюється нахил до ожирства на високому поземі».

Купер К. був заскочений м'язево-суглобовою неспосібністю молодців при бранці до літунства; лише кожний п'ятий відповідав вимогам.

Українська медична наука не може ще сьогодні говорити повним голосом, українські вчені примушені на Батьківщині виступати лише, як статисти неіснуючої советської науки. Їм, особливо найвидатнішим із них, сьогодні чіпляють назву советських учених, українську наукову мову заганяють у підпілля, але те, що творили творять і будуть творити українські вчені, незнищенне. Самоцвіти української медичної науки, сяйливі досягнення, що мають нерідко всесвітнє значення, були і будуть вічно зберігатись у скарбниці і то не советської безособової, а української національної науки.

Віримо, що прийде час, коли українська наука буде звільнена від примусової московської одежі, від накиненої їй згори марксо-ленінської догми. коли вона зможе говорити вільно повним голосом.

«Матеріали до історії української медицини»

д-р В. Плюш

СУМ в дії

З ідеологічного вишколу на Франкополі

ІХ-ий ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗИМОВИЙ ТАБІР СУМ

В дні 22 грудня 1975 – 4 січня 1976 на Франкополі відбувся ІХ Європейський Зимовий Табір ім. І. Франка. Учасники цього року прибули з Англії, Німеччини та з Бельгії. З Франції, на жаль, ніхто не міг прибути. Було зареєстровано 53 учасники, однак не всі могли бути весь час. Пересічно брало участь в семінарах 35-40 курсантів.

Табором провадили, як і минулими роками, виключно молоді, яких до команди покликала Європейська Конференція. До команди ввійшли Друг Богдан Гаргай – комендант (Англія), Віра Сеничак – секретарка (Бельгія), Богдан Бобин – програмовий (Німеччина), Ірка Зорик – бунчужна (Англія), Петро Мозолюк – бунчужний (Німеччина), Володимир Панчук – розваговий (Німеччина), Наталка Козицька – медсестра (Бельгія) та друг Роман Раделицький – господарчий (Бельгія). У довозі харчів помагав пан Василь Матвіїв, як рівнож й його син Євген. В кухні помагали пані Матвіїв, Л. Лавриненко, С. Карпа. Їм до помочі були ди- журні та хлопці й дівчата доброї волі.

В основі програми табору був ідеологічний вишкіл під керівництвом др Григорія Васьковича, який переходив семінарійним способом. Крім д-ра Г. Васьковича, викладачами були Ректор УВУ, проф. д-р Е. Янів, д-р В. Косик (Франція), інж. В. Олеськів (Англія), мгр О. Ковал (Бельгія) та о. д-р І. Ортинський, капелян СУМ Німеччини.

Була спроба перевести й другий семінар (керований інж. Олес- ковим). Проте, через непередбачений виїзд деякої частини учасників (головно з Англії), табір обмежився тільки на один семінар та ряд доповідей інж. Олеськова.

Крім того ще були дискусійні вечорі, які із загальною програмою не мали стислого пов'язання: на тему патріархату (у формі панелью з дискусією) та шестидесятників (мгр О. Коваль). Слід тут пригадати, що мимо того, що про український патріархат так багато говорено й писано, відносно мало молодих насправді зорієнтовані в цій пробле- матиці. Факт, що справа патріархату набрала найширшого розголосу і викликає й далі зацікавлення серед українського громадянства, був власне успішний панель, який з браку часу треба було переривати.

Був також вечір поезії, на якому молодий, але мабуть всім відомий поет-лікар д-р Роман Бабовал читав свої поезії. На жаль, вечір не мав бажаного ефекту: з одного боку через пасивність великої

частини слухачів під час дискусії, з другого боку частина дискутантів ставила вимоги щодо ідейного змісту поезії, що не завжди йде впарі зі свободою творчості сучасного поета.

Велике, і мабуть незабутнє враження створила на учасників табору одноденна поїздка по Бельгії. Міста Брюгге та Гент безперечно назавжди залишать в них найкращі спомини із свого побуту в Бельгії. Знання і досвід д-ра В. Поповича допомогли нам краще пізнати ці міста, головню з архітектурно-мистецького боку. Треба тільки жалувати, що час був дуже обмежений.

Ще слід згадати, що табір був запрошений Осередком СУМ Лімбург до себе на новорічну забаву. Вкінці прашальний вечір, на якому було й багато запрошених гостей, мабуть усіх заохотив до найближчої стрічі.

Підсумовуючи цьогорічне таборування на Франкополі, треба об'єктивно ствердити, що задум і програма ідеологічного курсу себе повністю виправдала. Треба було бачити заінтересування з яким учасники сприймали тематику і впровадження в неї окремими прелегентами-фахівцями. Сама праця проходила по гуртках. Кожний учасник міг себе определити до такого гуртка, який йому найбільше відповідав тематикою. Кожний керівник семінаря мав по три гуртки від 3 до 7 учасників. В основу опрацювання теми бралось книжку з матеріялами Курсу ІСПО, що її випустила ЦУ СУМ. Використовувано також допоміжну літературу, яку поручали керівники. Весь час велася дискусія над уточненням понять і над окремими проблемами. Після зредагування в синтетичній формі обговореного матеріялу кожна праця гуртка була реферована на загальному таборовому форумі, де знова провадилась дискусія і були вношувані корективи. Вкінці залишалось остаточне зредагування теми, яким занимались гурткові референти.

Нема сумніву, що так проведенні курс залишив глибокий слід в учасників, бо вони мусіли активно працювати і шукати своїх власних окреслень та формуловок. Успіх міг бути ще більший, коли б учасники такого табору могли бути вже вдома проробити певний матеріял за наперед поданою програмою і прийти на табір більш підготованими. Не рідко траплялося, що курсант перший раз в житті стрічався з тою чи іншою проблемою чи тематикою. Дотеперішній спосіб ведення українознавчих курсів, чи насвітлювання історичних фактів не завжди узгляднював ідеологічний аспект проблематики, тому перед таборовиками появились нові горизонти політичної думки, які допоможуть на далі ще краще зглибити знання і пов'язання певних історичних фактів з причинами і наслідками. Це допоможе також виробити собі сильні оціночні критерії для підходу до явищ і проблем в сучасному, чи то на високих школах, чи в іншому суспільно-політичному житті.

Проведений курс ідеологічного вишколу на Зимовому Таборі на Франкополі був успішною спробою тіснішої співпраці нашої Високої Школи УВУ з молодечею організацією і це всі дуже високо оцінили та висловили побажання практикувати це і на майбутнє. Решта праці мусітиме проходити вдома під час року. Щоб належно розуміти сучасні історичні процеси, що проходять в Україні і виявляються в способі думання та в певній поставі молоді української генерації, треба мати засвоєне знання про розвиток суспільно-політичної думки в Україні від давніших часів.

Тому треба радіти, що з ініціативи ЦУ СУМ створено при УВУ Інститут Суспільно-Політичної Освіти і намічено програму, яка має доповнити знання нашої студіюючої молоді у так важливій ділянці. Без цього ми були б здані на випадкову формацію наших молодих політичних діячів, або на формацію, яку для нас приготував хтось інший, часто з метою переставити нас на службу ворожим українській справі цілям. Курс ІСПО повинен би бути поширений на всю українську студіюючу молодь, і тоді українська справа одержала б дійсно якісне підкріплення, а не нову проблему зведеної на чужі манівці молодь.

Учасник

Просторами Південної Америки

ПРОПАГАНДИВНО-ВИШКІЛЬНИЙ РЕЙДОВИЙ ТАБІР СУМ

Другий табір СУМ, що його організувала Крайова Управа СУМ Аргентини мав відмінний від виховно-відпочинкового табору СУМ на «Веселці» характер та інші завдання і цілі. Табір був рейдуючим, бо змінював часто місце постою, мав пропагандистний характер, бо відбувався серед українських поселень в Місіонес і Парагваю, де не існує СУМ і слабо є організоване українське національне життя, за винятком церковно-релігійного. Табір одночасно був вишкільним для його учасників, бо у програмі занять були вишкільні гутірки для старшого юнацтва і дружинників СУМ. Разом з тим табір був твердою школою життя і проб, як долати труднощі і зносити невігоди, як терпіти спеку і голод. Для мене, одного з учасників цей табір був найкращим табором із тих, в яких я брав участь і до яких мав відношення протягом більше чим 25 років моєї активної праці в СУМ. Цей табір правдиво відповідав сумівському привітові «Гартуйсь!» Так властиво повинні виглядати всі сумівські табори, якщо хочемо заправити нашу молодь на важкі несподіванки в житті, які можуть зустріти кожну людину. Тверді натомість переживання дають задоволення людині із перемоги над собою і над перешкодами, а тому залишаються тривкими споминами на ціле життя.

З Буенос Айрес до Апостолес в Провінції Місіонес (Аргентина) є понад 1200 км. дороги. В таку дорогу із столиці вибралось 32 сумівців з повним таборомим вирядом. В суботу рано 31-го січня виїхав поїзд з нашим табором із двірця в столиці і мчав понад 36 годин залізним шляхом до Апостолес, де вже прибув з вантажним автом п. Задорожний Маріян та інші українці, щоб перевезти сумівський обоз і таборовиків до першого місця постою в Ляс Тунас. Ляс Тунас це назва потоку, на березі якого наш табір розбив свої шатра. Ляс Тунас є прудка річка з чистою водою в якій таборовики купались, брали з неї воду до пиття і миття. Нами дуже старанно опікувався п. Задорожний та його досить велика в околиці родина. На його фермі була приміщена наша кухня і не рідко до таборових баняків попадали продукти із комор

власника ферми. Він віддав до диспозиції табору своє вантажне авто і цілий тиждень з дружиною і сином включились у життя і діяльність нашого табору. Немає у світі між нашими українцями багато таких ідеалістів, зокрема між багачами, щоб були готові занедбати власні справи у користь національно-громадських.

В Ляс Тунас табір задержався на час від 1-го до 5-го лютого. В понеділок 2-го лютого відбулося врочисте відкриття табору, пов'язане з 1-ою ватрою. При участі понад 150 українських колоністів-фермерів відправив о. Ковалик ЧСВВ, Службу Божу. З привітальним словом виступили Комендант табору д. О. Стрига і заступник голови Центральної Управи СУМ д. Ярослав Деремєнда. Відчитано наказ на відкриття Пропагандивно-вишкільного Рейдуючого табору СУМ. В Наказі КУ СУМ з'ясовано, що табір носить ім'я ген. Тараса Чупринки і що за прикладом рейдуючих відділів УПА, він є сумівським рейдуючим табором з пропа-

Команда табору біля пам'ятника Т. Чупринки на Веселці. Посередині д. Я. Деремєнда з головою КУ СУМ Аргентини д. О. Стригою

гандивними цілями заохотити та зацікавити українську молодь організацією СУМ і поставити тверді основи під організуванням СУМ в провінції Місіонес та в Парагваю. У складі Команди Рейдуючого табору були: д. О. Стрига – комендант, д. Михайло Петрук – бунчужний, подр. Дмитрів Оленка і Михура Оленка – виховники, д. Маркович Євген і подр. Рокунш – референти пропаганди і зовнішньої діяльності, подр. Савчук Ружа – осаул, подр. Михура Оленка – хронікар, подр. Гуцуляк Наталка – курінна юначон і д. Яремко Сергій – курінний юнаків. Змістом програми табір включився у програму сумівських відзначень на 1976 р. таких річниць:

- 100-ліття ганебного Емського указу,
- 50-ліття з дня смерті Отамана Симона Петлюри,
- 30-ліття відновлення СУМ на чужині.

Кожного дня рейдуючого сумівського табору у програмі занять були дві вишкільні гутірки, купіль в Ляс Тунас і підготовка до ватри, яка відбувалася кожного вечора при участі 180-200 гостей – дітей, молоді і старших українських громадян з української кольонії в околицях Апостолес. Окрему ватру і сумівський апель присвячено врочистому відзначенні Державницького акту 22-го січня 1918 року. Окремий час у програмі таборування присвячено поясненням господаря відносно процесу в продукції «жерба мате», що є загально споживним напитком гатунку чаю, продукцією чого займається господар, плекаючи плянтації «жерба мате». Плекаючи культ предків, учасники табору сплели вінок і зложили його на цвинтарі, де спочивають тлінні останки українців-піонерів, які в пошуках «за хлібом» виємігрували в провінцію Місіонес 75 років тому. Слід по них, – це похилі дерев'яні чи металеві хрести, знищені сонцем, вітром й дощами так, що годі відчитати вже на них

До табору промовляє заст. голови ЦУ СУМ д. Я. Деремєнда
написи – імена тих, які спочили вічним сном тисячі миль від рідних сторін, звідки гнав їх голод і надія на краще життя, прагнення втечі від біди, що була наслідком неволі й окупації України експанзивними ворогами. Під тими похилими хрестами є рештки тої української людини, яка в казку-мрії життя перебудовувала Аргентину, що зараз наче зруйноване нурозією цвинтарище наших поселенців в Ляс Тунас, нидіє на природніх багатствах все родючої землі.

Жаль було покидати Ляс Тунас, його левади, пасовиська і ручай із чистою водою, що мов змійка плила швидко поміж заростями субтропічних кущів.

Наш «колектив» (автобус) взяв напрям в сторону Бразилії до Обера, де безкраї плянтації чаю, що їх плекає українська людина. Рівненько стрижені електричною машиною кущі чаю переплітаються із плянтаціями «жерба мате».

Над вечір ми зупинились на одній з чергових українських колоній. Тут в Леандро Алем наш табір дав концерт у незакінченій ще залі «Просвіти» і залишилися у приміщеннях Сестер Служебниць на нічліг. Рано вирушив табір в дальшу дорогу в напрямі Ігвасу, де на границі між Аргентиною і Бразилією, є диво світу – водопади Фос ді Ігвасу. Пізно по полудні ми дійшли туди і як тільки примістилися в аргентинській школі, пішли майже цілим табором оглядати це диво – водопади, які білою стіною пінистої червоно-цеглястої води тягнуться понад два кілометри. Ідучи широким лиманом ріки, іноді на краю самих водопадів ми оглянули насамперед водопад «Сан Мартін», далше «Адам і Ева» а в кінці найгірзніший з них – «Горло Диявола». Там сотні тисяч кубометрів води вливаються із буревійним шумом наперед у кітловину у вигляді величезної миски, а звідти, зливаючись мінливими кольорами, вода паде далеко вниз, а її бризки у променях сонця стають тривалою різнобарвною веселюю, яка надає особливого чару панорамі пінистих водопадів. Чергового дня ми ще раз пішли оглянути водопади по стежці в'язаних кладок, а після низом, де водопади усі разом перетворюються у спокійно плівучу червону ріку. По полудні ми вибрались «колективом» до місця, де стикаються границі трьох держав – Аргентини, Бразилії і Парагваю, що пробігають серединою двох рік, які тут зливають в одну свої води. Треба признати, що водопади в Ігвасу перевищують своєю красою добре відомі у світі «Ніягара Фолс».

Досвіта 8-го лютого наш рейдуючий табір, подолавши понад 300 км. дороги переплив моторовим човном Парану і причалив в Енкарнасіон, Парагвай, що був останнім місцем постою Рейдуючого Табору. Тут чекали на нас українські поселенці із фльотилею легковантажних авт, щоб перевезти нас до природного парку над річкою, що лежить 7 км. за містом. Для табору тут були чудові умовини: – багато тінистих дерев, криниця з холодною водою, близько річка і будівля з дахом, де примістилась наша кухня. Тут чудові наші люди-родини; п-во Худики, Баранські, Ремізовські та інші. До Рейдуючого Табору долучилось тут понад 20 юнацтва і молоді українських поселенців з Парагваю. У щоденній програмі продовжувано тут вишкільні гутірки, ведено підготовку до ватр, які відбувалися щовечора, відзначено і тут свято Української Державности. Табір жив активним кипучим життям. Українські поселенці щодня поповнювали продуктами нашу зубожілу кухню, даруючи хліб, м'ясо, мандіоку, грушки, помідори, кукурудзу, гарбузи і кавуни, лімонаду та інше. Щовечера збиралося на ватру кілька сотень наших поселенців і не лише з Енкарнасіон, але й інших колоній, віддалених від нашого табору 50-70 км. Нас відвідували священники – о. Щербак (УАПЦ) і о. Ісидор Васік (УКЦ). Під час Богослуження, що його відправив о. Васік виголосив о. Щербак проповідь про трьох святих: Василя, Григорія та Йоана Золотоустого.

Таборова танцювальна група нашого табору виступала в Енкарнасіон у програмі концерту місцевих фольклорних гуртків. Делегація табору відвідала посадника Енкарнасіон і вручила йому дарунок, різьблену тарілку на вияв нашої вдячності за дуже привітне ставлення міської управи з Енкарнасіон до нашого табору дали інтерв'ю до радіо Парагвай і це мобілізувало українських поселенців на наші ватри.

Час пролетів дуже швидко. На пращальну ватру в п'ятницю 12-го

Зустріч у Вінніпезі

Конференція дружинників СУМ Західньої і Центральної Канади відбулася 26-31 грудня 1975 р. в Інституті Просвіти у Вінніпезі. Заступлені були осередки СУМ: Ванкувер, Калгарі, Едмонтон, Саскатун, Вінніпег і Тандер Бей. Проводив конференцією Я. Баняс – голова осередку СУМ у Вінніпезі.

У програмі нарад були теми організаційні і активізації праці дружинників і загального членства по осередках, життя, праця і проблеми нашої громади в Канаді – політичні, ідеологічні.

У Західній і Центральній Канаді є два заступники голови КУ СУМ – друзі З. Глушок – Вінніпег і Б. Романюк – Едмонтон і вони інформували про працю дружинників. З доповіддю-інформацією виступав представник КУ СУМ М. Шепетик. На актуальні теми давали доповіді чи інформації запрошені делегати: мгр І. Іванчук, о. крил. С. Іжик, о. Т. Міненко, М. Баняс П. Башук.

Учасники схвалили ряд постанов-
нов-резолюцій. Це дороговказ і
напрямні для дал.шої праці.

Схвалено Правильник праці дружини суспільників, який, згідно з бажанням конференції, на засіданню КУ СУМ 26 січня ц.р. затверджено. Осідок самоуправи Міжосередкової дружини суспільників буде у кожному осередку даної території, що проходитиме у ротацинному порядку. Почали від Едмонтону на 1976 р. Склад самоуправи: Мирон Шевчук – голова, Юрко Стебелюк – заступник голови, Ірина Шарабун – писар. Зв'язкові від О. СУМ: Ірина Гур – Гандар, Бєл. Марійка Дяків, Ігор Глушак і Тарас Павлишин Вінніпег, Марійка Федків – Калгарі, Тамара Гречух – Саскатун, Ярема Ковалчук – Ванкувер, Богдан Романюк – Едмонтон. Дорадник – П. Башук і духовний опікун – о. Т. Міненко.

Бажаємо успіхів!

□ □ □

»АВАНґАРД« – Ваш журнал! Чи Ви вже внесли передплату на 1976 рік? Якщо ні, то зробіть це негайно. Приєднуйте нових передплатників та зміцнюйте пресовий фонд!

лютого прибуло найбільше поселенців. Ця ватра коронувала успіхи нашого табору здобуті в Парагваю.

Прийшов час повороту домів. Гарні спогади про сумівський рейдунчий табір зберігатимуть на довго тисячі українців-учасників сумівських ватр в Ляс Тунас і Парагваю. Табір досконало сповнив свої завдання. З щасливим почуттям добре сповненого обов'язку повернулись таборовики домів до Буенос Айрес.

Ярослав Деремента

Українське Студентство в Світі

Конференція ЦЕСУС

31 січня у Філадельфії, ЗСА, відбулася північно-американська конференція ЦЕСУС. Участь взяли студенти з Америки і Канади представники українських студентських організацій ЦЕСУС, СУСТА, СУСК і ТУСМ. Про український студентський рух доповідали: Андрій Чорнодольський про ролі і діяльність ЦЕСУС, Богдан Купич про діяльність СУСК, Галина Климук і Андрій Чорнодольський про діяльність ТУСМ і Галя Тарнавська про діяльність СУСТА.

До спільної теми «Організоване студентство і українське суспільство» висловлювалися у доповідях: Андрій Чорнодольський («Чи концепція української діаспори оперативна в нашій дійсності»), Надія Пальчук («Чи українські Церкви сповняють свою ролі щодо українського суспільства?»), Ірина Баєр з Торонта («Українське шкільництво, освіта і наука»), а до теми «Організоване

студентство і український громадсько-політичний сектор» висловлювалися: Мир. Спольський («Студентство і громадські організації»), Юрій Веретельник («Студентство і політичні угруповання») та Зіновій Зварич («Студентство і СКВУ»).

Закінчено конференцію темою «Україна та зовнішні зв'язки». Микола Мороз говорив про «Становище українського студентства до України», а Юрій Веретельник про «Перспективи оборони українських борців за свободу на базі міжнародного права».

Конференція з участю коло 50 студентів розглянула ряд проблем, а доповіді та дискусанти заторкнули різні аспекти української діаспори. На наступному Світовому Конгресі ЦЕСУС у серпні ц.р. буде обговорено і рішено багато важливих проблем.

ПОВІДОМЛЕННЯ ЦЕСУС-у

Торонто, 10-го березня 1976 р.

Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС) повідомляє все українське студентство та українську спільноту про зміну щодо чергового Світового Конгресу ЦЕСУС, який був скликаний на місяць серпень ц.р. IV Світовий Конгрес ЦЕСУС відбудеться в днях 12 - 15 серпня 1976 р. в Філадельфії, ЗСА.

Ласкаво просимо слідкувати за дальшими інформаціями про Конгрес в українській пресі та радіопередачах.

з студентським привітом
Управа ЦЕСУС

Український Вільний Університет і його фінансова база

54 роки існування Українського Вільного Університету на чужині в тому 30 років в Мюнхені, Баварія, це неабиякий осяг української спільноти. За останні роки свого існування УВУ під енергійним керівництвом Ректора проф. В. Яніва добився власного репрезентативного будинку і розвинув систематичну дію в напрямі аудиторного навчання та визнання відносно студій. Важливою справою під цю пору є створення власної фінансової бази, яка давала б право на державну допомогу в рамках баварського законодавства. Для цього має служити створення мільйонного фонду (в доларах!) з відсотків якого можна буде фінансувати частинне вдержання університету.

В висліді початкових заходів УВУ на цей фонд першим склав німець, власник мистецької галерії в Мангаймі, Горст Рудольф, вплативши суму 50.000 НМ (21.500 дол.).

Сам меценат важко пробивався через життя, заки добув собі міжнародну репутацію одного із відоміших фахівців-мистецтвознавців і продавців мистецьких творів. Стрінувшись в час війни віч-на-віч із українською проблемою, зацікавився нею, а будучи сам переселенцем із Східної Німеччини, має багато симпатій до людей, які покинули Батьківщину. Завдяки праці Німецько-українського Товариства поцікавився Шановний Жертводавець і працею УВУ. Згадане Товариство улаштовує у співдії із Галерією п. Рудольфа виставку творів українських мистців у відомій курортній місцевості Швецінген (коло Гайдельбергу).

Майже одночасно склав на потреби УВУ 5000 дол. український майстер-кравець п. Теодор Семенюк із Вінніпегу. П. Семенюк – активний учасник Визвольних Змагань 1918-20 рр., (родж. 1898 р.), і він Великий Ідеї остався вірний досьгодні, пожертвувавши для української культури частину своїх заощаджених грошей, заохочений княжим даром Його Блаженства, що уможливив своєю жертвою купно нового Дому УВУ. П. Семенюк жертвував свою суму саме в пошану для нашого Первоієрарха, який дбає не тільки про духовно-релігійні потреби вірних Української Католицької Церкви, але став відомий також як Меценат Української культури.

У Вінніпезі склав для УВУ 1.000 дол. п. Михайло Деделюк, який важкою працею портового робітника у Форт Вілямі (у рр. 1948-68) заробив грош, якого не жалує на потреби української культури.

Ці пожертви спричиняються до розбудови мільйонної фундації, потрібної – як про це пишеться на іншому місці – до створення фінансової бази для УВУ на довгі роки, чого домагається теперішній баварський високошкільний закон.

Дуже великою моральною вартістю для УВУ є запис Покійного нашого поета Олеса Бабія, що одну восьму частину своєї спадщини залишив для Університету, розділюючи своє майно між УВУ, УВАН, НТШ, парохію Церкви ім. св. Володимира и Ольги та українські культурні установи Чінага.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Мюнхен – Німеччина

*(Визнаний Баварським Міністерством Освіти й Віровизнаний,
Декрет ч. XI-60710 з дня 16.9.1950 р.)*

ПОВІДОМЛЯЄ ПРО ВПИСИ НА

Літній семестр 1976

ЯКИЙ ПОЧИНАЄТЬСЯ 1 ЛИПНЯ І ТРИВАТИМЕ ДО 30 СЕРПНЯ 1976 РОКУ. ВИКЛАДИ
БУДУТЬ ПРОХОДИТИ НА ДВОХ ФАКУЛЬТЕТАХ

*На філософському факультеті
до програми увійдуть такі ділянки:*

1. Українське мовознавство в пов'язанні з порівняльною славістичною філологією.
2. Історія української літератури з порівняльною літературою, теорією літератури і етнологією.
3. Історія України і Східної Європи.
4. Географія України.
5. Історія української культури з мистецтвознавством.
6. Пропедевтика філософських дисциплін із українською етнопсихологією і характеристикою української духовності.
7. Окремий педагогічний курс для учителів українських шкіл з оглядним на методику організації з углядженням педагогіки, дидактики й історії шкільництва та методології українознавчих предметів.

На факультеті правничих та суспільно-економічних наук будуть курси в наступних ділянках:

1. Адміністративне право в советській Україні.
2. Історія європейського приватного права з углядженням Східної Європи.
3. Основи родинного і спадкового права в Україні.
4. Канонічне право Східних Церков.
5. Соціологія з особливим углядженням сучасної соціальної структури України.
6. Економічний устрій советської України.
7. Господарське значення Української РСР в Советському Союзі.
8. Англомовні курси з програмою викладів про Східну Європу влаштовувати спільно Українським Вільним Університетом і Центральним Мічиганським Університетом.

На УВУ викладає до 60 професорів, доцентів і викладачів, які є фахівцями українознавчих і східноєвропейських студій. Половина з них викладає не лише на Українському Університеті, але також на різних інших університетах в ЗСА, Канаді, Бразилії, Франції і Німеччині.

З вирахованих вище ділянок студенти можуть отримати від професорів УВУ теми магістерських і докторських дисертацій.

Студенти зі ступнем бакалавра мають змогу перейти в УВУ доповнювальні студії (продовж найменше двох семестрів) та, після складення всіх частових іспитів і обов'язкових колоніюмів, приступити до дипломного магістерського іспиту.

Кандидати зі ступнем магістра мають змогу завершити студії в УВУ докторатом, якщо вислухають найменше два семестри на УВУ в Мюнхені та представлять докторську дисертацію.

Семестральна оплата виносить 600,- НМ (около 250,- ам. дол.). На прожиток в Мюнхені потрібно около 400,- НМ місячно в одному з гуртожитків.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД «АВАНґАРДУ»

Канада

Саскатун

С. Кузьма – замість квітів на могилу сл.п. Е. Томків – 10 дол.

Лондон

зб. л. ч. 70 на суму – 46 дол.

*по 3 дол.: Е. Лісовик, Грицей, М. Кирошук, Е. Рослицький.
по 2 дол.: М. Романюк, М. Савчук, Р. Водвуд, М. Цимбалістий, С. Мединський, М. Дутчак, М. Фурсевич,
Яцків, Сорока, В. Каможна, Т. Юрашко, Д. Хома, В.К.
по 1 дол.: Д. Мишук, М. Залізняк, Куц, П. Согодяк,
А. Мидинський, Козак, Филипович, Н.Н.*

Велланд

О-к СУМ з нагоди відвідин Голови СУМ д. О. Коваля – 25 дол. (також на «Крилаті» – 25 дол.)

Бімсвіл

зб. л. ч. 63 на суму – 26 дол.

*Збірщик: п. Д. Гетьманчук
по 5 дол.: Д. Гетьманчук, М. Приймак, О. Приймак.
по 2 дол.: М. Берекета, В. Ярема, І. Андрушко, І. Червоняк, Н. Вірцемава.*

1 дол.: В. Юренко.

Торонто

*З нагоди 25-ліття подружого Ювілею п-тва Фенин – 50 дол. (також на «Крилаті» – 50 дол.)
Немилівський – 1 дол.*

Ст. Кетеренс

*Зі збірки з нагоди 50-ліття уродин Б. Пасічника – 30 дол.
СУМ, ЛВУ, ОЖЛВУ, з нагоди відвідин Голови СУМ
д. О. Коваля – 150 дол. (також на «Крилаті» – 150 дол.)*

ЗСА

Нью Йорк

Пані М. П'ятка, замість квітів на могилу сл.п. О. Саноцького – 10 дол.

Чикаго

Комітет 50-ліття СУМ – 256 дол. (також на «Крилаті» – 256 дол.)

О-к «Крути» – 25 дол. (також на «Крилаті» – 25 дол.)

Денвер

*З VII Зустрічі Дружинників СУМ в Барабу – 100 дол.
Петро Поржи-Олексієнко – 5 дол. (також на «Крилаті» – 5 дол.)*

Ірвінгтон

З нагоди відвідин Голови СУМ д. О. Коваля – 50 дол. (також на «Крилаті» – 5 дол.)

Янгстаун

зб. л. ч. 60 на суму – 15 дол.

по 5 дол.: М. Болотенський.

по 2 дол.: М. Леник, С. Василевич, Г. Коваль.

по 1 дол.: В. Гаврилко, М. Паксвич, Я. Терлицький.

Бофало

зб. л. чч. 22 і 23 на суму – 150 дол.

Збірщик: п. І. Горбачук

по 10 дол.: І. Дроздовський.

*по 5 дол.: І. Горбачук, Б. Мороз, В. Михальчук, М. Мандзій, І. Кордунель, В. Горбач, П. Бутрин, М. Сташків,
О. Кулик, М. Лисак, П. Пуцак, В. Шарван, Е. Луковський, І. Чмола, Д. Дячишин, І. Мороз, М. Михальчук,
П. Гютюник,*

С. Горганюк, Т. Михаськів.

ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

Бл.п. мгр Іван БОНН

помер 11.12.75 по довшій недугі в Торонто, Канада, залишивши в жалобі дружину Галину, синів Романа і Мирона та доньку Ліду зам. Бендюга.

Сл.п. мгр І. Бонн працював останньо як голова Славістичної секції бібліотеки Торонтського Університету. Народжений 26.10.1925 р. в с. Чернево, Мостиська, Україна, Покійний був активним і відданим членом організацій УВФ, був довголітнім головою і керівним членом Осередку і КУ СУМ, Торонто. Крім того викладав на Курсах Українознавства ім. Юрія Липи в Торонті, був членом НТШ і Комітету катедри українознавства в Гарвардському Університеті, брав участь в міжнародних конференціях і в різних патріотичних громадських акціях. Все своє життя

Покійний віддав українській справі. На похоронах співав хор «Прометей» під управою мгра В. Кардаша при великій числі друзів, знайомих і представників українських установ та організацій.

Вічна йому Пам'ять!

Бл.п. Дмитро РОЖЕЛЮК

помер 9.1.1976 в Скарборо, Канада, залишивши в смутку дружину Ірину, синів Михайла і Ярослава з дружинами і внучкою. Уродженець Буцацького повіту (с. Костільники) Україна, 5.8.1920 р. Покійний усе життя провів на праці для свого Народу, як член «Лугу», «Просвіти»

в Україні, так і на еміграції в СУМ, «Рідній Школі» в Церкві та в організаціях УВФ. Довгий час Покійний очолював Осередок СУМ в Скарборо і виконував різні інші функції, був виконником і Головою Батьківсь-

Бл.п. Редактор Петро НІЗКО

Відійшов на вічний спочинок по довгій і важкій недозі в дні 29.2.1976 року в лікарні Альт-Перлях, Мюнхен, Німеччина, залишивши у смутку дружину Олену і сина Олександра з невісткою Оленою та двома внуками. Сл.п. Редактор Петро Нізко народився в с. Стара Водолага 29.6.1913 р. на Харківщині. Покійний Петро Нізко пройшов своє дитинство і юнацький вік в умовах большевицького ре-

ного Комітету та дав виховання своїм обидвом синам, активним сумівським діячам. Віддав багато праці в розбудові сумівської Оселі «Веселка».

Похоронні обряди відправили оо В. Жолкевич і Р. Набережний при великій скільності знайомих і друзів. На поминках створено фонд таборування сл.п. Д. Рожелюка на який зразу було складено, або задекларовано понад 1.000 дол.

Вічна Йому Пам'ять!

жиму, однак, одержав з дому належне національне виховання, він весь час горів вогнем національної любови, який перетворював у свої поетичні твори та письменницьку і журналістичну творчість.

В 1973 році Спілка Української Молоді визначила на сторінках своєї преси 60-ліття від народження сл.п. Петра Нізко, який був одним з перших редакторів «Авангарду», а відтак (1972-1973) редактором «Крилатих».

Покійний є автором безлічі поезій, які друкувалися у всій українській періодичній пресі, а також кількох літературних творів в формі повістей і оповідань. Працював довгі роки в тижневику «Шлях Перемоги» і був активним членом ОУН.

Вічна Йому Пам'ять!

Бл.п. Євген ГНІП

несподівано відійшов у вічність 29.1.1976 р. в Торонто, Канада. Покійний був провідним членом організації Українського Визвольного Фронту, в тому довголітнім головою Управи Батьківського Комітету при ОСУМ в Торонто і членом дирекції «Веселка» в Актоні. Покійний був жертковним і відданим громадянином-сумівцем та своїм прикладом заохочував до праці інших.

Вічна Йому Пам'ять!

Родинам Померших складають найщиріші співчуття

**Центральна Управа СУМ і
Редакції «Авангарду»
та «Крилатих»**

Філядельфія

по 3 дол.: М. Юрків, П. Никифорул, Т. Юрків, Л. Гнушак, М. Гнатів.

по 2 дол.: М. Петришин, Б. Юрків, В. Сметанюк, Д. Принь, І. Сало, П. Бендина, Г. Васильківський, В. Пристайко, Д. Крупа, Р. Багнюк, Я. Седлярчук.

по 1 дол.: О. Яцишин, П. Плотиця, Д. Баранецький
зб. л. ч. 53 на суму – 41 дол.

Збірщик: п. Я. Федорійчук

по 5 дол.: П. Годованець

по 2 дол.: М. Кононенко, П. Волниук, Кічула, М. Смолий, Ф. О'Сіба.

по 1 дол.: В. Василюшин, М. Маслий, М.З., А. Кулинич.
О-к СУМА ім УПА – 22 дол.

Австралія

Мельбурн

В. Фігурга – 2 дол.

Сідней

Український Культурно-соціяльний Клуб – 9.546 бфр.
(також на «Крилаті» – 10.000 бфр.)

Франція

Сошо

Філія ОУФ і СУМ з нагоди 25-ліття СУМ Франції – 100бфр

Париж

П. Плевако – 15 бфр (також на «Крилаті» – 15 бфр)

Ансервіль

М. Грицик – 20 бфр

Німеччина

Мюнстер

В. Мосса – 10.00 НМ

Гансвер

М. Кловак – 2.50 НМ

З. Терешкун – 5 НМ (також на «Крилаті» – 5 НМ)

Бельгія

Льєж

зб. л. ч. 148

Збірщик: п. В. Фединяк

по 1000 бфр.: Чубик Григорій.

по 500 бфр.: І. Федько, В. Фединяк, Т. Миклин, П. Наконечний, О. Росик, Я. Кісіль, С. Гдичинський, М. Компричовський, О. Афтанас, Р. Петраш, В. Матвійів, О-к СУМ Льєж, М. Корнійчук, В. Пилипець.

Тразені

зб. л. ч. 146

Збірщик: п. Т. Трубич

по 200 бфр.: Легуневич, И. Луньо

по 150 бфр.: Т. Трубич

по 100 бфр.: Є. Білик, М. Каспрів, Н.Н., Лихопуд, Н. Штипір, Бараннік, Франсенюк.

по 50 бфр.: З. Лихопуд.

Вам

зб. л. ч. 144

Збірщик: п. М. Дуда.

по 500 бфр.: Степан Слим.

по 100 бфр.: М. Дуда, М. Ярема, І. Лавринович, С. Бойко, В. Головач, В. Іванків, І. Коник, О. Мах Б. Попадюк, А. Бецик.

менше: Ж. Піри, І. Павловський, М. Крохмальний, Павл. М., Г. Возлюк, Степаняк П., О. Ляхів.

ЗАГАЛЬНІ ТЕМИ

О. Коваль: «Борись за Україну!».....	1
М. Боєслав: Чого ж ви мовчите? (поезія).....	4
ОН: Леонід Плющ на волі.....	5
В. Чорновіл: Вирок В'ячеслава Чорновола і його коментар (продовження).....	8
УЦІС, Торонто: Доля лікаря М. Плахотнюка.....	14
О.Н., Р.Р.: Спільне становище СУМ-Пласт.....	15

ІДЕОЛОГІЧНІ ТЕМИ

Н.С., Н.Л., М.Т., С.П.: Шевченків «Кавказ».....	16
О.Г., В.Г., О.Ф., Л.Т., І.Х.: «Послання».....	18
Б.Г., О.Д., Н.Д., І.З., В.М.: «Книги биття українського народу».....	20
Б.Б., Д.І., Л.Б., М.І., П.Ю., Р.Р.: Національне питання у творах Михайла Драгоманова.....	22
О. Баран: «Самостійна Україна».....	24
Д.М., В.К., В.П.: Походження, об'єктивна ознака нації.....	26

ПОЕЗІЯ - ПРОЗА

ОН: Олесь Бердник.....	29
О. Бердник: Говерла (соїта).....	30
Хартія Свободи.....	38

НАУКА - КУЛЬТУРА - МИСТЕЦТВО

Б. Антоненко-Давидович: Культура української мови.....	42
В. Попович: Нова українська церковна архітектура.....	46

ВИХОВНИКИ

Н. Ушинський: Сімейне виховання в творах Костянтина Ушинського.....	53
Проф. Гр. Ващенко: Основні засади розумового виховання української молоді.....	57

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА

Д-р Степан Зошук: Вапніння судин, його причини і наслідки.....	61
СУМ В ДІІ	

Учасник: IX-ий Європейський Зимовий Табір СУМ.....	67
Я. Деремenda: Пропагандивно-вишкільний Рейдовий Табір СУМ.....	69
...: Зустріч у Вінніпезі.....	73

УКРАЇНСЬКЕ СТУДЕНТСТВО В СВІПІ

...: Конференція ЦЕСУС.....	74
...: Український Вільний Університет і його фінансова база.....	75
...: Український Вільний Університет.....	76

НАШІ ВТРАТИ

...: Сл.п. mgr І. Бонк, Д. Рожелюк, ред. II. Кізко, Є. Гнип.....	79
...: Пожертви на пресфонд «Авангарду».....	77
На обкладинці: Р. Жук: Церква Св. Йосифа, Вінніпег, Канада.....	I
Внутрішній вигляд церкви Св. Евхаристії, Торонто... IV	IV

